

MATEUSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Mateus

*Jesus Cristo'ga ramonhava'ea
(Lucas 3.23-38)*

¹ Agwa ko Jesus Cristo'ga ramonhava'ea mombe'ua. Ymyahũ Tupana'ga e'i Jesus Cristo'ga pe: “Eko ti ġanduvihavuhetero Cristoramo,” ei ga hako. Cristo xa'e nhande Jesus'ga pe a'ero. A'ereki ga nhanderuvi-havuhuhete'ga. Jesus'ga ko Daviva'ea rakykwepoharamo Abraõova'ea rakykwepoharamo no.

² Ymyahũ Abraõova'ea Isaqueva'ea po'ria hako. Isaqueva'ea Jacóva'ea po'ria.

Jacóva'ea Judáva'ea po'ria Judáva'ea irũva'ea po'ria no.

³ Judáva'ea Peresva'ea po'ria Zerava'ea po'ria no.
Tamarva'ea Peresva'ea yembora Zerava'ea
yembora no.

Peresva'ea Esromva'ea po'ria.

Esromva'ea Arãova'ea po'ria.

⁴ Arãova'ea Aminadabeva'ea po'ria.

Aminadabeva'ea Nasomva'ea po'ria.

Nasomva'ea Salmomva'ea po'ria.

⁵ Salmomva'ea Boazva'ea po'ria. Raabeva'ea Boazva'ea
yembora.

Boazva'ea Obedeva'ea po'ria. Ruteva'ea Obedeva'ea yem-
bora.

Obedeva'ea Jesséva'ea po'ria.

⁶ Jesséva'ea Daviva'ea po'ria. Daviva'ea israelitasva'ea
ruvihavuhuva'ea.

Daviva'ea Salomãova'ea po'ria. Uriasva'ea rembirekokwerava'ea Salomãova'ea yembora. A'ereki Daviva'ea hembireko ahe pavêi.

⁷ Salomãova'ea Roboãova'ea po'ria.

Roboãova'ea Abiasva'ea po'ria.

Abiasva'ea Asava'ea po'ria.

⁸ Asava'ea Josafáva'ea po'ria.

Josafáva'ea Jorãova'ea po'ria.

Jorãova'ea Uziasva'ea ramonhava'ea.

⁹ Uziasva'ea Jotãova'ea po'ria.

Jotãova'ea Acazva'ea po'ria.

Acazva'ea Ezequiasva'ea po'ria.

¹⁰ Ezequiasva'ea Manassésva'ea po'ria.

Manassésva'ea Amomva'ea po'ria.

Amomva'ea Josiasva'ea po'ria.

¹¹ Josiasva'ea Jeconiasva'ea po'ria Jeconiasva'ea irúva'ea po'ria no. A'ea rupi Babilôniapeva'ea ruri otavuka Josiasva'ea re'yjava'ea pe ahe rerogwovo ogwyri pe he'yjuhuva'ea rerogwovo ahe mombytavo pevo.

¹² Babilôniapeva'ea ahe rerohorê Babilônia pe Jeconiasva'ea Salatielva'ea po'ria.

Salatielva'ea Zorobabelva'ea po'ria.

¹³ Zorobabelva'ea Abiúdeva'ea po'ria.

Abiúdeva'ea Eliaquimva'ea po'ria.

Eliaquimva'ea Azorva'ea po'ria.

¹⁴ Azorva'ea Sadoqueva'ea po'ria.

Sadoqueva'ea Aquimva'ea po'ria.

Aquimva'ea Eliúdeva'ea po'ria.

¹⁵ Eliúdeva'ea Eleazarva'ea po'ria.

Eleazarva'ea Matãva'ea po'ria.

Matãva'ea Jacóva'ea po'ria.

¹⁶ Jacóva'ea Joséva'ea po'ria. Joséva'ea Mariava'ea rembirekokwerava'ea. Mariava'ea ombo'a Jesus'ga. Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.

Nahã ko Jesus Cristo'ga ramonha mombe'ua.

¹⁷ Imbokwara'ara'ara'javame catorze ko Abraãova'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo. Aerẽ Daviva'ea ari. Daviva'ea arirẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko Daviva'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no. Aerẽ Josiasva'ea ari. Babilôniapeva'ea Josiasva'ea re'yjava'ea rerohoi Babilônia pe. Ahe rerohorẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko aherakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no. Aerẽ Cristo'ga ari.

Jesus Cristo'ga aragwera

(Lucas 2.1-7)

¹⁸ Jesus Cristo'ga aragwera ko nahã. Jesus'ga yembora rera ko Maria. Mariava'ea po'ria ahe'yembora pavëi omondo Mariava'ea Joséva'ea pe tahembireko ti hëa ga pavëi javo. Joséva'ea rembirekoa renonde Tupana'ga ra'uvapyryva Mariava'ea momburu'ai. ¹⁹ Hembireko ģwerĩ Joséva'ea Mariava'ea pavëi. Emo ikwahavame ahepuru'a Joséva'ea ojapyaka marã ti nehë javo. A'ero okokat-uavo ģwaramo ahe ei oyvyteri pe: “Apo hi po ti ji hëa hugwi a'ero nehë. Ndapotari reki ji hëambotegwetea,” ei ahe. “Nurã po ti ji pohinhimimi hëa hugwi hëa mombe'ue'yma ģa pe,” ei ahe oyvyteri pe.

²⁰ A'ea rehe ahe japyakai. Kiro ahe kiri. A'ea rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe. Joséva'ea gwepia katu Tupana'gapyrive'ga okiri pe a'ero.

—Terekyhyji ti enhimbirekohava hugwi Daviva'ea rakykwepoharamo, ei ga Joséva'ea pe. A'ereki pyrynde hëa rerekoi. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva hëa

momburu'a, ei ga. ²¹ Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē, ei ga. A'ero ti eno hēara'yra'ga rehe Jesus. Ereki ga ko ahembopiro'yhara'ga. Na tuhē, ei ga. Ombopiro'y po ti ga ojiheve'ģa ģandekote'varuhua hugwi nehē, ei ga. Hahye'yma pe po ti ga ģa nderohoi a'ero nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

A'ea erame ga hoi Joséva'ea hugwi. Aerē Joséva'ea ma'ēi.

²² Ipuru'a Mariava'ea ģwembirekoe'yname. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iģa mombe'gwovo. Ymyahū ahe ei hako:

²³ “Pehendu katu ti!” ei Tupana'ga.

‘Ipuru'a po ti hēa akwaimbae'ģa nderekoe'ŷvehēa nehē.

Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē.

Ono po ti ģa ga rehe Emanuel gareraramo,’ ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Garera ko Emanuel. A'ea ko: Tupana'ga oko nhande pyri.

²⁴ Aerē Joséva'ea ma'ēi. Oko ahe Tupana'gapyrive'ga nhi'iģa rehe toko ti hēa nhirembirekoro a'ero nehē javo. A'ero ahe Mariava'ea reruri ģwonga pe toroju ti hēa pavēi javo. ²⁵ Ahe gweru tehe ahe ojipyri. A'ereki ahe ndogwerekoi ve Mariava'ea ahera'yra'ga mbo'arame ahera'yrypy'ga. Ga rehe ahe inoģi Jesus gareraramo.

2

Jaytata'ia kwahapyrava'ea

¹ Cidade de Belém me Jesus'ga ari. Jesus'ga re'yja'ģa gwyri pe Judéia pe Belém u. Jesus'ga arame Herodesva'ea oko ģanduvihavuhuro judeus'ģa gwyri pe Jesus'ga re'yja'ģa gwyri pe. Jesus'ga arame jaytata'ia kwahapyra'ģa nduri irupeuhua hugwi ogwyrā hugwi

kwara ipora hugwi. Uhu ģa cidade de Jerusalém me ovahema. ²Kiro ģa ei pevove'ģa pe:

—Kiroki ga oko judeus'ģa nduvihavuheteaġwamamo – mome ga? O'a ga aġwamo. A'ereki ore orohepia jaytata'ia ipyahuva'ea kwara ipora koty. A'ea ko ga'ara kwahavuka ore ve ojipiukaro ġwaramo jaytata'ia. Hepiaga ġwaramo ore ruri timbohete ti ga javo, ei ģa.

³ Ģa'ea kwahavame ahepy'a ndukatui okoteheavo Herodesva'ea py'a judeus'ģa nduvihavuhuva'ea py'a. Ndukatui cidadepeve'ģa py'a no Jerusalémmeve'ģa py'a. ⁴ A'ero ahe ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa mbojatykaukari ģa mbuhuruka ojipyri judeus'ģa mbo'ehara'ģa ndeheve – kiroki ģa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Ģa ndurame Herodesva'ea pyri ahe ei ģa pe:

—Kiroki ga pe Tupana'ga e'i ga ti toko ġanduvihavuhetero javo – mome po ti ga ari nehē Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga? ei Herodesva'ea.

⁵ A'ero ģa ei ahe ve:

—Belém me – kiroki cidade u oregwryi pe Judéia pe – pevo po ti ga ari nehē, ei ģa. Nahã ymyahũ Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharava'ea ikwatijari hako. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve onhi'iģa, ei ģa. Tupana'ga e'i:

⁶ “Belémmeva'ero picidade ndokoi huvihavarũiva'ea. Huviha hete ko picidade upa pende'yja'ģa gwryi pe Judáva'ea rakykwepohara'ģa gwryi pe Judéia pe. A'ereki picidadepeve'ga oko nhiremimo'ēhara'ģa nduvihavaġwamamo israelitas'ģa nduvihavaġwamamo. Gwereco katu po ti ga pende'yja'ģa nhaporemo okovo ġanduvihavuhetero nehē.”

—A'ea ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka onhi'iģa mombe'uharava'ea pe hako, ei ģa Herodesva'ea pe.

⁷ Ğa horame Herodesva'ea jaytata'ia kwahapyra'ğa mbuhunhimimukari ojipyri a'ero. Ahe ei ğa pe:

—Gara rupi jaytata'ia jipiukari pe me iporame raikwehe? Takwaha katu ti ji, ei ahe ğa pe.

A'ero ğa imombe'ukatui ahe ve. ⁸ Ikwahapavame ahe ğa mondoukari cidade de Belém me. Ahe e'i ğa pe:

—Peho ti Belémmeve'ğa pyri tayri'ga rekakatuavo. Ga repiagame ti pejora'ja ji pyri ga mombe'ukatupava ji ve a'ero, ei ahe ğa pe. Jihi ti taho ga mboheteavo a'ero nehē no, ei ahe ğa pe o'mbero.

⁹ Ahe rendupavirē jaytata'ia kwahapyra'ğa hoi a'ero ogwovo Belém me. Ğa horame jaytata'ia – kiroki jaytata'ia ojipiuka ğa pe kwara ipora koty – kotihī akoja jipiukara'javi ğa pe ogwovo ğa nenonde ogwovo Jesus'ga rehei katu opytavo garuhava arimo. ¹⁰ Horyory hete ğa jaytata'ia repiagame ogwovo ovahema tayri'ga ruhai pe.

¹¹ Onga pype ğa tayri'ga repiagi ga'yembora reheve Mariava'ea reheve. Nurã ğa nenypy'andurugi garovai pyteri pe nde ko orehoheva'ero javo. A'ero ğa imondohetei mbatera ga pe ğwovapytymba'voga hyrua ipe'avo jugwi. Ouro ğa imondoi ga pe. Incenso perfume apopyra ğa imondoi ga pe no. Iru'ia perfume apopyra ğa imondoi ga pe mirra.

¹² Aerē ypytunimo okirame ğa Tupana'ga rendukatui. Kiro ga ğa momoranduvi.

—Tapemombe'ui ti tayri'ga Herodes'ga pe. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga. Tapejivyra'javi ti Herodes'ga pyri, ei Tupana'ga ğa pe.

Nurã oma'ērame ğa hoi pehea rupi irũa rupi ogwovo ogwuri pe timombe'uyme ti tayri'ga Herodes'ga pe javo.

Oho nhimi Joséva'ea Egitopeva'ea gwyri pe

¹³ Jaytata'ia kwahapyra'ġa horĕ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe ahekiri pe. Ahe ve ga ei:

—Haite! Evy epo'ama! ei ga Joséva'ea pe. Eho ti ġa nderogwovo tayri'ga gayhĕa reheve. Eroho nhimi ti ġa nderogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe, ei ga. Pevo ti pepyta. Aerĕ jate po ti ji imondoukari nhinhi'iġagwera pe me nehĕ pejora'ja ti Belém me javo. Po ti ji namondoi nhinhi'iġagwera pe me nehĕ, tapejora'javi ti avo Belém me. A'ereki avo Herodes'ga tayri'ga rekaruka kiro. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

¹⁴ Oma'ĕ Joséva'ea ovya a'ero. A'ea rupi pyytunimo ahe tayri'ga rerohoi ga'yembora reheve ġa nderogworogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe. ¹⁵ Pevo ahe ġa nderovahemi. Aerĕ ġa nduvame Egito pe Herodesva'ea manoi.

Nahã ġa hoi opytavo Egitopeve'ġa gwyri pe. Tupana'ga erame jate ġa ndura'javi Egito hugwi. Nahã Tupana'ga ġa mbuhurukara'javi Egito hugwi. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĭpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo aerĕ po ti nahã javo. Ymyahũ ahe ei hako:

“ ‘Egitopeve'ġa gwyrã hugwi ji jira'yra'ga mbuhurukari,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ojigwarai Herodesva'ea tay'riva'ea rehe

¹⁶ Omanoa renonde Herodesva'ea nhimonha'ngaranuhũi jaytata'ia kwahapyra'ġa ndehe. A'ereki ahe okwaha ji moandyandyi ġa ojivyra'jave'yma ji pyri javo. Dois anos ġwerĩ tayri'ga rehe kiro. A'ea Herodesva'ea okwaha. A'ereki nanongara jaytata'ia kwahapyra'ġa omombe'u ahe ve ahe ġa monhi'iġame ojive. Nurã ahe osoldados'ġa mondoukari cidade de

Belém me Belém rembeyvyri hĩ pe no. Pevo ahe osoldados'ġa mondoukari tojuka pa ti ġa tapihama'ġa javo – kiroki tayri'ġa o'a jaytata'ia kwahapyra'ġa hepiagirē jaytata'ia. Ahenhi'iġa rupi soldados'ġa hoi a'ero tapihama'ġa ndepiaga. Ojuka pa ġa tapihama'ġa – kiroki ġa gwereko dois anos ojihe, kiroki ġa ndogwerekoi ve dois anos ojihe no. ¹⁷ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo aerē po ti nahã javo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “Cidade de Ramá pe ġa henduvi hēa jehe'oheterame ovy'are'yma.

Hahyahi hēajehe'oa.

Raquelhēa reki ojehe'o gwa'yrava'ea rehe.

Tegwete hēa ma'ngoma'ngohava.

A'ereki hēara'yrava'ea omanomba,' ei Tupana'ga,” ei Jeremiasva'ea hako.

Ojivy Joséva'ea Egitopeva'ea gwyra hugwi

¹⁹ Aerē Tupana'ga José'ġa mbuhurukara'javi Egitopeve'ġa gwyra hugwi. A'ereki pevo ġa u Herodesva'ea manorame. Herodesva'ea manorē yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe Tupana'gapyrive'ga. Joséva'ea pe ga ei ahekiri pe:

²⁰ —Ahe omanomba kiro – kiroki ahe ojuka pota tayri'ga. Evy epo'ama! Eroho ti ġa kiro a'ero tayri'ga gayhēa reheve. Erojivyra'ja ti ġa eje'yja'ġa gwyrri pe Israel pe, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

²¹ Oma'eamo ahe vyri a'ero tayri'ga rerogwovo ga'yembora reheve ġa nderojivya pevo jitehe ogwyrri pe Israel pe ġa nderovahema. ²² A'ea rupi Arquelau'ga oko Judéiapeve'ġa nduvihavamo Israel pe opo'ria py'rovo Herodesva'ea py'rovo. A'ea kwahavame Joséva'ea kyhyji

Arquelau'ga hugwi. Ndojupotari ahe Judéiapeve'ġa gwyri pe a'ero. Ypytunimo okirame Joséva'ea Tupana'ga rendukatui. Kiro ga Joséva'ea momoranduvi.

—Terehoi ti Judéiapeve'ġa gwyri pe, ei Tupana'ga ahe ve.

Nurã Joséva'ea ndohoi pevo. Galiléiapeve'ġa gwyri pe ahe hoi Israel pe. ²³ Pevo ahe ruvi cidade de Nazaré pe tayri'ga pavēi ga'yembora pavēi no. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'umbe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo. Jesus'ga mombe'gwovo ahe ei hako:

“‘E'i po ti ġa ga pe nehē Nazarépeve'ga,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ġa u pevo a'ero.

3

João Batistava'ea remimombe'ua

(Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

¹ Aerē João Batistava'ea rekoi ongae'yi me judeus'ġa mobatizavo. Tupana'ga nhi'ġa mombe'uheteavo João Batistava'ea rekoi Judéiapeve'ġa gwyri pe ongae'yi me.

² Hahyahi ahenhi'ġa ahe erame:

—Pepohi tuhē ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Pero-jijyjijyi ti pejeaporoġita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'ġa rendukatavo. A'ereki Tupana'ga oko ġwerī nhanderu-vihavuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'ġa rupi, ei ahe ġa pe.

³ Ymyahū Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u jipe João Batistava'ea. Ahe e'i João Batistava'ea mombe'unhoġwenondeavo hako:

“Hahyahi po ti ganhi'ġa

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei
Isaíasva'ea.

“E'i po ti ga nehẽ:

'Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ,” ei
Isaíasva'ea hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojoyka-
harete'ga ruraġwama pe. Tonhimboavujikwe ti ġa garura
renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ġa gwea-
poroġita a'ea renonde javo.

⁴ Omongi João Batistava'ea yuranuhã'javuhuva'ea
rava apopyra camelo rava apopyra. Aheku'ayvira ko ipira.
O'u ahe tukura hehira reheve.

⁵ He'yjuhuve'ġa nuġanduri onhimongyavo João Batis-
tava'ea pyri ovahema. Uhu ġa cidade de Jerusalém hugwi.
Uhuuhu ġa Judéiapeve'ġa gwyrã hugwi nhaporemõ no rio
Jordão rembeyvyrã hugwi no.

⁶ Ahe renduvame ġa nhimombe'ukatui Tupana'ga pe
jite'varuhu ji javo opohia jugwi. A'ero jate João Batis-
tava'ea ġa mobatizai rio Jordão pype.

⁷ Uhu he'yive'ġa ahe pyri no fariseus'ġa saduceus'ġa
pavẽi tianemobatiza ti ga javo. Ġandura repiagame João
Batistava'ea ei ġa pe:

—Tiruahũ pendeaporoġita! Pe'euhu pe pejohupe pe-
jikokatupotare'yma ġwaramo. Pe'e pe: “Haite! Xaho João
Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga
nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehẽ. Ndahahyi po ti
nhande ve a'ero nehẽ.” Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea.
Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhẽ
penhimbo'e nanongara rehe, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁸ —Jihi, ei João Batistava'ea, kiro po ti ji ei pe me: Po
pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame

pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei ahe. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojjyita ojeaporoġita. Nanhi-monha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero.” Nahā po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehē, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarō hete Abraãova'ea. Nurā po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehē.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'ġa ndehe ġa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ġa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aġa ita Abraãova'ea rymyminorō ġa mongovo, ei João Batistava'ea ġa pe.

¹⁰ Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ġwerĩ jykwa'ria pyvō tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehē. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoġwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ġwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ġa pe imombe'gwovo.

¹¹ —Uhu po ti ga nehē – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ġwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te okoteheva'ea. Jihi opomobatiza yhya pyvō jate. Nahā ji ikwahavukari ġa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoġita rerōjjyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerēve'ga nehē. Nahā po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombryvuka nehē, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ġa pe.

¹² Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ģa pe. Ģa mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhaġa hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jioheheteve'ga huvihavuhuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ģa okote'varuhuve'ģa hugwi okovo pyryve'ģa pojykaharete'ga nehẽ, ei João Batistava'ea ģa pe. “Tuhu ti pyryve'ģa ji pyri yvagi pe upa avuirama nehẽ,” e po ti jioheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea. “Toho ti okote'varuhuve'ģa ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehẽ ojivyre'yma,” e po ti jioheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga

(Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22)

¹³ Aerẽ Jesus'ga ruri Galilíapeve'ģa gwyra hugwi ua rio Jordão pe. Uhu ga ovahema João Batistava'ea pyri tanhimobatiza ti ga javo.

¹⁴ A'ero João Batistava'ea ei Jesus'ga pe:

—Toromobatzayme po ti ji nehẽ. Ndehe ko oreruvihavuhhetero. Nde po ti ji mobatiza hamo a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea Jesus'ga pe novĩa. Ako tehe ji nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe. Maraname nde ruri ji pyri enhimobatzauka ji ve a'ero? ei ahe Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei reki João Batistava'ea pe:

—Ji mobatiza tuhẽ ti kiro, ei Jesus'ga. A'ereki pyry nde ji mobatizai. Nahã po ti nhande rekokatui nhandekovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi nhaporemõ nehẽ, ei Jesus'ga João Batistava'ea pe.

—Kwa, ei ahe Jesus'ga mobatizavo.

¹⁶ Ahe omobatizarē Jesus'ga hemi yhya hugwi. Kotihī Tupana'ga ipe'ai yvaga ga pe. Kiro Jesus'ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyvame ojihe. Inambua ja Tupana'ga ra'uva hekoi yvaga hugwi ijyvame ga rehe. ¹⁷ Nanime yvaga hugwi Tupana'ga nhi'īgi Jesus'ga mombe'gwovo.

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei Tupana'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe, ei ga.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga (Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13)

¹ Aerē Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi ongae'yi me Diabo'ga ti toko ga pyri javo. “A'ereki Diabo'ga ga mongo te'varuhu pota,” ei Tupana'ga ra'uva. A'ero ga rerohoi ga rerovahema pevo.

² He'yiva'ea quarenta ko Jesus'ga kiri pevo. A'ea rupi ga ndo'ui arimo ypytunimo no tanhi'ī ti ji Tupana'ga pe javo. Quarenta Jesus'ga kirirē pevo ojuka ga ty'ara a'ero.

³ A'ero Diabo'ga ruri Jesus'ga pyri tamongo te'varuhu ji ga javo. Uhurame ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Penhimbote ti a'ero pāoramo nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatera ua pyvō jate rūi nhande rekoi.
Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvō nhande rekoi,”
e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerẽ Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidadepyryva pe Jerusalém me a'ero. Yvate pe ga ga rerojiupiri gare'ya'ğa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. ⁶Ga rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa po ti nanembohirukarahyi vvyvo nehẽ. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi nehẽ. A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga po ti ojipyrive'ğa mondoukari nde pyri nehẽ. ‘Pea'ngu ti ga,’ e po ti ga ojipyrive'ğa pe yvagipeve'ğa pe nehẽ.

‘Pepyhy katu ti ga rerogwovo

tahahyyme'i'i ti ga pe javo,’ e po ti Tupana'ga ojipyrive'ğa pe nehẽ,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.

Gareaporoğita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehẽ.

Ejeaporoğitatehea rehe rui ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

⁸ Aerẽ Diabo'ga ga rerohoa'javi. Yvate hete pe ga ga rerohoi ga rerojiupia vvytyruhua rehe. Pea hugwi Diabo'ga hepiukapavi vvyakotyve'ğa nduvihava'ğa gwyrã Jesus'ga pe. Ğagwyrakatukatua ga hepiukari no. ⁹Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—A'ea nhaporemo po ti ji imondoi nde ve nehẽ. Po nde renypy'andurugi jirovai pyteri pe ji mboheteavo nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehẽ, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Nde Tupana rũi. Ejipe'a ji hugwi! Norombohetei po ti ji ndehe nehẽ. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoũka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.

Gaha ndepojykaharete'ga.

Gaha jate ti embohete

ekovo ganhi'iãa rupi jate,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

¹¹ A'ero Diabo'ga hoi ogwovo Jesus'ga hugwi. Nanime Tupana'gapyrive'ãa yvagipeve'ãa jipiukari Jesus'ga pe ga pokoga mbatera imondovo ga pe.

Galiléiapeva'ea na'ẽ Jesus'ga ombo'e

(Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15)

¹² Aerẽ ojipe'ãa imombe'ui Jesus'ga pe.

—ãa João Batista'ga mongi cadeia pype ga Tupana'ga nhi'iãa mombe'uro ãwaramo, ei ãa.

A'ea renduvame Jesus'ga hoi ojivya Galiléiapeve'ãa gwyri pe. ¹³ Pevo ga jijyi cidade de Nazaré hugwi ogwovo ojipe pe cidade de Cafarnaum me Galiléia-peve'ãa gwyri pe. Cafarnaum tuvi ypihua pyri lago da Galiléia pyri. Pevo ko judeus'ãa nduvi Zebulomva'ea re'yja'ãa Naftaliva'ea re'yja'ãa pavẽi. ¹⁴ Pevo Jesus'ga hoi Cafarnaum me. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iãa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

¹⁵ “ ‘Pegwyri pe herekoi pehea

– kiroki pehea oho ypiahu pe,' ei Tupana'ga Zebulomva'ea re'yja'ğa pe Naftaliva'ea re'yja'ğa pe no. 'Pegwyrā rekoi rio Jordāo aherovai.

Ĝa ei pegwyrā pe Galilēia judeus'ĝarūive'ğa gwyrā gentios'ğa gwyrā.

A'ea ĝa ei pegwyrā pe,' ei Tupana'ga," ei ahe.

¹⁶ “Ypytuna ja pe me pe ji kwahave'yma ĝwaramo.

Kiro po ti kojahua ja pe me pe ji kwahava ĝwaramo nehē.

Peko pe omanove'ğa ja ji ve ji kwahave'ymame.

Kiro po ti ji jikwahavukari pe me

imbokojahuavo peakaĝi pe nehē,' ei Tupana'ga," ei Isaíasva'ea imombe'gwovo hako.

¹⁷ Omombe'u jipe ahe Jesus'ga hoa Cafarnaum me. Uvame cidade pe Cafarnaum me kiro Jesus'ga ĝa mbo'embo'ei. Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo ga ei ĝa pe:

—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi, ei ga. Peroji-jyjijyi ti pejeaporoĝita pejikokatuavo pejikovo Tupana'ga nhi'iĝa rupi. A'ereki Tupana'ga pe ndepia katu ĝweri penduvihavuhetero yvya koty pe mongovo onhi'iĝa rupi, ei Jesus'ga ĝa pe.

Jesus'ga omo'emo'ē ypy ĝwemimbo'eharamo

(Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11)

¹⁸ Aerē Jesus'ga hoi ypiahu pe Galilēia pe ogwovo yembeyvyrā rupi. Ohorame Jesus'ga mokonha'ğa ndepiagi Simāo'ga André'ga reheve. Ĝa ko onhoirū'ğa. Simāo'ga pe ĝa e'i no Pedro. Pirareheva'ero ĝwaramo Simāo'ğa imombori ipypira pira mboahava tipyhy pira javo. ¹⁹ Ovahemame ĝa pyri Jesus'ga ei ĝa pe:

—He pejiĝo ti ji rupi nhiremimbo'eharamo. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ğa pe nehē no. Pira pe peru oji'i.

Kiro po ti pe ojipe'ġa mbuhurukari ji pyri nehĕ toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Kwa, ei ġa.

Nambegwei ġa hoi imboahava reja ogwovo ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

²¹ Hehemo'i Jesus'ga hoi ogwovo yembeyvyra rupi ojipe'ġa ndepiaga Tiagova'ea João'ga reheve. Ġa memei ko onhoirũ'ġa. Ġanduva'ga ko Zebedeu'ga. Ga pavĕi ġa apygi yharuhua pype japokatua'java oapoa imboahava. Ovahemame ġa pyri Jesus'ga nhi'iġi Tiagova'ea pe João'ga pe no toko ti ġa nhiremimbo'eharamo javo. ²² Nambegwei ġa hoi yharuhua reja gwuva'ga reja no ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

*Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara
(Lucas 6.17-19)*

²³ Ojipejipea pe Jesus'ga hogahoi Galilĕiapeve'ġa gwyrarupi hete ogwovo. Ġajatykahai pe ga hogahoi ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. Pyryva'ea ga imombe'ui ġa pe Tupana'ga pe poko katu pota penduvihavuhuhetero javo.

—Perojijyjijykuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehĕ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehĕ, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwaraparavuhua Jesus'ga imombipavi ġa hugwi no. Ipopoakare'ÿve'ġa ga ġa mbopopoakari no. Nahã ga rekoi ġapyteri pe.

²⁴ A'ero he'yjuhuve'ġa imombe'umbe'ui nahanahã Jesus'ga ġa pohanoġi javo. A'ero Síriapeve'ġa nhaporemokwahavi no itetirũave'ġa nderupava Jesus'ga pyri. He'yjuhu karugwara ġa pe. Hahy paravuhu ġa pe no. Anhaġa omongo aha ojipe'ġa ojeaporoġita rupi jate ojipe'ae'yma ġa hugwi onhimongyavo Diabo'gapyriva'ea.

Ojipe'ğa akaği pe mbipeuhu ğa mboheagwryva. Ojipe'ğa nopo'ami. Nomyi tuhẽ ğa upa. Ğa nhaporemo ğa ğa nderuri Jesus'ga pyri topohano ti ga ğa javo. Jesus'ga omombi pa ğa hugwi a'ero ğa mongokatua'java.

²⁵ He'yjuhuve'ğa hoğahoi Jesus'ga rupi onhimongyavo. Uhu ğa ga pyri Galiléiapeve'ğa gwyrá hugwi Dez Cidades hugwi no Jerusalém hugwi no Judéiapeve'ğa gwyrá hugwi no rio Jordão aherovaja hugwi no. Nahã ğa nduri ogwoogwovo ga rupi onhimongyavo.

5

*Pyry hete ğa pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.20-23)*

¹ Onhimongyve'ğa ndepiagame Jesus'ga jiuipiri vyvytyra rehe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri tihendu ganhi'i'ğa javo. ² Ombo'embo'e ga ğa kiro. ³ A'ero ga ehetei ğa pe:

—Pyry hete ğa pe – kiroki ğa e'i ikwahava oyvytera:
“Tupana'ga ji pokogame jate po ti ji rekokatui nehẽ.”

Ğa erame na ojikheteavo Tupana'ga rehe pyry hete ğa pe.

A'ereki ğanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ğa imombyryva ğa pe, ei Jesus'ga.

⁴ Pyry hete ğa pe – kiroki ğa okoveveuhu ojehe'gwovo.

A'ereki ğa ko Tupana'ga remimbohoryva'javağwama, ei Jesus'ga.

⁵ Pyry hete ğa pe – kiroki ğa oko nhyrõ onhimbohetee'yma.

A'ereki yvya koty Tupana'ga remimondoağwama ğa pe ga ero ğwaramo, ei Jesus'ga.

⁶ Pyry hete ğa pe – kiroki ğa oko katu pota hete okoheteavo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimombyryvaġwama, ei Jesus'ga.

⁷ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa ojipe'ġa porogwety.

A'ereki ġa tuhē ko Tupana'ga rembiporogwety-
gaġwama, ei Jesus'ga.

⁸ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa gweaporoġita katu Tupana'ga
reaporoġita rehe jate xako jawo.

A'ereki ġa Tupana'ga repiagaġwama, ei Jesus'ga.

⁹ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa onhoarōuka hete ojipe'ġa pe.

A'ereki a'ea Tupana'ga eaġwama ġa pe. “Ġa ko
jira'yra'ġa,” e po ti Tupana'ga ġa pe nehē, ei
Jesus'ga.

¹⁰ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ojipe'ġa okote'varuhu.

Ġa ndekoro ġwaramo Tupana'ga nhi'iġa rupi ojipe'ġa
te'varuhuro ġa pe.

Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ġa ite'varuhu.

A'ereki ġanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia
katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

¹¹ —Pyry hete pe me ġa ete'varuhurame pe me.
Ġa imondorame hahyva'ea pe me pyry hete pe me.
Ite'varuhuparavuhuva'ea pe nhaporemō ti ġa ei pe me
o'mbero nehē pe ndekoro ġwaramo ġireheva'ero. Ġa
erame na pyry hete pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —Pejoryjory hete ti ġa jigwarairame pe ndehe nahā.
A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ik-
wepykavuhua pyryheteva'ea. Aerē po ti ga imondoi pe me
nehē. A'ereki pe peko ymyahūva'ea ja Tupana'ga nhi'iġa
mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahū
aġwamove'ġa namonhava'ea ojigwarai Tupana'ga nhi'iġa
mombe'uharava'ea rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera
(Marcos 9.50; Lucas 14.34-35)*

¹³ —Jukyra omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Peko pe jukyra ja vvyakotyve'ğa pe ға mongokatuavo. A'ereki pe peko katu pendoryndoryvamo ғapyteri pe Tupana'ga pyryva repiuka ға pe Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo ға pe nahã po ahe toko hamo javo. Penhi'iğa rendukaturame po ti ға ndekokatui nehẽ no, ei Jesus'ga ға pe.

—Po jukyra ndapyryva'javi, marã po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehẽ? Ahe nombryryva'javi tuhẽ jukyra, ei Jesus'ga. A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Omombo ahe a'ero. Hehe ahe pyruği a'ero ohohorame, ei Jesus'ga. Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe'ğa mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhi-moirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ға pe javo pe me naerũ? ei Jesus'ga ға pe.

*Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea, ei Jesus'ga
(Lucas 8.16; 11.33)*

¹⁴ —Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea vvyakotyve'ğa pe Tupana'ga repiuka ға pe, ei Jesus'ga. Cidade ituvame vvytyruhua rehe nhande nhaporemõ hepiagi. A'ereki pevo jukwaha upa, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imondygame lamparina ahe ndohovapygi lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Ombokojahu lamparina ongapypeve'ğa pe nhaporemõ a'ero tohepia ti ға javo, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Na jitehe ti pembokojahuuka vvyakotyve'ğa akaği pe. Marã po pe imbokojahuukari ға pe? Kiro ji imombe'ui pe me. Peko katu ti Tupana'ga ja pejuvete'ga ja pejikoga ga rehe ға pokoga. Pendekokatua repiagame po ti ға ikwahavi Tupana'ga pyryva ga mboheteavo yvagipeve'ga mboheteavo nehẽ Tupana'ga omombyry ға javo. Nahã pe Tupana'ga repiukari ға pe.

Jesus'ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe

¹⁷ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Jesus'ga uhu yvya koty javo nhande ve. ‘Tapekoa'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi,’ e po ti ga nhande ve nehẽ. ‘Tapekoa'javi ti Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea nhi'iğagwera rupi no,’ e po ti ga nehẽ.” A'ea ti tape'ei pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ğa pe. A'ereki nanongara pe rūi javo ji ruri ikwehe, ei ga.

—Ajo ji pe mbo'ekatuavo ahe'eagwera po'rua rehe, ei Jesus'ga ğa pe. ¹⁸ Imombe'ukatuavo ji ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera ti ndopavi'i'i nehẽ. Yvaga pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Yvya pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Xunhi'i'iva'ea vehevi po ti ndopavi aheremimbo'eagwera hugwi nehẽ. Aheremimbo'eagwera apiavo ihoi nehẽ. A'ea renonde po ti aheremimbo'eagwera ndopavi nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁹ —Ojipe'ga po ndokopavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki ga e'i: “Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji rekoi. A'ereki a'ea pyry aheremimbo'eagwera. Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji ndakoi. A'ereki akoja hohe jara koji'i pyry aheremimbo'eagwera,” e po ga. Nahã po ga ojipe'ğa mbo'ei ğa pe hendukatuuka onhi'iğa. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Ndahuvihavi'i'i ko ga.” Nahã po ti Tupana'ga ei okovo ğanduvihavuhuhetero ğa ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ga po oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi nhaporemo ojipe'ğa mbo'ekatuavo hehe ğa pe hendukatuuka aheremimbo'eagwera nhaporemo. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Ga ko huvihava.” A'ea po ti Tupana'ga ei okovo ğanduvihavuhuhetero ğa ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁰ —A'e ji pe me a'ero: Koji'i ti peko katu hete pembo'ehara'ğa hohe fariseus'ğa hohe no. Po ға hohe rūi pe ndekokatui, a'ero po ti Tupana'ga penduvi-havuhuhete'ga rūi nehē. A'ero po ti ga napenderohoi yvagi pe nehē, ei Jesus'ga ға pe.

Jesus'ga omombe'u katu onhoarōe'ŷve'ğa

²¹ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Tapejukai ti ojipe'ğa,” e'i nhaneramonhava'ea moğitagwera. “Po pe ға jukai, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehē: ‘Pehe ti pemano ahe ja kiro pendekote'varuhuro ғwaramo’.” A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²² —Jili reki a'e pe me: Po pe nhimonha'ngatehei pejikotyve'ga rehe, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehē: “Pehe ti pemano kiro pendekote'varuhuro ғwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ikwahave'ŷheteva'ea!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi judeus'ğa moğitahara'ğa ndovai pyteri pe nehē te'i ti ға pe me: “Pehe ti pemano kiro pendekote'varuhuro ғwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ndereak-wahavihu nde ekovo!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga pe mondoukari tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga.

²³ —A'ero ji ei nde ve: Ereru tehe po nde Tupana'ga pe tamondouka ti ji ikwava'ēhava rehe javo. Herurame po nde erekwahava'ja, jikotyve'ga onhimonha'nga ji rehe javo. Ikwahava'javame ti teremondoi ve Tupana'ga pe

a'ero. ²⁴ Eheja ti ikwava'êhava pyri. Eho na'ê ti ejiko-tyve'ga pyri gapy'a noĝatuavo ejihe ga mbohoryva'java. A'erorame jate ti ejora'ja ikwava'êhava pyri hehe imondoteheavo Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁵ —Po nde rekote'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehê: “Xaho tuhê ji rupi juiz'ga pyri,” e po ti ga nehê. “Ga pe po ti ji ndete'varuhua mombe'ui nehê te'i ti ga nhandereaporoĝita pe javo,” e po ti ga nde ve nehê. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri kotihî ti ere ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: “Nhande tuhê ti xanhimbovyvy na'ê.” A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehê, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mon-doukari guarda'ga pe nehê. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehê. ²⁶ Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: A'ea pype po ti nde pytai nehê. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi nehê, ei Jesus'ga imombe'gwovo ĝa pe.

Taperekoi ti penhimbireko'ĝarũive'ĝa, ei Jesus'ga

²⁷ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moĝitagwera, ei Jesus'ga. “Taperekoi ti penhimbireko'ĝarũive'ĝa.” A'ea nhaneramonhava'ea moĝitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²⁸ —Jihi reki a'e pe me: Kiroki ga hêa repiaguhu hêa rerekopotaheteavo – gareaporoĝita ite'varuhu. A'ereki hêa garembirekohêa rûi. Ga hêa rerekorame Tupana'ga ei a'ea ko ite'varuhu javo. Na jitehe Tupana'ga ei ite'varuhu javo ga hêa potaruhurame.

²⁹ —Po ejeakwara pyvõ ejohukoty rûi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboha nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndereakwara mombora nehê. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ

nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁰ —Po epoa pyvõ ejohukoty rūi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboah nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndepoa mombora nehẽ. Po imombore'yma nde nere-mombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.3-9; Marcos 10.2-12; Lucas 16.18)

³¹ —Nhaneramonhava'ea moġitagwera e'i: “Kiroki ga opohi ġwembirekohẽa hugwi – a'ea ti ga tokwatija na'ẽ imondovo hẽa pe aerẽ hẽa mondovo ojihugwi nehẽ.” A'ea ahemoġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³² —Jihi reki a'e pe me: Opohi po ga ġwembirekohẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerekoro ġwaramo, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga ndogwerohoi hẽa hẽarembireko'ga hugwi. Naname hẽarembireko'ga opohirame hẽa hugwi opohi tehe hẽa hugwi. Gapohitehea ndapyryvi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

—Ga pohiteherame hẽa hugwi po ti hẽa ojipe'ga rerekopotari a'ero nehẽ, ei ga. Ga rerekorame hẽa ajuajuri

a'ero. A'ereki hēa hembireko jitehe jypyve'ga pavēi, ei ga. Hēarembirekoypy'ga reki ite'va hete a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki ga hēa mboajuajuruka opohitehero ġwaramo hēa hugwi, ei ga. Tupana'ga ndopotari nanongara.

—Kiroki ga kirē gwereko hēa – gaha ite'varuhu. A'ereki ga gwereko garembirekohēa. Tupana'ga ndopotari nanongara no, ei Jesus'ga.

Tapehenoi ti pe'erame, ei Jesus'ga

³³ —Pekwaha tuhē pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. Ymyahū nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei: “Pe'e po pe Tupana'ga renoina: ‘Nahanahā po ti ji rekoinei hē. A'itituhēva'ea pe kiro ji ei. Tupana'ga ji'ea renduvame ga ei ji ve a'itituhēva'ea pe ga ei javo.’ Po a'ea pe ei, a'ero na tuhē ti peko Tupana'ga pe ndepiagame,” e'i nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga.

³⁴ —Jihi reki a'e pe me: Tapehenoi ti Tupana'ga pe'erame nahā po ti ji rekoinei hē javo, ei ga.

—Na jitehe ti tapehenoi Tupana'ga apoa pe'erame a'ero po ti ġa nhinhi'iġa reroviari nehē javo, ei ga. Tapehenoi ti yvaga a'ero. A'ereki a'ea ko Tupana'ga apykava nhanderuvete'ga apykava. Pe yvaga henonhame pe Tupana'ga renoin a'ero, ei ga. Nurā ti tapehenoi yvaga pe'erame nahanahā po ti ji rekoinei hē javo.

³⁵ —Tapehenoi ti yvya no. A'ereki yvya ko Tupana'ga pya nongava. Nurā ti tapehenoi yvya pe'erame nahanahā po ti ji rekoinei hē javo.

—Tapehenoi ti cidade de Jerusalém. A'ereki Jerusalém ko Tupana'ga cidade nhanderuvihavuhuhete'ga cidade. Nurā ti tapehenoi Jerusalém pe'erame nahanahā po ti ji rekoinei hē javo.

³⁶ —Tapehenoi ti penhiakaġa. A'ereki tegwete pe me peji'ava mbotehava imotiġa! Tegwete pe me peji'ava

mbokehava imohuna no! Tupana'ga jate oapo pe'ava imotiġa imohuna no, ei Jesus'ga. Nurã ti tapehenoi penhiakaġa pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁷ —Po ti na pendekopotarame pe'ji ti: “Nahã po ti ji rekoi nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. Po ti na rõi pendekopotarame pe'ji ti: “Ndakoi po ti ji na nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbo'e Tupana'ga renonha rehe mbatera renonha rehe no, ei Jesus'ga.

Terejipygi ti ga rehe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.29-30)

³⁸ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Po ojipe'ga hekyi ndereakwara, a'ero ti ehekyi gareakwara ejipyga. Po ojipe'ga nde kwari imbo'gwy neranha, a'ero ti embo'gwy garanha ejipyga.” A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³⁹ —Jihi reki a'e nde ve: Terejipygi ti ojipe'ga rehe ga rekote'varuhurame nde ve, ei Jesus'ga. Po ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Po ojipe'ga nde rerohei juiz'ga pyri hekyjukapota ndecamisa nde hugwi ga ite'varuhu ji ve javo juiz'ga pe, a'ero ti a'ea ehekyi ejihugwi imondovo ga pe. Ehekyi ti ojipea imondovo ga pe no epaletó, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Po ojipe'ga ei nde ve: “Eroho ti jiapoa ji ve pevo um quilômetro.” Ga erame na nde ve um quilômetro rehemoi ti eroho ga'apoa a'ero dois quilômetros. Nahã ti tandepyry ga pe, ei Jesus'ga. ⁴² Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ti ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ei nde ve embuhu'rã ti ji ve javo, a'ero ti emondo'ã ga pe, ei Jesus'ga.

Pearō hete ti penhiarōe'ỹve'ģa, ei Jesus'ga
(Lucas 6.27-28, 32-36)

⁴³ —Pekwaha tuhē pe nhaneramonhava'ea moģitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Pearō hete ti penhiarōheteve'ģa. Tapearōi ti penhiarōe'ỹve'ģa.” A'ea nhaneramonhava'ea moģitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Jihi reki a'e pe me: Pearō hete ti penhiarōe'ỹve'ģa, ei Jesus'ga. Po ģa ndekote'varuhui pe me, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emomyry ti ģa pe javo, ei Jesus'ga. ⁴⁵ Nahā ti peko katu Tupana'ga ra'yramo yvagipeve'ga ra'yramo tiandepyry ti nhandejuvete'ga ja javo. A'ereki ga pyry hete okote'varuhuve'ģa pe pyryve'ģa pe no, ei Jesus'ga. Pyry hete ga ģa pe oapoa japo kwarā japo imomboruka ģa pe. Ga pyry ģa pe imongyrukari amana ģa pe. Nahā ga ģa nderekokatui okokatuve'ģa okote'varuhuve'ģa ndeheve, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Po penhiarōheteve'ģa jate pe pearō hete, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ģa ja reki penhiarōheteve'ģa aromo penhiarōe'ỹve'ģa arōe'yma.” Nahā ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ģa – kiroki ģa omono'ono'oģuhū itambere'ia governo pe – ģa na jitehe oarō oarōheteve'ģa jate, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Po pe nhi'iģatui pejikotyve'ģa pe jate pendoryndoryvamo ģa ndehe, a'ero ojipe'ģa hohe rūi pe ndekokatui reki. A'ereki Tupana'ga kwahave'ỹve'ģa onhi'iģatu ojiko-tyve'ģa pe jate gworygworyvamo ģa ndehe no, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Pearō hete ti ģa nhaporemō penhiarōheteve'ģa penhiarōe'ỹve'ģa ndeheve. Nahā po ti pe ndekopyryvamo pejuvete'ga javijitehe yvagipeve'ga javijitehe nehē, ei Jesus'ga.

6

Imondoteherame ti terekoi okokatu'āve'ģa ja, ei Jesus'ga

¹—Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Nahanahã po ti ji rekokatui jirekokatua repiuka ojipe'ãga pe. A'ero po ti ãga ji mbohetei nehẽ.” A'ea ti tape'ei. Po pe ndekokatui tanhimbohete ti ãga javo. Po pe ndekokatui a'ea rehe jate, a'ero po ti penduvete'ga yvagipeve'ga nomondo pendekokatua kwepykava pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

²—Nurã imondoteherame imbatere'yve'ãga pe ti terekoi okokatu'ãve'ãga ja. A'ereki ojatykahava pype ãga omondo tehe imbatere'yve'ãga pe cidade rapea rupi no. A'ereki pevo he'yjuhuve'ãga ohooho jipi ãga ndepiaga ãga imondorame. A'ero ãga ndepiagame ãga ãga mbohetei. ãganemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ãga pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ãga imondoe'yma ãga pe ãganemimondotehea kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

³—Imondoteherame imbatere'yve'ãga pe ti teremboukwahavi ojipe'ãga pe a'ero. ⁴ Tokwahavyme ti ãga. Nderuvete'ga reki gwepia pa neremimondonhimima. Ga tuhẽ po ti omondo neremimondotehea kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

*Nahã ti pe'ji penhi'iãgame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga
(Lucas 11.2-4)*

⁵—Tapekoi ti okokatu'ãve'ãga ja penhi'iãgame Tupana'ga pe. A'ereki ikatu hete ãga pe ãga amame ojatykahava pype cidade rapea pehai pe no onhi'iãga Tupana'ga pe. A'ereki ãga nhi'iãgame Tupana'ga pe he'yjuhuve'ãga gwepia ãga mboheteavo oko katu ãga javo, ei Jesus'ga. ãganemimbohetea jate oko ikwepykava okokatu'ãve'ãga pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ãga imondoe'yma ãga pe ãganhi'iãga kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

⁶ —Ndehe reki, enhi'iḡame Tupana'ga pe, nde tehe ti eho enhonga pe hyrua pype hovapytyma. Pevo ti enhi'ĩ nhimi ejuvete'ga pe Tupana'ga pe. Ga gwepia pa reki. A'ero po ti ga ikwahavi nenhi'inhimima ojive nehē. A'ero po ti ga imondoĩ nenhi'iḡa kwepykava nde ve nehē, ei Jesus'ga.

⁷ —Penhi'iḡame Tupana'ga pe ti tapenhi'inhĩtehei, ei Jesus'ga. Tupana'ga kwahave'ỹve'ḡa ja rūi ti penhi'ĩ ga pe. A'ereki onhi'iḡame Tupana'garũiva'ea pe ḡwemim-bohetehara pe ḡa onhi'imbukuhu jupe. “A'ero po ti turi pyryva'ea nhande ve nehē,” ei ḡa novĩa ikwahave'yma, ei Jesus'ga. ⁸ Tapekoi ti ḡa ja a'ero. A'ereki penduvete'ga okwaha pendekoa ḡwiḡwia ti ḡa togwereko javo. Pe-poranduva renonde ga hugwi ga okwahavipe pe mbatere'yname, ei Jesus'ga.

⁹ —Marã po ti pe nhi'iḡi Tupana'ga pe a'ero? Kiro ti ji imombe'ui pe me. Penhi'iḡame nhandervete'ga pe Tupana'ga pe nahã ti pe'ji ga pe:

“Apĩ, yvagipeva'ero nde ereko katu hete.

Tanerenoiḡatu ti ḡa nhaporemo a'ero

nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.

¹⁰ Herejo ti yvyakotyve'ḡa nduvihavuhuhetero ekovo.

Nde nhi'ĩpo'ru ḡa yvagi pe

okovo neremimbotarimova'ea rupi.

Na jitehe kiro ti ḡa tanenhi'ĩpo'ru avo no yvya koty

okovo neremimbotarimova'ea rupi.

¹¹ Embuhuruka ti ore ve mbatera jipi toro'u ti a'ero.

¹² Ore ndorokwahava'javi ojipe'ḡa ndekote'varuhua orojihe henonhe'yma.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

¹³ Satanás'ga ore mongo te'varuhu pota.

Toremongote'varuhuukari ti ga pe.

Ore poko ti toronhi'ĩpo'ruyme ti Satanás'ga orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ndehe ko vvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ereko.

Ndehe ndepopoaka.”

Nahã ti pe'ji penhi'iġame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

¹⁴ —Nahã ji pe mbo'ei tapekwahava'javi ti ojipe'ġa ndekote'varuhua pejihe javo. Pe ikwahava'jave'ymame ġandekote'varuhua pejihe henonha'jave'ymame po ti penduvete'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma nehẽ. ¹⁵ Po pe ikwahava'javi ġandekote'varuhua pejihe henonha'java, a'ero po ti penduvete'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'java nehẽ, ei Jesus'ga.

Ti'uyme ti timbohete ti Tupana'ga javo, ei ahe

¹⁶ —Pe'e po pe: “Ti'uyme ti kiro timbohete ti Tupana'ga javo.” A'ea po pe ei i'ue'yma. Nahã i'ue'ymame ti tapekoi okokatu'ãve'ġa ja. A'ereki i'ue'ymame ġa okoveveuhu'ã gwova rerekokatue'yma hahy nhande ve javo. Nahã ġa ndekoi i'ue'ymame tokwaha ti ojipe'ġa nhande i'ue'ymame javo. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ikwahavame po ti ġa nhande mbohetei ġa oko katu Tupana'ga mboheteavo i'ue'yma javo.” Ġanemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ġa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ġa imondoe'yma ġa pe i'ue'yma kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Ndehe, tambohete ti Tupana'ga javo ndere'ui po nde. Po a'ea rehe nde ndere'ui, a'ero ti emongy nhandya e'ava rehe. Ejovahei ti no. ¹⁸ A'ero po ti ndiukwahavi ojipe'ġa pe nde i'ue'ymame. Nderuvete'ga reki gwepia pa.

A'ero po ti ga ikwahavi nde i'ue'yname nehě. A'ero po ti ga imondoi i'ue'yma kwepykava nde ve nehě, ei Jesus'ga.

Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Lucas 12.33-34)

¹⁹ —Tapemono'ono'oğuhũ ti pejive he'yjuhuva'ea ikatuva'ea avo yvya koty. A'ereki avo aryry'ia ombote'va aheapoa. Jypopo aheapoa avo no. Iporomive'ğa uhuraha aheronga pe imima aheapoa avo no, ei Jesus'ga. ²⁰ Pejiko ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Nahã po ti pe pemono'ono'oğatu pejive ikatuheteva'ea yvagi pe nehě. Aryry'ia nombote'varuhui aheapoa yvagi pe. Nomombupugi aheapoa pevo no. Iporomive'ğa ndohoi yvagi pe imima aheapoa, ei Jesus'ga. ²¹ Nurã ji ei pe me: Pejiko hete ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi, ei Jesus'ga.

Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga.
(Lucas 11.34-36)

²² —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga. Ndereakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehě. Na jitehe ndereaporoğitakaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehě, ei Jesus'ga.

²³ —Ndereakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehě. Na jitehe ndereaporoğitate'varuhurame ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi

nehē, ei Jesus'ga. Ejeaporoğita katu ti a'ero. Po nde nan-deaporoğitakatu, a'ero po ti nde nderekokatukwahavi'i'i ekote'varuhuavo nehē! ei Jesus'ga ğa pe.

Tegwete ahe ve Tupana'ga arōhava ahe mbatera arōheterame

(Lucas 16.13; 12.22-31)

²⁴ —Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ğa pe opo-jykhara'ğa pe. Po ahe oporavyky mokonha'ğa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yma. Ovy'a hete po ahe onhimiarōve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'īpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga.

²⁵ —Nurā ji ei pe me: Tape'ağataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: “Maramarā po ti ji rekoi nehē? Gara po ti ji a'u nehē? Ahā po ti ji ve nehē. Gara po ti ji amongi nehē? Aerē po ti jipira itoropavi nehē.” Tape'ei ti nahā penhi'ağataruhue'yma.

—Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehē to'u ti ğa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehē. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

²⁶ —Pehepia ti gwyrā'ia ikwahava. Notymi ojive gwyrā'ia. Ndohetygi ğwemityma i'gwovo a'ero. Nomono'oği mbatera opoitava ryrua pype aerē po ti ti'u javo. O'u reki gwyrā'ia. A'ereki penduvete'ga yvagipeve'ga ouka jupe. Pe me ga ei: “Koji'i ji rekohetei pe ndehe,” ei Tupana'ga pe me. Nurā po ti ga imondoi pe me nehē no, ei Jesus'ga.

²⁷ —Pe'ağataruhu po pe javo: “Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimomboakara'javi nehẽ.” Nahã po pe ei. Pe'ağataruhu po pe a'ea rehe javo novĩa. Napenhimomboakara'javi tuhẽ po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁸ —Tape'ağataruhui ti pejipira rehe no gara po ti amongi nehẽ javo. Pehepia ti yvoty'ria nhuhũ me. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndo-poravykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapoi opi'ria. ²⁹ A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomãova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhẽ ahepipyryva onhimongyavo. Ahepipyryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero. ³⁰ Tupana'ga ombokatu ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

³¹ —Tape'ağataruhui ti. Tape'ei ti: “Gara po ti ti'u nehẽ? Gara po ti timongi nehẽ?” A'ea rõi ti pe'ji. ³² A'ereki a'ea rehe nhaporemo judeus'ğarũive'ğã gentios'ğã nhağataruhu jipi – kiroki ã ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'ağataruhui ti hehe a'ero. A'ereki penduvete'ga yvagipeve'ga okwaha pe mbatere'ymame togwerekereki ti ã ãwiğwia nhaporemo javo, ei Jesus'ga.

³³ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhetea. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iğã rupi gaha ko jiruvihavuhuhetea tuhẽ javo, ei Jesus'ga. Kiroki a'ea rehe Tupana'ga omondo gweaporoğita imohina – a'ea rehe jitehe ti pemondo pejeaporoğita imohina no. Pe ndekorame na

po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehẽ togwerekoko paravuhu ti ġa javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Nurã ti tape'aġataruhui ko'emameva'ea rehe. Tape'ei ti: “Marã po ti ji ve ko'emame?” Tape'ei ti na. Ko'emame po ti Tupana'ga pe pokogi nehẽ no. Nane'yimi hekoi tiruahũva'ea aġwamo ko'emame jipi. Kiroġwe tape'aġataruhui ti ko'emameva'ea rehe, ei Jesus'ga.

7

Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga

(Lucas 6.37-38, 41-42)

¹ —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: “Nahanahã ġa okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. ² Pe epe'erame ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga eahyi pe me nehẽ. Pe imondorame hahyva'ea ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Pe ekaturame ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga e'i katu pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

³ —Ereko te'varuhu nde ejikotyve'ga pe. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari pe,” ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve: Okyta reki oko ndereakwari pe! ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.

⁴ —Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta rekorame ejeakwari pe naerũ. ⁵ A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ea ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ÿva'ea ja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta

ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehē, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga ei epohi na'ē ti ete'varuhua hugwi kirē ga pokoga javo.

⁶—Kiroki Tupana'ga apoa pyryva'ea – a'ea ti tapemondoi nhaḡwatiḡa pe, ei Jesus'ga. Tapemondoi ti mbo'yra pérolas apopyra pyryva'ea porcos pe, ei Jesus'ga. A'ereki porcos ndokwahavi pyryva'ea nhaḡwatiḡa pavēi. Po ti pe imondoi jupe, a'ero po ti ipyrūpyruḡi hehe, ei Jesus'ga. Ivaga pendovai po ti pe hu'ui nehē no.

A'ea Jesus'ga ei ḡa pe tapemondoi Tupana'ga nhi'iḡa imombe'gwove'ŷ Tupana'ga arōe'ŷve'ḡa pe javo. A'ereki ḡa ndokwahavi pyryva'ea.

*Tupana'ga pe ti peporandurandu, ei Jesus'ga
(Lucas 11.9-13)*

⁷—Penhi'iḡame Tupana'ga pe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehē. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehē. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehē, ei Jesus'ga. ⁸ A'ereki kiroki ḡa onhi'ī Tupana'ga pe ore poko javo – ḡa pe nhaporemō Tupana'ga omondouka okovo imombryryva iporanduve'ḡa pe hekahara'ḡa pe okwaokwave'ḡa pe, ei Jesus'ga.

⁹—Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pāo javo, a'ero ita rūi po pe imondoi ga pe pejikovo garuvamo. ¹⁰ Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rūi po pe imondoi ga pe, ei Jesus'ga. ¹¹ Ite'varuhue'ŷva'ea ja po pe pekwaha imondovo peja'yra'ḡa pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe ḡanduvamo pekwaha imondovo peja'yra'ḡa pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga

pyryheteve'ga ikwahahetei pyryheteve'a ea imondovouka pe me pe poranduvame ga pe, ei Jesus'ga.

¹² —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ġa oko katu nhande ve nhande pokoga hamo.” Po nahã pe ipotari, a'ero na jitehe ti peko katu ġa pe ġa pokoga jipi no. A'ereki a'ea rehe jitehe Moisésva'ea ombo'e Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pavëi, ei Jesus'ga.

Mokohava'ea pehea

(Lucas 13.24)

¹³ —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa, ei Jesus'ga. Peho ti ndipypiriva'ea rupi a'ero. A'ereki ipypiva'ea ko hahyva'ea ruvihava apoa porta. Pehea hahyva'ea ruvihava viaramo a'ea ipypiva'ea no. He'yjuhuve'ġa oho ipypiva'ea rupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki he'yjuhuve'ġa ndopohipotari okote'varuhua hugwi okovo ġwemimbotarimova'ea rupi. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvihava pype nehë.

¹⁴ —Tupana'ga ronga apoa porta ko ndipypiriva'ea, ei Jesus'ga. Pehea garonga viaramo a'ea ndipypiriva'ea no. Ohorame a'ea rupi po ti ġa ndekoi ga pyri avuirama nehë, ei ga. Ndahe'yive'ġa hepiagi ndipypiriva'ea ogwovo hupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki ndahe'yive'ġa opohi pota okote'varuhua hugwi okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. Opohirame po ti ġa hoi ga pyri upa avuirama nehë.

Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa hugwi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.33-37; Lucas 6.43-44)

¹⁵ —Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa hugwi. Uhurame pe pyri ġa oko nhyrõ okokatuve'ġa ja ovelha ja novã. Ĥa ndokonhyrõi reki pe

moandyandyita ja'gwara'java'ea ja lobo ja. Na tuhê ġa ndekoi pe mbote'varuhupota, ei Jesus'ga. ¹⁶ Ğandekoa repirepiagame po ti pe nhimombaragwahavi ġa ndehe nahanahã ġa ndekote'varuhui nhande moandyandyita javo, ei Jesus'ga.

—Yva'ia repiagame ahe okwaha i'yva. A'iti tuhê! Ahe ndoyki figo ġwakaġwa'yva hugwi. A'ereki ġwakaġwa'yva figo'yva rüi figueira rüi, ei Jesus'ga. Na jitehe ahe ndoyki uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rüi videira rüi, ei Jesus'ga. Yva'ia repiagame ahe ikwahavi i'yva a'ero.

—Na jitehe ġandekoa repiagame ahe ikwahavi. Ğandekokatua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġi-tapyryva. Ğandekote'varuhua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġitate'varuhua, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Na jitehe i'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua, ei Jesus'ga. ¹⁸ Tegwete yva'ikatua i'yvate'varuhua rehe. Tegwete yva'ite'varuhua i'yvakatua rehe, ei Jesus'ga. ¹⁹ Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero ahe imbo'ari imondovo tata pype, ei Jesus'ga. ²⁰ Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe.

—Na jitehe ahe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa kwahavi. A'ereki ahe gwepia ġandekoa nahanahã ġa ndekote'varuhui javo, ei Jesus'ga.

*Tupana'ga okote'varuhuve'ġa nduvihavuhuhete'ga rüi
(Lucas 13.25-27)*

²¹ —Kiroki ġa e'i tehe ji ve: “Ndehe ko orepojykharetero. Ndehe ore orombohete” – ġahã po ti ndohoi yvagi pe ojikoge'yma ji rehe imomborukare'yma okote'varuhua nehê, ei Jesus'ga. Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti ġanduvihavuhuhete'ga rüi ojikoty'are'yma ġa pavêi

nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ġa oko gareaporoġita rupi – ġahā po ti oho pevo ojikoga ji rehe imomboruka okote'varuhua nehē. Ġanduvihavuhuhetero po ti ga oko a'ero ojikoty'a ġa pavēi nehē, ei Jesus'ga.

²² —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga okokatuve'ġa mbuhurukari ojipyri ġa mongovo avuirama nehē, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype ġa mombyta avuirama nehē, ei Jesus'ga. Ga ġa mondoukarama hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa eġa'ei nde ko orepojkaharetero javo ji ve onhimongyavo nehē: “Oromombe'u ore Tupana'ga nhi'iġa ġa mbo'eavo hehe nahanahā Jesus'ga ei javo,” e po ti ġa ji ve nehē. “Kiroki ġa pe Diabo'gapyriva'ea oko te'varuhu anhaġa – ġa hugwi orombojipe'a ore anhaġa Jesus Cristo'ga pe mbojipe'a javo jupe. Oroapo ore ahemonhimomby'aheteva'ea he'yjuhuva'ea Jesus'ga oapouka ore ve javo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. ²³ A'ero po ti ji ehetei imombe'ukatuavo ġa pe nehē: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu. A'ea po ti ji ei ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

Ahe ko onga apohara'ġa ja
(Lucas 6.47-49)

²⁴ —Kiroki ġa nhinhi'iġa rendu katu okovo nhinhi'iġa rupi – kiroki a'ea ji amombe'u ko – ġa pe ji ei ikwahapyra'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ġwonga hyvykoita imohina itauhua rehe, ei Jesus'ga. ²⁵ Aerē amana ikyreteuhui. Hehanhuhū yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka vyvytua garonga rehe novīa. Ndo'ari reki garonga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

²⁶ —Jara'ğa - kiroki ģa nanhirendukatui okoe'yma nhinhi'iğa rupi - ģa pe ji ei ikwahave'yve'ğa. A'ereki ģa ko onga apohara'ga ja - kiroki ga oapo ģwonga imon-doteheavo y'ytiğa rehe jate imohina, ei Jesus'ga. ²⁷ Aerē amana ikyreteuhui. Hehanhuhū yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvy-tua garonga rehe imbovavavava imbo'a. O'arahy upa garonga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga ombo'e ģa huvihavuhete'ga ja

²⁸ Jesus'ga a'ea mombe'upavirē pevove'ğa nhimomby'ai garemimbo'ea rehe. ²⁹ A'ereki ga tuhē okwaha hete ģa mbo'eavo huvihava'ga ja. Ğambo'ehara'ğa ja rūi - kiroki ģa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe - ģa ja rūi ga ģa mbo'ei a'ero.

8

Jesus'ga omoka'ē ahejagwa

(Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16)

¹ Jesus'ga jyvirē vytyruhua hugwi ogwovo he'yjuhuve'ğa hoi ga reviri ogwovo ga rupi. ² Ijajauhuvē'ga ruri Jesus'ga pyri ģwenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo. Jesus'ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga ei:

—Nde eremoka'ē kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ēpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ēi nehē, ei ga Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe. E'i ga ga pe:

—Apota ji. Eka'ē ga hugwi! ei Jesus'ga.
Kotihī ika'ēi ga hugwi a'ero.

⁴ Jesus'ga e'i ga pe:

—Teremombe'ui tuhē ti ojipe'ğa pe, ei ga. Eho ti ejip-iuka ikwava'ēhara'ga pe oka'ē jijagwa javo. Emondo tehe

ti mbatepyryva ga pe tokwava'ê ti ga Tupana'ga pe okovo Moisés'va'ea remimbo'eagwera rupi. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ãga nde repiagi nehẽ. A'ero po ti ãga ikwahavi nehẽ gajagwa oka'ê javo, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi (Lucas 7.1-10)

⁵ Jesus'ga vahemirẽ Cafarnaum me romano'ga soldados'ãga nduvihava'ga ruri Jesus'ga pyri. Ovahẽ ga Jesus'ga pyri topoko ti Jesus'ga jipyrive'ga javo. ⁶ Jesus'ga renoina jipojykaharetero ko nde javo ga ei Jesus'ga pe:

—Jipyrive'ga itetirũa hete onhinoãga nhironga pe. Nomynda'javi ga. Hahy hete ga pe no, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Aho po ti ji ga pyri imombiga ga hugwi a'ero kiro, ei ga.

⁸ A'ero soldados'ãga nduvihava'ga ei Jesus'ga pe:

—Jipojykaharetero nde ji hohe ereko huvihavamo, ei ga. A'ero ji nda'ea'uvi eho ti nhironga pe ga repiaga jave'yoma nde ve. Terehoa'javi ti ga repiaga. Irupeuhu ti emondo epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohiãgatui nehẽ.

⁹ —Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu, ei ga Jesus'ga pe. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ãga jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoi ganhi'iãga rupi. Jihi soldados'ãga nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'iãga rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo. A'ero ga ruri okovo nhinhi'iãga rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japoi, ei soldados'ãga nduvihava'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ Ga renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Kiroki ãga oho Jesus'ga rupi – ãga pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ğa nduvihava'ga ojiko hete tuhẽ ji rehe! Jire'yja'ğa hohe israelitas'ğa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga. ¹¹ A'e ji pe me: He'yjuhuve'ğa po ti uhu kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no ua Tupana'ga ronga pype yvagi pe nehẽ – perope Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero. Nahã po ti ға nduri oapyga Abraãova'ea pyri Isaqueva'ea pyri no Jacóva'ea pyri no oina nehẽ ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga. ¹² Ojipe'ğa po ti uhu garonga pype hamo novia israelitas'ğa. Nduri po ti ға ipype nehẽ ojikoge'yma ғwaramo Tupana'ga rehe. Tupana'ga nomongiukari ға ғwonga pype nehẽ ға momboa ypytunahiva pype nehẽ. Pevo po ti ға jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ Soldados'ğa nduvihava'ga pe Jesus'ga ei:

—Ejivyra'ja ti enhonga pe a'ero. Ererovia hete nde jipopoakara. A'ero ndepyrive'ga nhimohiğatui kiro, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga erame gapyrive'ga nhimohiğatui a'ero.

*Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirũa
(Marcos 1.29-34; Lucas 4.38-41)*

¹⁴ Aerẽ Jesus'ga hoi Simão Pedro'ga ronga pe. Ovahe-mame ga Pedro'ga rembirekohẽa yhẽa repiagi. Onhino hẽa otetiruano. A'ereki o'a hete hẽa rehe. ¹⁵ A'ero ga pokogi hẽapoa rehe. Hẽa hugwi ipigi a'ero. A'ero hẽa vyri reki ogwovo herua mbatera ga pe to'u ga javo.

¹⁶ Aerẽ kwara ihoi. A'ea rupi ға ға nderuri Jesus'ga ti tombojipe'a anhağa ға hugwi javo. A'ero Jesus'ga nhi'iği Diabo'gapyriva'ea pe anhağa pe imbojipe'avo ға hugwi. Karugwara ga imombimombipavi itetirũave'ğa hugwi no. ¹⁷ Opohano ga ға. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki a'ea mombe'gwovo

ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea Isafasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa. Ymyahũ ahe ei hako:
 “Ga tuhẽ omombi nhanetiruahũa nhande hugwi,” ei ahe hako.

*Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
 (Lucas 9.57-62)*

¹⁸ He'yjuhuve'ġa ndepiagame ojipyri Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He xaho ypiahua aherovai, ei ga.

—Kwa, ei ġa.

¹⁹ Ġa horame ypiahu pe judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri Jesus'ga pyri. Ombo'embo'e ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe jipi. Ovahemame Jesus'ga pyri ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'eharamo nehẽ. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehẽ, ei ga.

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhẽ nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy pe okia ipype. Gwyr'a'ia ikiri hakã rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki, vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ji ndarekoi jikhava, ei Jesus'ga ga pe. Ehorame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

²¹ Jesus'ga remimbo'eharamo ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ga Jesus'ga pe. Aerẽ po ti ji hoi nde rupi nanani nehẽ. Na ji hoi na'ẽ jipo'ria tyma, ei ga.

²² A'ero Jesus'ga ei reki ga pe:

—Terehoi ti pevo. Ji rupi ti ejo. Omanove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa noarõi Tupana'ga nhi'iġa – ġa tuhẽ ti toty gwe'yja'ġa, ei Jesus'ga ga pe.

*Jesus'ga omombi yvytua typepemuhũa reheve
(Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25)*

²³ Jesus'ga avame yharuhua pype garemimbo'ehara'ğa hoi ga pohe. ²⁴ Ğa herohorame vyvturanuhũa ruri ojyva ypiahua rehe imohehanuhũheteavo typepemuhũa. A'ero hehanhuhũ yhya ogwovo yvate okwava yharuhua pyvõ o'ava ipype. Jesus'ga reki oki upa yharuhua pype. ²⁵ Kiro garemimbo'ehara'ğa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva javo ga pe:

—Nhande poko ti! Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehẽ! ei ğa ğwembipojykaharete'ga pe.

²⁶ Oma'eamo ga ei ğa pe:

—Maranameuhũ pe pekyhyjiuhu? Ndapejikogi pe ji rehe naerũ? ei ga ğa pe.

Ovya ga nhi'iği vyvturanuhũa pe typepemuhũa pe no topi ti javo. A'ero yvytua ipigi. Notymynha'javi yhya no. ²⁷ A'ero ğa nhimomby'ai reki javo.

—Marã te ga rekoi naerũ? Yvytua vehevi re po ğwendu katu ganhi'iğa ypiahua pavẽi, ei ğa.

*Jesus'ga ombojipe'a anhağa Gadarapeva'ea hugwi
(Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39)*

²⁸ Ypiahua aherovai Jesus'ga herohoi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. Gwerovahẽ Jesus'ğa a'ero ogwovo Gadarapeve'ğa gwyri pe. Jesus'ga repenhana cidadepeve'ğa mokonha'ğa nduri. He'yjuhu anhağa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo mokonha'ğa pojykavo. A'ero mokonha'ğa iporayvaranuhũi. Ojipe'ğa ndokwavi pevo ğa pyvõ okyhyjiavo a'ero. Itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi aheryvya hugwi ğa nduri Jesus'ga repenhana kiro. ²⁹ Nanime anhağa hapukai javo.

—Jesus! e'i anhağa. Terejori ore avykyavo Tupana'ga ra'yramo, e'i Jesus'ga pe. Nde erejo hahyva'ea im-buhupota ore ve a mbapava koty hahyva'ea mbuhuhava renonde? e'i ga pe.

³⁰ Paivo a'ea hugwi porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. ³¹ Jesus'ga pe anhağa ei:

—Po nde ore mbojipe'ai mokonha'ğa hugwi, a'ero ore mondouka porcos pojykauka ore ve, e'ie'i anhağa.

³² —Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Anhağa ojipe'a mokonha'ğa hugwi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ipo'ruavo porcos pojykavo herogwovo. Nanime porcos nhaporemo inhahetei ojyva vyty'ramuhua hugwi ogwovo ypihua pype otyppygamo omanomo.

³³ Porcos repiakatuhara'ğa nhani ogwovo jugwi ogwovo ġwonga pe nanani cidade pe. Pevo ġa imombe'upavi nahanahã hekoi anhağa rembipojykaagwera'ğa pe javo.

³⁴ Nanime cidadepeve'ğa ndupavi Jesus'ga repiaga. Ga repiagame ġa ei ga pe:

—Heregwovo oregwya hugwi!

9

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea

(Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26)

¹ A'ero Jesus'ga hoi ypiahu pe o'ava yharuhua pype tajivyra'ja javo. Ga jivyra'javi a'ero Gadarapeve'ğa hugwi ua aherovai ovahema ocidade de Cafarnaum me.

² Nanime pevove'ğa ga reruri itetirũave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Ğa ndepiagame Jesus'ga ei ovyteri pe: “Ojiko hete ġa ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ã ti ga ga javo,” ei Jesus'ga ovyteri pe.

—Pi'a, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Ejory ti. A'ereki kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jiji amombo nderekote'varuhua javo.

³ Nanime ġambo'ehara'ġa noarōi Jesus'ga ea. “Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero,” ei ġa oyvyteri pe. “A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: ‘Amombo ji nderekote'varuhua.’ Tupana'ga jate e'i a'ea,” ei ġa. “Po Jesus'ga nde'i hamo,” ei ġambo'ehara'ġa.

⁴ Jesus'ga ikwahahetei reki ġa nhi'iġame oyvyteri pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Pe'e pe: “Maranameuhū Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rūi.” Nahā pe pe'e pejiyvyteri pe ite'varuhu Jesus'ga javo. Maranameuhū pe japyakauhui ji rehe javo ji ve? ⁵ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei Jesus'ga ġa pe. Po ji ei ga pe nehē: Epo'ā egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehē. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehē. ⁶ Nurā po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ombuhuruka tuhē Jesus'ga avo yvya koty ga mongouvouka vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua mombomharamo,” ei Jesus'ga ġa pe.

Nurā Jesus'ga ei nomyive'ga pe ga monhimohiġatuavo:

—Epo'ā ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁷ A'ero nomyive'ga po'ami herogwovo ġwonga pe. ⁸ A'ea repiagame ġa nhimomby'ai Tupana'ga mboheteavo onhimongyavo.

—A'ereki Tupana'ga vvyakotyve'ġa mbopopoaka japouka ġa pe nanongara ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa.

*Jesus'ga Mateusva'ea pavēi
(Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32)*

⁹ Aerē ohorame cidade hugwi ogwovo Jesus'ga Mateus'ga repiagi. Pevo Mateus'ga ōi itambere'ia ryrua pype ipyhyga itambere'ia judeus'ģa hugwi imono'oģa governo pe. Ga repiaga Jesus'ga ei ga pe:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

A'ero Mateus'ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

¹⁰ Aerē Jesus'ga hoi onga pe i'gwovo ģwemimbo'ehara'ģa pavēi. Ga i'urame itambere'ia mono'oģuhūhara'ģa nduri i'gwovo ga pyri ojipe'ģa pavēi. Judeus'ģa e'i ģa pe jipi: “Ģa ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera,” ei ģa. Nanongara'ģa uhu Jesus'ga pyri i'gwovo. ¹¹ Ģa ndepiagame fariseus'ģa ndopotari. A'ero ģa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ģa pe:

—Maranameuhū pembo'ehara'ga i'uuhui nanongara'ģa pyri itambere'ia mono'ōhara'ģa pyri okote'varuhuve'ģa pyri no? ei ģa.

¹² Henduvame Jesus'ga ei:

—Kiroki ģa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ģahā ahepohanohara'ga ndopokogi ģa pohanoģe'yma. Kiroki ģa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ģahā ahepohanohara'ga ģa pokogi ģa pohanoģa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ģa pokogi jjihe'a ģa ndehe topohi ti ģa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga. ¹³ Ymyahū Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ē ti ikwava'ēhara'ģa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novā.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ģa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

—Peho ti penhimbo'eavo a'ea rehe Tupana'ga ea rehe ikwahakatuavo, ei Jesus'ga ġa pe. Ajo ji yvya koty tapoko ti ji okote'varuhuve'ġa javo – kiroki ġa e'i: “Ako te'varuhu ji. Marā po ti ji ve a'ero nehē?” Ta'e ti ji ġa pe toko katu ti ġa javo. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji.” Ġa pyri rūi ji jori javo ġa pe, ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo

(Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39)

¹⁴ Aerē João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa ei ga pe:

—Nane'ymi fariseus'ġa ja ore ndoro'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rūi ġa ndekoi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe:

—Kiro ji hēarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hēarembirekohava apiavo. A'ero ġa i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi. Po ahe nde'i te ġa pe a'ero: “Pejehe'o ti.” Ahe erame a'ea po ġa ndokoi ahenhi'iġa rupi, ei Jesus'ga. Aerē po ti tiruahūve'ġa hēarembireko'ga rerohoi nehē. Kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi – ġa hugwi po ti ġa ga rerohoi nehē. A'ero po ti ġa ndo'ua'javi ojehe'gwovo nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe onhimombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo no.

¹⁶ —Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapiryrymyana tararaga, a'ero itararaga rehe ahe nomondo tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea imboja hehe, ei Jesus'ga. Po ahe ipyahuva'ea imbojari ymyahūva'ea rehe, a'ero ipyahuva'ea jikiy ymyahūva'ea hugwi koji'i imbotararaga ymyahūva'ea. Igwaigwavete imohehāi ikwara ymyahūva'ea pype a'ero, ei Jesus'ga.

¹⁷ Na jitehe vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero ipirymyana ipugi. A'ero vinho tururui jugwi. Nahã ahe jigwarai ipirymyana rehe no, ei Jesus'ga. Ipiyahua pype tuhẽ ahe toheka'vo vinhopyahua. Nahã ahe gwereko katu vinho ipira reheve.

A'ea Jesus'ga omombe'u nhiremimbo'ea ipyahuva'ea ndojihe'ari ġanamonha'ea remimbo'eagwera rehe jawo.

*Jesus'ga opoko tay'riva'ea gwyypova'ea reheve
(Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56)*

¹⁸ Jesus'ga a'ea mombe'urame ġa pe nanime huvihava'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jihohava'ero ji poko jawo.

—Jira'yrahẽa omano ko, ei ga Jesus'ga pe. Herejo epokoga hẽa rehe. A'ero po ti hẽa kwerava'javi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ —Kwa, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga po'ami ogwovo ga rupi. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi ga rupi no.

²⁰ Nanime hẽa ruri ga reviri no itetirũavehẽa gwyypovehẽa. He'yi doze anos hẽatetirũa imbokwara'ari hẽa rehe opige'yama hẽa hugwi. A'ero hẽa ruri Jesus'ga reviri opokoga gatapy'ynhapira rembeyvya rehe. ²¹ A'ereki hẽa e'i ovyteri pe: “Po ti ji pokogi jitehe gatapy'ynhapira rehe, a'ero po ti nhitetirũa ipigi ji hugwi nehẽ,” ei hẽa.

²² A'ero Jesus'ga pyryrymi reki. Hẽa repiagame ga ei hẽa pe:

—Kui'i, ei ga hẽa pe. Ejory ti! Erejiko nde ji rehe. Nurã netetirũa pigi nde hugwi, ei ga.

A'ea rupi hẽa nhimohiġatui.

²³ Kiro huvihava'ga rongga pe Jesus'ga hoi ogwovo tahepia ti gara'yrahēa javo. Ovahemame ga imonhi'ihara'ga ndepiagi – kiroki ġa omonhi'ī jiru'a ahe manorame. He'yive'ģa ga ġa ndepiagi no. Hahyahi ġajehe'ohetea. ²⁴ Ğa pe nhaporemō Jesus'ga ei:

—He pejigwovo! A'ereki tayrihēa nomanoi. Oki hēa upa, ei ga.

A'ero ġa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo ki a'e te ahe omano hete javo. ²⁵ Ğa mbojipe'avo ga ġa mondoi. Okirame onga pype ga kujahēa popyhygi. A'ero hēa kweravi opo'ama.

²⁶ Ombojoapiapi ġa hēa mombe'gwombe'gwovo Jesus'ga reheve ojipe'ģa pe. Ğagwyripeve'ģa nhaporemō ikwahavi a'ero hēambogwerava.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea mokonhava'ea

²⁷ Jesus'ga horame onga hugwi ogwovo heakwagweve'ģa hoi ga reviri mokonha'ģa. Hahyahi ġanhi'iģa ġa erame ohapukaita:

—Daviva'ea rymyminouhūro ko nde! ei ġa.

Nahā ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa ei tianemboheakwa katu ti ga opopoakara pyvō javo.

²⁸ Ga kirame onga pe ġa nduri ovahema ga pyri. Ğa pe Jesus'ga ei:

—Marā? Perovia pe nhiremimboheakwakatuaġwama? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ġa. Orogwerovia ore.

²⁹ A'ero ga pokogi ġandeakwara rehe javo.

—Pejiko pe ji rehe. Nurā pe ndeakwakaturo, ei ga ġa pe.

³⁰ Ğandeakwara ma'eġatui a'ero. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:
—Ji rendu katu ti. Tapemombe'ui ti nhiremimboheak-wakatua. Ndapotahetei ji a'ea mombe'ua, ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Ombojoapiapi ġa reki imombe'gwombe'gwovo og-wyripeve'ġa pe nhaporemō nahã Jesus'ga ore mboheakwa katu javo.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa onhi'iġe'ỹve'ea hugwi

³² Ğa horame onga hugwi ojipe'ġa onhi'iġe'ỹve'ga reruri Jesus'ga pyri. Tegwete ganhi'ihava anhaġa ga pojykarō ġwaramo Diabo'gapyriva'ea. ³³ Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ga hugwi. Nurã onhi'iġe'ỹve'ga nhi'iġi. A'ero pevove'ġa nhimomby'ai onhimongyavo.

—Ndihepiangavi koi nhande ġwihã jipi nhandegwyri pe Israel pe, ei ġa.

³⁴ Fariseus'ġa e'i reki:

—Anhaġa ruvihavuhu'ga Diabo'ga Jesus'ga pojyka ga mbopopoaka. Nurã Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi ġa mondovouka, ei ġa o'mbero.

Jesus'ga ahe porogwety

³⁵ Aerẽ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiaga cidades'ia repiaga no. Ğa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe ga hoga-hoi ġajatykahai pe. Pyryva'ea ga imombe'ui Tupana'ga pe poko katu pota okovo pota penduvihavuhetero javo.

—Perojijyjyjuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwara Jesus'ga imombipavi itetirũave'ġa hugwi. Ipopoakare'ỹve'ġa ga ġa mbopopoakapavi no. Nahã ga rekorekoi ġapyteri pe.

³⁶ Ojatykave'ġa ndepiagame Jesus'ga ġa porogwetygi. A'ereki ġa he'ouhũ onhimongyavo tiruahũro ġwaramo ojive. Ndipokohavi ġa no. Nahanahã ġa ndekoi ovelhas ja – kiroki ovelhas ndogwerekoi gwepiakatuhara'ga. ³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Ġa ko koapora ja ġanemimondoroġwerĩva'ea ja. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ġa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri imondorove'ġa imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe avove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhũ. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe jawo, ei Jesus'ga. ³⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero. Gaha ko koapora jara'ga ja. Pe'ji ti ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri ejiheve'ġa. Tomombe'u ti ġa nenhi'iġa he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe jawo. A'ero po ti ġa ndekoi upa avuirama nde pyri nehẽ.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

10

*Dozeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea gamoirũharava'ea
(Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16)*

¹ Ġwemimbo'ehara'ġa dozeve'ġa mbuhurukarame ojipyri, kiro Jesus'ga ġa mbopopoakari tombojipe'a ti ġa anhaġa ojipe'ġa hugwi jawo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa karugwara imombiga itetirũave'ġa hugwi jawo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa ipopoakare'ỹve'ġa mbopopoaka jawo. ² Dozeve'ġa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ġa gamoirũhara'ġa. Ġa ko nahã:

Mokonha'ḡa ko Simão'ga André'ga pavēi onhoirũ'ḡa. Pedro irũa Simão'ga rera. Ga ko Jesus'ga moirũhara'ga ypy.

Mokonha'ḡa ko Tiagova'ea João'ga pavēi onhoirũ'ḡa. Ḡa ko Zebedeu'ga ra'yra'ḡa.

³ Mokonha'ḡa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavēi.

Mokonha'ḡa ko Tomé'ga Mateus'ga pavēi. Mateus'ga ko itambere'ia mono'õharagwera'ga governo pe.

Mokonha'ḡa ko Tiago'ga Tadeu'ga pavēi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga.

⁴ Mokonha'ḡa ko Simão'ga Judas Iscariotesva'ea pavēi. Simão'ga ko zelotes'ḡa nde'yja'ga – kiroki ḡa ndokoi governo rehe romanos'ḡa ndehe. Judas Iscariotesva'ea aerē Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ḡa pe ga pyhyguka ḡa pe.

Nahã ko dozeve'ḡa nhaporemo Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa gamoirũhara'ḡa.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iḡa (Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6)

⁵ Ḡahã dozeve'ḡa Jesus'ga ḡa mondoukari tomombe'u ti ḡa Tupana'ga nhi'iḡa javo. Ḡa mondoukarame ga ei ḡa pe:

—Tapehoi ti nhandere'yja'ḡarũive'ḡa cidades pe judeus'ḡarũive'ḡa cidades pe, ei Jesus'ga. Tapehoi ti pevo. Tapehoi ti samaritanos'ḡa cidades pe no, ei Jesus'ga.

⁶ —Nhandere'yja'ḡa pyri jate israelitas'ḡa pyri jate ti peho. Ḡa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'yname gwepiakatuharamo. Akoja ja ko nhandere'yja'ḡa ika'nhyva'ea ja, ei Jesus'ga. ⁷ Pehorame ḡa pyri ti pemombe'u katu ḡa pe. Pe'ji ti ḡa pe: “Tupana'ga oko ḡwerĩ nhanderuvihavuhetero nhande repiakatu-avo yvya koty nhande mongovo onhi'iḡa rupi.” A'ea ti pe'ji ḡa pe, ei Jesus'ga. ⁸ Pemombi ti karugwara

itetirũave'ġa hugwi. Pemoka'ě ti ġajagwa ijaijauhuve'ġa hugwi. Pembogwera ti omanove'ġa ġamanoa hugwi. Pembojipe'a ti Diabo'gapyriva'ea anhaġa ojipe'ġa hugwi. Nahanahã ti pepokopoko nhandere'yja'ġa.

—Ji pe mbopopoaka topoko ti ġa ġa jawo, ei Jesus'ga. Ji nda'ei pe me: Opombopopoaka ji ko. Nurã ti pembuhu ji ve itambere'ia mbatera reheve. A'ea rui ji a'e pe me, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero ġa pokogame ti tape'ei ġa pe: “Pembuhu ore ve itambere'ia mbatera reheve.” A'ea rui ti pe'ji, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁹ —Taperohoi ti itambere'ia pehorame, ei Jesus'ga.
¹⁰ Taperohoi ti sacola pehorame. Taperohoi ti irũa tapy'ynhapira camisa'java'ea. Taperohoi ti irũa sapatos. Taperohoi ti yvyra pejikohavamo. A'ea nhaporemō ti taperohoi. Pevove'ġa po pe poraka pe pokoga hamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ —Pevahemame ġacidades pe ġacidades'i pe no pe'ji ti cidadespeve'ġa pe: “Ma'ġa pyry avova'ero? Ga pyri ore pytapotari.” A'ea ti pe'ji. Pyryve'ga repiagame ti peju ga pyri jate pejjijje'yma garonga hugwi. Aerě po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehě. A'ero jate ti pejjijyi garonga hugwi pejjigwovo a'ero nehě, ei Jesus'ga. ¹² Pepytarame ġanonga pype ti pe'ji ongapypeve'ġa pe pendoryvamo ġa ndehe. Pe'ji ti ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” A'ea ti pe'ji ġa pe. ¹³ Po ġa pyryvamo, a'ero po ti ġapy'a rukatui tuhě nehě.

—Po ġa ndapyryvi, a'ero ti pe'ji ġa pe: “A'e tehe ji pe me pepy'a ti tu katu jawo.” A'ea ti pe'ji ġa pe tukatuyme ti ġapy'a jawo, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁴ Po ongapypeve'ġa ndohoryvi pe ndehe tapepytai ore pyri jawo, a'ero ti tapepytai ġanonga pype. Po ġa nohendupotari pe imombe'urame

Tupana'ga nhi'iġa ġa pe, a'ero ti tapepytai ġanonga pype, ei Jesus'ga.

—Na jitehe ti tapepytai cidade pe ġa ndoryve'ymame pe ndehe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Pehorame ġa hugwi pemonduru ti otimbuguhua pejipya hugwi oropohi ore pe hugwi javo, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojilhe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehē. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendukatupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodomapeve'ġa hohe Gomorrapeve'ġa hohe no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Omondo ahe hahyva'ea ahe ve
(*Marcos 13.9-13; Lucas 21.12-17*)

¹⁶ —Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji pe mondoi okote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe ovelhas ja ipopoakare'yva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē. Onharō ja'gwara'java'ea lobos ovelhas pyhyga otiruahūro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ġa tiruahūro pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Nurã po ti mboja ja penhimboko'i hete ikwahaheteavo penhimombaragwahava ġa ndehe nhaneirūa rūi ko ġa javo. Inambua nomondoi hahyva'ea nhande ve. Inambua ja ti tapemondoi hahyva'ea ojipe'ġa pe. Peko katu katu ti ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Penhimboko'i ti okote'varuhuve'ġa hugwi pejikovo. A'ero po ti ġa pe pyhygi pe nderohoahyavo imohiġatuhara'ġa ndovai pyteri pe ojatykahai pe nehē. Pevo po ti ġa pe nupanupāi yvyra pyvō, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁸ Governador'ġa ndovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari gwuvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe no. Ġandovai

pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari nehē timboja tehe ti ġa ndehe javo. Nahā po ti ġa ndekote'varuhui pe me nehē pendekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti pe ji mombe'ukatui ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe nhaporemō tojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Ġa pe nderohoukaramē ġandovai pyteri pe ti tape'ei na'ē pejiyvyteri pe: “Maramarā po ti nhande nhi'iġi ġa pe nehē? Gara po ti nhande ei ġa pe nehē?” A'ea ti tape'ei pejivy'are'yma, ei Jesus'ga ġa pe. Ġa pe nderohoukaramē ġandovai pyteri pe po ti Tupana'ga penduvete'ga okwahaheteuka pe me nehē nahanahā ti pe'ji ġa pe javo. ²⁰ Hehe po ti gara'uva pe monhi'iġuka pe mbo'eavo nehē. Nurā po ti penhi'iġa rūi pe imombe'ui ġa pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ Aerē po ti peirū'ġa pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehē tojuka ti ġa ġa javo. Penduva'ġa no, ġa po ti pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo. Penda'yra'ġa vehevi po ti napearōa'javi pe nderohoahyuka gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²² Ġa nhaporemō po ti oko pa pe ndehe pe arōe'ŷheteavo pejikoga ġwaramo ji rehe. Po ti pe nhimboitai avuirama pepohire'yma ji hugwi, a'ero po ti ji pe nderohoi yvagi pe pe mongovo avuirama jijipyri nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²³ —Ġa ndekote'varuhurame pe me ti penhimin-himi ġa hugwi. Pejijyjijyi ti pejiġwovo ojpejipe pe cidades pe. A'ero he'yjuhuva'e pe cidades pe po ti pe hoi ji mombe'ġwovo ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Pehoa renonde cidades pe nhaporemō Israelpeve'ġa gwyrī pe po ti ji ajora'ja yvya koty vvyakotyva'ero

yvagipeva'ero nehẽ, a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁴ —A'e ji kiro pe me: Ġambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ġa hohe, ei ga. Na jitehe ġapoykahara'ga koji'i gapyrive'ġa hohe, ei Jesus'ga. ²⁵ Po ġa jigwarai ġambo'ehara'ga rehe, a'ero po na jitehe ġa jigwarai garemimbo'ehara'ġa ndehe no. A'ero po a'ea pyry garemimbo'ehara'ġa pe hamo, ei Jesus'ga. Ġa erame Belzebu onga jara'ga pe ġa ete'varuhui ga pe ojigwaraita ga rehe. A'ereki Belzebu irũa Diabo'ga rera. Po ġa ei Belzebu onga jara'ga pe, a'ero koji'i po ti ġa ete'varuhui garongapypeve'ġa pe gapyrive'ġa pe ojigwaraita ġa ndehe nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga

(Lucas 12.2-7)

²⁶ —Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga. A'ereki ji a'e pe me: Tupana'ga po ti imboukwahavi onhimiva'ea hepiuka ikwahavuka henduvukapava nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁷ —Kiroki a'ea ji amombe'u ypytunimo pe me – a'ea ti pemombe'u arimo ojipe'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea ji ei jawo: Kiroki a'ea ji amombe'u nhimi pe me – a'ea jitehe ti pemombe'u ġandovaki tohendu pa ti ġa jawo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Tapekyhyji ti pejukapotave'ġa hugwi. Pe jukarẽ tegwete pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. Tupana'ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete ahe jukavo ahe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Maramomi itambere'ia gwyr'a'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Dois rehe gwyr'a'ia rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwepia katu gwyr'a'ia pendu-vete'ga. Ga ipotare'ymame gwyr'a'ia ndohiri'i'i. Ga

ipotarame jate gwyr'a'ia ihiri vyvyvo omanomo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁰ —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemo he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo he'yje'yva'ea. Nahã ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. ³¹ Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Ahepia katu ji gwyr'a'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga

(Lucas 12.8-9)

³² —E'i po ahe ji mombe'gwovo a'ero, ei Jesus'ga. “Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga oko jipojykaharetero.” A'ea po ahe ei ojipe'ġa pe hamo. Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ahe mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ġa ko jireheva'ero jawo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³³ —E'i po ojipe'ġa ji mombe'gwovo: “Ndajikogi ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero.” A'ea po ġa ei ojipe'ġa pe. Po nahã ġa ji mombe'ui, a'ero po ti ji ġa mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ġa ndokoi jireheva'ero jawo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga

(Lucas 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ —Marãi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. “Jesus'ga rura ġwaramo po ti vvyakotyve'ġa py'a rukatui nehẽ.” Nahã po pe ei pejivytyteri pe naerũ? Tape'ei ti a'ea. Jirura ġwaramo po ti ġapy'a ndukatui nehẽ. Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁵ Ojipe'ġa po ti ji arõhetei nehẽ. Ojipe'ġa po ti nanhiarõi nehẽ. Nurã po ti ġa jogwayvari ji rehe nehẽ. “Akwaimbae'ġa po ti gwayva uva'ga nehẽ.

Kunhangwera'ġa po ti gwayva oy'ġa nehẽ.

Kunhangwera'ġa po ti gwayva ġwembireko'ġa y'ġa nehẽ.

³⁶ Ongapypeve'ġa po ti nonhoarõhetei nehẽ,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁷ —Kiroki ġa oarõ hete uva'ġa nhiarõa hohe – ġahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarõ hete oy'ġa nhiarõa hohe – ġahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarõ hete gwa'ykwaimbe'ġa nhiarõa hohe – ġahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarõ hete gwa'ykunha'ġa nhiarõa hohe – ġahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi.

A'ea Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe koji'i ti ġa tanhiarõ hete javo.

³⁸ —Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'yname nhiremimbotarimova'ea rehe, ġa ti tokoyme nhiremimbo'eharamo nehẽ. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁹ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo taji-jukayme ti ġa javo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorẽ po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

*Tupana'ga po ti omondo ikwepykava nehẽ
(Marcos 9.41)*

⁴⁰ —Kiroki ġa horyory pe ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa ndoryndoryvamo ji rehe reki, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ġa ndoryndoryvamo nhimbuhurukara'ga rehe reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴¹ —Po Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga ruri ġa pyri. Po ġa ndoryndoryvamo ga rehe ga ko omombe'u Tupana'ga nhi'iġa javo, a'ero po ti ġa pe Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo onhi'iġa mombe'uhara'ga pe no, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory pyryve'ga rehe ga ko oko Tupana'ga nhi'iġa rupi javo – ġa pe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo pyryve'ga pe no, ei Jesus'ga.

⁴² —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po ġa omondo yhya vehevi iroyxaġahiva'ea ipyahuve'ga pe nhiremimbo'ehara'ga pe to'u ti ga javo. Po ġa imondoi ga pe ga ko oko Jesus'ga remimbo'eharamo javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepykava imondoi a a'ero nehē, ei Jesus'ga.

11

João Batista'ea omondo ġwemimbo'eharava'ea Jesus'ga pyri

(Lucas 7.18-35)

¹ Aerē ġwemimbo'ehara'ġa mbo'epavirē dozeve'ġa mbo'epavirē Jesus'ga hoi. Imbojoapiapiavo ga hoi cidades pe pevove'ġa mbo'embo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe imombe'ukatuavo ġa pe.

²⁻³ A'ea rupi João Batista'ea rekoi cadeia pype a'itituhēva'ea mombe'ua rehe. Okwaha ahe Cristo'ga

rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea. A'ea kwahavame João Batistava'ea ei ġwemimbo'ehara'ġa pe mokonha'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea e'i: 'Aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē.' Nahā ahe ei. Ma'ġa po ymyahū ahe omombe'u? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahā ore ei aheremimombe'uhara'ga rura pota ga mbuhua.” A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marāi nde a'ero?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema. João Batistava'ea nhi'iġagwera ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

⁴ Henduvirē Jesus'ga ei mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: ⁵“Oma'eġatu kiro heakwagweve'ġa okovo. Opo'aġatu kiro ipyka'naka'nauhūve'ġa ogwovo katu. Oka'ē ġajagwa ijajjauhuve'ġa hugwi. Ġwendu katu kiro japyakware'ŷve'ġa okovo. Okwera kiro omanove'ġa okovo. Imbatere'ŷve'ġa ġwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua.” A'ea nhaporemo ti pemombe'u João Batista'ga pe, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo aheremimombe'uhara'ga. ⁶“Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” Nahā ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe.

⁷ A'ero ġa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ĝa horame Jesus'ga ei pevove'ĝa pe he'yjuhuve'ĝa pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ĝa pe ga ei:

—Ymya'ĩ pe peho ongae'yi me. Pevo pe pehepia João Batista'ga. Marāi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe.” Pe ndape'ei tuhē reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rūi. Ga ndokondoko'iuhi oji'ga remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ĝa pe.

⁸ —Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira.” A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ĝa omongi pyryheteva'ea – ĝahã u huvihavuhu'ĝa nonga pype.

⁹ —Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: “Xaho Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga repiaga.” A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga tuhē. Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga jate rūi ko ga, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹⁰ —Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti ninhhi'iĝa mombe'ui nehē javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

“Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe: ‘Ji rendu ti!

Nde renonde ti ji ga mondoi imombe'uuka ninhhi'iĝa nehē.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,’ ei Tupana'ga,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹¹ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahūva'ea hohe pa, ei

Jesus'ga. Aḡwamo turi Tupana'ga rembiepiakatuhava apiavo. Aḡwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ḡa nduvihavuhuhete'ga nehē, ei Jesus'ga. A'ero ji ei: Ymyahūva'ea hohe pa João Batista'ga koji'i huvihava. Aḡwamove'ḡa ki a'e te Tupana'ga rembiepiakatuhara'ḡa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ḡapyteripeve'ḡa huvihava rūi – ḡa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ḡa pe.

¹² —João Batista'ga ḡa mbo'eypyagwera jate pyryva'ea rehe, garenduve'ḡa ojirokwa heroviapotaheteavo ganhi'iḡa. A'ero ḡa ei: “Kwa. Kiro ti Tupana'ga toko oreruvihavuhuhetero ore repiakatuavo.” A'ea ḡa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe. Aḡwamo na jitehe ḡa ei a'ea jitehe ipotaheteavo, ei Jesus'ga ḡa pe.

¹³ —Nahā ḡa ndekoi ikwahava. A'ereki ymyahūva'ea omombe'u nanongara no. “Aerē po ti Tupana'ga oko ḡanduvihavuhuhetero ḡa ndepiakatuavo nehē.” Nahā Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea epaepavi Moisésva'ea pavēi, ei Jesus'ga ḡa pe. ¹⁴ Ahe e'i: “Tupana'ga po ti oko ḡanduvihavuhuhetero nehē. Elias'ga po ti uhu na'ē nehē,” ei ahe, ei Jesus'ga. Omombe'u ahe João Batista'ga Eliasva'ea mombe'urame. Aḡwamo João Batista'ga ruri oji'i ahe nhi'ipo'ruavo a'ero. Marā? Perovia pota pe a'ea a'ero naerū? ei Jesus'ga. ¹⁵ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ḡa pe.

¹⁶ —Ḗa pe Jesus'ga ei: Marā po ti ji ei pe me aḡwamova'ea pe a'ero nehē? Gara ja pe ndekoi a'ero? Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ḡa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ḡa ima'ēhai pe feira pe. A'ero ḡa hapukai ojipe'ḡa pe tayri'ḡa pe – kiroki ḡa ojikoty'a ḡa pavēi. Onhi'iḡa mondovo ḡa pe ḡa ei:

¹⁷ “Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.
Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me.
A'ero ore jehe'oi.

Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotar-
iuhu.”

Nahã tayri'ğa ei, ei Jesus'ga.

¹⁸ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e
João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri
ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete
ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga
mombe'gwovo: “Anhağa opyhy ga.” Nahã pe João
Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ğa
pe.

¹⁹ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no,
ei Jesus'ga ğa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe
pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji
mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko
heagwryryve'ga vinho gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga.
“Ite'varuhuve'ğa – kiroki ğa omono'oğuhũ itambere'ia
governo pe – ğa pavêi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ğa pavêi
okote'varuhuve'ğa pavêi,” pe'e pe. Nahã pe euhui ji
mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ğa ndekokatua repiaga ġwaramo nhande ei:
Tupana'ga reki okwahavuka ğa pe ğa mongokatuavo, ei
Jesus'ga. Ojipe'ğa ndekote'varuhua repiaga ġwaramo
nhande ei: Tupana'ga rũi omongo ğa ite'varuhua rehe, ei
Jesus'ga pevove'ğa mbo'eavo he'yjuhuve'ğa mbo'eavo.

Tiruhũağwama cidadepeva'ea pe

(Lucas 10.13-15)

²⁰ Kiro Jesus'ga nhi'iğahyi cidadepeve'ğa pe. A'ereki
ğacidades pe ga japorame ahemonhimomby'aheteva'ea
ğa ndopohiri ote'varuhua hugwi. Ndogwerojijyi ğa ojea-
poroğita ojikoge'yma ga rehe. Nurã ga ei ğa pe:

²¹ —Tiruahū ti pe me Corazimmeve'ea pe nehē! ei Jesus'ga. Tiruahū ti pe me Betsaidapeve'ea pe nehē! ei ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novīa ji japorame ahemonhimomby'aheteve'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadepeve'ġa pe Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

—Ymyahū Tiropeve'ea Sidommeve'ea pavēi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repi-age'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahū ji japoi ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihī ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakaġa rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

²² —Ymyahū Tiropeve'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repi-age'yma Sidommeve'ea pavēi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurā po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ahe reheve nehē. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeve'ea mombe'gwovo.

—Pe me, Corazimmeve'ea pe Betsaidapeve'ea pe no, pe me ji ei: A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehē. Igwyre'i po ti hahy Tiropeve'ea pe Sidommeve'ea pe nehē no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

²³ Cidadepeve'ġa pe Cafarnaummeve'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pehe marāi pe pejive naerū? Pe'e pe: “Nhande huvihava jara'ğa hohe pa.” Nahã ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi. Pehepia pe Tupana'ga popoakara ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo. Po ymyahū ji japo ahemonhimomby'ava'ea Sodomapeva'ea pyteri pe, a'ero po uveji cidade Sodoma hamo ikaje'yma hamo, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ymyahū Sodomapeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea. Ndepohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame ahe reheve nehē. Ğa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemonehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga Sodomapeva'ea mombe'gwovo. Pe me, Cafarnaummeva'ea pe, pe me koji'i po ti hahy Sodomapeva'ea pe hohe a'ea rupi nehē, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ğa pe.

*Pejo ti ji pyri, ei Jesus'ga ahe pokapavame
(Lucas 10.21-22)*

²⁵ Onhi'iğahypavame ğa pe nhaporemonehē Jesus'ga ei Tupana'ga pe:

—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ğa nduvihavuhuhetero yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhēva'ea ikwahapyra'ğa pe heaporoğitave'ğa pe no. Onhimbo'ee'ÿve'ğa pe tayri'ğa'jave'ğa pe nde erekwahavuka a'itituhēva'ea. ²⁶ Na tuhē, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ğa hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ğa ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha ġa ga ji ga mboukwahapotarame jate ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Pepoka pa po pe. Pekwerai po pe no. A'ereki pe pe'ağata hete tiruahũ ji ve javo. Po nahã pe ndekoi, a'ero ti pejo ji pyri. Jihi ti topopoko inoğatuavo pepy'a nehẽ. ²⁹ Peko ti nhiremimbo'ea rehe. Nahã po ti ji pe mbo'ei nehẽ. A'ereki ji ako nhyrõ nhinhimbo-hetee'yma jireaporoğitapyryvamo jitekovo. Ji ve penhimbo'eukarame nhiremimbo'ea rehe po ti pe ikwahavi pejipty'a noğatua nehẽ. ³⁰ Ndapekwerai po ti pe pendekorame nhiremimbo'ea rehe nonhimimiva'ea rehe penhimbo'euka hehe pejikovo nehẽ. A'ero po ti pe ndaperekouhui pejivy'are'yma nehẽ ji nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

12

Nahanahã ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga
(*Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5*)

¹ Aerẽ judeus'ğa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ğa hoi kohoa rupi okovo. Gareximimbo'ehara'ğa hoi ga rupi. Trigo kopeva'ea pevo inhimongyi. Ojuka ty'ara gareximimbo'ehara'ğa. Nurã ohorame ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo.

² Hepiagame fariseus'ğa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahã ahe ei hako. Ehepia ti neremimbo'ehara'ğa! Ğa nohendukatui reki. A'ereki ġa oporavykyi ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ğa Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ğa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iġa. Garembik-watijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'i pe me novia. Ymyahū ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavēiva'ea no hako. ⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype. Ipye ikwava'ēhara'ġa omondo pāo Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ġa ikwava'eġirē Tupana'ga pe ga gwerohouka ġa pe ġahā jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ġa po ndo'ui hamo. Daviva'ea reki i'ui onhipavēiva'ea pavēi hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁵ —Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'i pe me novia, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahū Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako. Ahe ve ga ei: “Nhimbohete hava pype ti ikwava'ēhara'ġa toporavyky ikwava'eġa ji ve jukapyra. Oporavykye'yma rupi sábadu rupi ti ġa tokwava'ē ipype. Nahā ti ġa toko katu. Nahā pyry ji ve.” Ymyahū Tupana'ga ei a'ea Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Tupana'ga ei ġa pe: “Pyry.” Ndojari ġa ndehe a'ero ġaporavykya sábadu rupi, ei Jesus'ga.

⁶⁻⁸ —Jihi reki kiro a'e pe me: Tupana'ga ei ji ve kaitu pyry, ji erame: Nahanahā ti vvyakotyve'ġa toko sábadu rupi. Nurā vvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ġa pe ġa ika'mbigame trigo sábadu rupi a'ero, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahū Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ē ti ikwava'ēhara'ġa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novia.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ġa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'iġa pe ndapekwahakatui, ei Jesus'ga ġa pe. Po pe ikwahakatui, a'ero po pe napembojari

ite'varuhuva'ea okokatuve'ġa ndehe hamo, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

*Jesus'ga iponhimamava'ea pavēi
(Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11)*

⁹ Aerē Jesus'ga hoi ogwovo gwe'yja'ġa jatykai pe ova-hema. ¹⁰ Ipye iponhimamave'ga rekoi. Ojipe'ġa ndea-poroġitate'varuhuro okovo timbotegwete ti Jesus'ga jawo. A'ero ġa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegwetei nehē, ei ġa ojohupe.

Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Marāi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombegwovo sábadu mombegwovo? Marāi ikwatijara? Piry nhande nimombigi ġatetirūa nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Marāi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ Imombegwovo Jesus'ga ei ġa pe:

—Erereko po nde ovelha ojipejiva'ea. Po nerenymbava ovelha ihiri ikwaruhua pype nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi, a'ero po nde ipyhygi ovelha henohema jugwi. Nahā nde ovelha rerekokatui. A'ereki pyry ovelha nde ve, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Koji'i avove'ġa pyryvamo Tupana'ga pe vyvakotyve'ġa. Nurā ji ei: Piry nhande ġa pokogame sábadu rupi, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i no pyry jawo.

¹³ A'ea erame Jesus'ga ei akoja'ga pe iponhimamave'ga pe:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhoi. Ikatua'ja gapoa a'ero ojipea ja gapoa ja.

¹⁴ A'ero fariseus'ğa hoi Jesus'ga hugwi onhimono'oğa. Ojohupe ğa ei onhimonha'ngavo:

—Maranuhū po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē naerū? ei ğa ojohupe.

Tupana'ga omongo Jesus'ga ğanduvihavuhhetero

¹⁵ Ğa'ea kwahavame Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. He'yjuhuve'ğa nhimono'oği ogwovo ga rupi. A'ero ga imombipavi ğatetirūa ğa hugwi. ¹⁶ Kiro ga ehetei ğa pe:

—Tapemombe'ui ti ojipe'ğa pe Jesus'ga imombigi oretetirūa javo.

¹⁷ A'ea Jesus'ga ei ğa pe. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “Pehepia ti nhipavēive'ga

– kiroki ga pe ji a'e eko ti ğanduvihavuhhetero javo,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

“Ga ko nhiremia'nguhete'ga.

Anhimohē hete ji ga rehe,' ei Tupana'ga.

'Amondouka po ti ji jira'uva ga pyri ga pojkakatuuka jupe nehē.

A'ero po ti ga nhiremimbotarimova'ea mombe'ui judeus'ğarūive'ğa pe

nahanahā pyry Tupana'ga pe javo,' ei Tupana'ga.

¹⁹ 'Nhipavēive'ga po ti ndogwayvari ğa nehē.

Ndohapukai po ti ga ğa pe nehē.

Ndahyahivi po ti ganhi'iğa ğa pe cidade rapea rupi nehē,' ei Tupana'ga.

²⁰ 'Ga po ti oko nhyrō he'ouhūve'ğa pokoga nehē.

Pyry po ti ga ndipopoakarive'ğa pe nehē.

Nahā po ti ga rekoi hendukatuuka ğa pe nhinhi'iğa ğa mongouvouka nhinhi'iğa rupi,' ei Tupana'ga.

²¹ ‘Ga rehe po ti judeus'garũive'ġa jikogi nehẽ,' ei Tupana'ga,” ei Isaíasva'ea hako.

O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga

(Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23)

²² Aerẽ ojipe'ġa heakwagweve'ga reruri Jesus'ga pyri tombojipe'a ti Jesus'ga anhaġa ga hugwi jawo. Ndohepiagi heakwagweve'ga. Ga nonhi'iġi no. A'ereki anhaġa ndohepiukari ga pe. Nomonhi'iġukari ga pe no. Ġa ga reruri Jesus'ga pyri. Igwete Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ga monhimohiġatuavo. A'ero ga nhi'iġa'javi. Gwepiaga'ja ga no. ²³ A'ero pevove'ġa nhimomby'ahetei onhimongyavo. A'ero ġa eġa ei:

—Mara'ngu po Jesus'ga Daviva'ea rymyminoa?

A'ea ġa ei. A'ereki ġa e'i ovytyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhhetero jawo.” A'ea ġa ei nurã Jesus'ga popoakaro jawo.

²⁴ Henduvame fariseus'ġa ei:

—Aherymyminoa rũi po ga. Belzebu'ga anhaġa ruvi-havuhu'ga Jesus'ga pokogame jate ga popoakaro. Nurã Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi imondovouka, ei ġa o'mbero.

Belzebu, ei ġa Diabo'ga pe. Irũa garera Satanás.

²⁵ Jesus'ga okwaha fariseus'ġa ndeaporoġitate'varuhua. A'ero ga ei ġa pe:

—Po ġagwyripeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ. Po cidadepeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ no. Po ongapypeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. ²⁶ Po Satanás'gapyriva'ea nhombojipe'ai nahã otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehẽ no. Marã po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyryiva'ea ahana'javame nehẽ? ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei. A'ereki fariseus'ģa e'i o'mbero:

—Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyriva'ea mbojipe'auka ga pe.

²⁷ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ģa pe:

—Ma'ģa ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea pendeheve'ģa pe naerũ? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ģa pe: “Belzebu'ga ombojipe'auka ģa pe.” A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rũi ģa poko ojipyriva'ea mbojipe'auka ģa pe, a'ero ga rũi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: “Belzebu'ga Jesus'ga poko.” Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ģa ete'varuhui pe me nehẽ no pe'mbe pe javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga fariseus'ģa pe.

²⁸ —Tupana'ga ra'uva reki ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

²⁹ —Po ojipe'ga kipotari ipopoakave'ga rongga pype gambatera rerogwovo ga hugwi, a'ero ga ipopoakave'ga pokwapokwari na'ẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ ga ipyhygi gambatera herogwovo a'ero. Nahã ga koji'i ipopoaka hete reki ipopoakave'ga hohe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahã Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

³⁰ —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oģi ji pavẽi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ģa ji rehe javo.

³¹ —Pe'e pe: “Belzebu'ga opoko Jesus'ga.” Nahã pe erame ji ve pe Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ereki Tupana'ga ra'uva tuhẽ ji poko, ei Jesus'ga. Tupana'ga ti omombo pa ģa hugwi ģandekote'varuhua ģa'ete'varuhugwera ojive nehẽ, ei Jesus'ga. Po Tupana'ga ra'uva pe ģa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva mbotegweteavo nahã okote'varuhuavo, a'ero po ti

Tupana'ga nomombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga. ³² Po ġa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraġwami ġandekote'varuhua nehē. Nomombori po ti ga kiro. Aerē po ti ga nomombori nehē no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

I'yva yva'ia pavēi

(Lucas 6.43-45; Mateus 7.15-20)

³³ —Pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Po i'yva ikatu, a'ero yva'ia ikatu. Po i'yva ite'varuhu, a'ero yva'ia ite'varuhu. Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. ³⁴ Peko te'varuhu pe! ei Jesus'ga ġa pe. Nurā pe ete'varuhui ojipe'ġa pe. A'ereki pejiyvyteri pe pe peko te'varuhu hete, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. ³⁵ Pyryve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro pyryva'ea rehe. Nurā ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurā ga ete'varuhui, ei Jesus'ga.

³⁶ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti hahy hete ġa pe Tupana'ga erame ġa pe nhaporemō ġandeaporoġita rehe nehē. Ġa pe po ti ga ei: “Penhi'iteheuhu pe nahanahā javo. Maraname pe nhi'inhi'itehei?” Nahā po ti ga ei ġa pe nehē. ³⁷ A'ereki ga ġwendu pa nenhi'itehea nenhi'ipyryva reheve. A'ero nde nhi'ipyryvame po ti ga ei nde ve nehē: “Pyry nenhi'iġa. Ereko katu nde a'ero,” e po ti ga nehē. Nde nhi'iteheuhurame ga henduvi no. A'ero po ti ga ei nde ve nehē: “Ndapyryvi nenhi'iġa. Ereko te'varuhu nde

a'ero,” e po ti ga nde ve nehẽ. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea nde ve nehẽ nde ete'varuhuro ġwaramo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve

(Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32; 12.54-56)

³⁸ A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe fariseus'ġa pavõi:

—Ahembo'eharamo eapo ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia ti, ei ġa.

³⁹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peko te'varuhu pe aġwamova'ero! ei Jesus'ga. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iġa rehe pejikoge'yma ga rehe. A'ero pe ei: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepi-game nehẽ.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako. ⁴⁰ Mokõi okira rupi Jonasva'ea rekoï piraruvihavuhua revegi pe. Kirẽ pira ahe mbojivyra'javi gwevega hugwi. Aerẽ ahe hoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwombe'gwovo Nínivepeva'ea pe a'ero hako, ei Jesus'ga.

—Jonasva'ea javijitehe mokõi jikira rupi po ti ji rekoï yvya pype hete nehẽ. Kirẽ po ti ji hemi jugwi nehẽ vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. A'ero po ti pe ikwahavi Tupana'ga opoko Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi aġwamove'ġa ndeheve nehẽ, ei

Jesus'ga. Ĝa mono'ombavame po ti ga ei ĝa pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehẽ no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aĝwamove'ĝa ndekote'varuhua nehẽ. A'ereki a'ea renonde ymyahũ Nínivepeva'ea ĝwendu katu Tupana'ga nhi'iĝa hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahũ hendukatavuo Tupana'ga nhi'iĝa Jonasva'ea imombe'uro ĝwaramo hako, ei Jesus'ga ĝa pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ĝa pe. Jihi kaitu amombe'ua katu Tupana'ga nhi'iĝa Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aĝwamove'ĝa nohendupotari nhinhi'iĝa opohire'yma okote'varuhua hugwi. Nurã po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari aĝwamove'ĝa ndekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga fariseus'ĝa pe.

⁴² —Mbpava koty po ti Tupana'ga omanove'ĝa mono'ono'ombavi aĝwamove'ĝa ndeheve, ei Jesus'ga. Ĝa mono'ombavame po ti ga ei ĝa pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehẽ no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aĝwamove'ĝa ndekote'varuhua nehẽ. A'ereki a'ea renonde ymyahũ tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea uhu Salomãova'ea pyri hako tahendu ti ganhi'iĝa javo. “A'ereki ga okwaha hete,” ei ahe ua. Paivouhu hete ahewyra. Paivouhua hugwi ahe ruri hako tahendu ti ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ĝa pe.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ĝa pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomãova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aĝwamova'ero napehendupotari nhinhi'iĝa ikwahapotare'yma a'itituhẽva'ea. Nurã po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

*Ojivy anhağa ahe pyri
(Lucas 11.24-26)*

⁴³ —Kiro po ti ji imombe'ui Diabo'gapyriva'ea rem-bipyhyga'ga anhağa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Na ja aḡwamove'ḡa ndekoi ite'varuhuve'ḡa – kiroki ḡa opohi okote'varuhua hugwi novia ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhağa ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerẽ anhağa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'yi me okwaokwava. “Mome po ti ji ruvi nehẽ?” e'i ovyteri pe heka. Ndohepiagi reki. ⁴⁴ Nurã i'ei: “Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java,” e'i anhağa. Akwaimbae'ga pe anhağa e'i nhironga.

—A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ovahemame ga pyri anhağa i'ei: “Ndogwerekoi ve ongapypeve'ḡa ipype imboavujikweripyra pype,” e'i akwaimbae'ga mombe'gwovo. ⁴⁵ “Taru ti jara ji pyri a'ero,” e'i.

—A'ero ihoi anhağa rerua seteva'ea rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojykaramame. Aerẽ koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojykaramame, ei Jesus'ga.

—Na jitehe tiruahũ aḡwamo ite'varuhuve'ḡa pe. Aerẽ koji'i po ti tiruahũ hete ḡa pe nehẽ. A'ereki opohi'rãrame okote'varuhua hugwi novia ḡa nde'i ji ve: “Herejo ejikoty'a ji pavẽi.” A'ea ḡa nde'i ji ve. Aerẽ koji'i ḡa ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi
(Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21)*

⁴⁶ Jesus'ga imombe'urame pevove'ğa pe nanime Jesus'ga yembora ruri gairũ'ğa pavēi o'ama okari pe. Onhi'ĩ pota ġa ga pe. ⁴⁷ Pevove'ğa pyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhēa uhu nde repiaga neirũ'ğa pavēi. Pevo ġa ami okari pe.

⁴⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji erame nhiyhēa, marāve'ğa pe ji ei? ei ga. Ji erame nhiirũ'ğa, marāve'ğa pe ji ei? Kiro ji imombe'ukatui nde ve, ei Jesus'ga.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga pova'eġi ġwemimbo'ehara'ğa pe. ġwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo ga ei:

—Pehepia! ġa pe ji ei nhiy'ğa. ġa pe ji ei nhiirũ'ğa, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Kiroki ġa jiruva'ga nhi'ĩpo'ru yvagipeve'ga nhi'ĩpo'ru – ġa pe ji ei nhiirũ'ğa. A'e ji ġa pe no nhirendyra'ğa. Nhiy'ğa a'e ji ġa pe no, ei Jesus'ga.

13

Ha'ynha mohāihara'ga

(Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8)

¹ Onhi'imbavame Jesus'ga hoi onga hugwi ogwovo ypi-ahu pe. Pevo ga apygi oina. ² He'yjuhuve'ğa nduri onhimbotymbotyva ga pyri tihendu katu ti ga javo. Nurā ga hoi o'ava yharuhua pype oina. A'ero ġa ami yembeyvyri pe.

³ Ojo'java'ea pyvō ga ġa mbo'embo'ei imombe'gwovo ġa pe he'yjuhuva'ea. Ga e'i:

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ha'ynha mohāihara'ga hoi ko pe ityma, ei ga. ⁴ Pevo ga imohāi ha'ynha. Nahā ga itymi ha'ynha. Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. Ua gwyrā'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁵ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe. Kotihĩ henhunhamo novā. A'ereki ni-anami yja ita rehe. ⁶ Kwarahyahiva imbokai garemityma

a'ero. He'ouhũ omanomo. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype, ei Jesus'ga.

⁷ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Jara pype ahara pype turi cem ha'ynha. Jara pype ahara pype turi sessenta ha'ynha. Jara pype ahara pype turi trinta ha'ynha.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ha'ynha mohãihara'ga mombe'gwovo.

⁹ —Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga pevove'gã pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

*Nurã ji amombe'u ojo'java'ea, ei Jesus'ga
(Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10)*

¹⁰ Jesus'ga remimbo'ehara'gã nduri ga pyri javo ga pe.

—Maraname nde imombe'ui ojo'java'ea gã pe gã mbo'erame? ei gã Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei gã pe:

—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti gã onhimiva'ea nhirembiepiakaturhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'gã ndepiakaturame okovo gãnduvihavuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me. Ojipe'gã pe po ti ga ndokwahavukari tuhẽ a'ea nehẽ, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'gã pe. Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea gã pe gã mbo'erame, ei Jesus'ga.

¹² —Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po

ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhybavukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ —Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. A'ereki “hepiagame ġa gwepia tehe reki.

A'ereki ġa nombaragwahapotari hehe. Henduvame ġa ġwendu tehe reki.

A'ereki ġa ndokwahapotari”, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Nahã ġa ndekoi hepiage'yma henduve'yma no, ei Jesus'ga. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ïpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaiãsva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

“ ‘Henduvame ġa ndokwahavaġwami reki.

Hepiagame ġa nombaragwahavaġwami reki hehe,’ ei Tupana'ga.

¹⁵ ‘Nahã ġa. A'ereki ġa noangarihu tiandeapyakwapupugyme ti javo.

Ndiapyhai ġa okovo tikwahavyme ti Tupana'ga nhi'iġa javo.

Ndojapyakai ġa xambaragwahavyme ti a'itituhẽva'ea rehe javo.

Nahã ġa ndekoi tirojijyjyme ti nhandereaporoġita javo.

Tomomboryme ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi nehẽ, ei ġa,’ ei Tupana'ga.”

Ymyahũ Isaiãsva'ea ei a'ea mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Pe me ki a'e te pyry hete. A'ereki pe pe-jirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma Tupana'ga rembiapoa repiaga ganhi'iġa rendukatuavo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Pyry hete pe me, a'e ji. ¹⁷ A'ereki ymyahũ ko ahe gwepia pota hete penembiepiaga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ganhi'iġareheva'ea

pavēi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi reki. Ġwendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Jesus'ga okwahavuka ha'yinha mohāihara'ga mombe'ua
(Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15)*

¹⁸ —Pehendu ti a'ero ikwahava ojo'java'ea, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehē ikwahavuka ha'yinha mohāihara'ga mombe'ua nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Kiro Tupana'ga rekoi yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ġa ndepiakatuavo, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu a'ea mombe'ua novīa ikwahave'yima – ġa pyri ahemoandyandiyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imoka'nhymbavuka ġa pe, ei Jesus'ga. Ġa pe ji ei a'ero ji imombe'urame ha'yinha indurugagwera pehea rembeyvira rupi.

²⁰ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru ita rehe, ei Jesus'ga. Kotihī henhui ha'yinha novīa. A'ereki kwarahya rerekovo ġwaramo nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua. Kotihī ġa ndoryndoryvamo hehe novīa. ²¹ Aerē ojipe'ġa omondo hahyva'ea ġa pe ndoropotari pe henduvame gamombe'ua javo. Hahyro ġwaramo ġa pe ġa nonhimomiranami a'ero kotihī opohia nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei gamombe'ua ġayvyteri pe.

²² —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatīava'ea ra'yinha pyteri pe. Aerē igwaigwavete hatīava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ġa ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ġa ġwendu ojipe'ġa erame ġa pe: “Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhuhete'ga.” A'ea ġa ġwendu katu. Aerē ġa aġataruhuramo ojihe javo: “Maramarā po ti nhande rekoi nehē naerū?” ei ġa oyvyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. Ġa ipotapavuhui itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. “Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia a'ero ti pyryvamo nhande ve javo,” e'iuhu ġa, ei Jesus'ga. A'ero igwaigwavete ġa ndojapyakaa'javi nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua rehe. A'ereki ġa'aġatarahivuhua nohenduva'javukari a'ea ġa pe. A'ero ġa ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe oporavykye'yma ga pe.

²³ —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype, ei Jesus'ga. A'ea ja ojipe'ġa ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Ġwendu katu ġa nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ikwahava. Japyakwapupu ġa henduvame. Oko katu ġa okovo gamombe'ua rupi a'ero. Nahā ġa ha'ynha mohāihara'ga remitymipyra'ea ja. Ojipea pype garemitymipyra pype turi cem ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi sessenta ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi trinta ha'ynha ahara pype. Na jitehe ko ġa – kiroki ġa japyakwapupu. Ombojoavyavy ġaporavykya Tupana'ga pe okokatua'vo ojipe'ġa pe. Jara'ġa he'yjuhu ġaporavykya. Jara'ġa koji'i ġaporavykya. Nahanahā ġa ndekoi.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Nhungwava trigo'java'ea

²⁴ Ojipea pyvō ojo'java'ea pyvō Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga imohã ha'ynhapyryva trigo ra'ynha ko pe ityma. ²⁵ Aerẽ ypytunimo ğa kipavame ga'arõe'ỹve'ga ruri imohaina nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha ko pe trigo pyteri pe. Kirẽ ga hoi a'ero ojipiukare'yma ogwovo.

²⁶ —Aerẽ jate trigo henhunhamo nhungwava pavẽi. I'ai herekovo ahara. I'arame jate kohoa jara'gapyrive'ğa mbaragwahavi nhungwava rehe trigo pyteri pe a'ea ko trigo rui reki javo. ²⁷ A'ero ğa hoi kohoa jara'ga pyri javo ga pe: “Orepojykaharamo eretỹ nde trigo ra'ynhapyryva ko pe. Maraname gwereko nhungwava trigo pyteri pe? Ma'ğa omohã naerũ nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha a'ero trigo pyteri pe raikwehe?” ei ğa ijara'ga pe.

²⁸ —A'ero ga ei ğa pe: “Ma'ğa po? Ojipe'ga nanhiarõi a'ero imohaina nhungwava ra'ynha ipype raikwehe,” ei ga.

—A'ero ğa ei: “Marã a'ero? Toroho ti nhungwava mondoroga? Marã?” ei ğa.

²⁹ —“Tapemondorogi na'ẽ,” ei ga. “Nhungwava mondorogame mara'ngu po ti pe imondoroga trigo jajuve'ỹva'ea nhungwava reheve nehẽ? ³⁰ Na inhimomboakari ojogweheve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “Aerẽ trigo jajuvame po ti ji ei trigo mono'õhara'ğa pe nehẽ: Nhungwava na'ẽ ti pemondoro trigo'java'ea jugwi imono'oğa nehẽ. Peapytĩ ti jajurupya pe herogwovo imbokaita. Nahã po ti ji ei ğa pe nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “A'ea py'rovo gwe ti pemono'õ trigo herua imondovo hyrua pype jiapoa pype. Nahã po ti ji ei ğa pe nehẽ,” ei kohoa jara'ga.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea.

Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(*Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19*)

³¹ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ãa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ãa pe ãa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. ³² Mostarda ra'ynha ko jara gwyre'i pa xunhi hete. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerẽ yvovouhuro. A'ero koji'i hehanhuhũ oji'java'ea hohe yvovouhuro. A'ero gwyrã'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ÿve'ãa po ti he'yjuhu nehẽ javo.

Pão imbovuhava
(*Lucas 13.20-21*)

³³ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ãa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ãa pe ãa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Kunhahẽa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hẽa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hẽa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ãa herojijyi ojeaporoãita nehẽ javo.

Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ïpo'ruavo
(*Marcos 4.33-34*)

³⁴ A'ea pa Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea pevove'ãa pe he'yjuhuve'ãa pe. A'ea jate ga imombe'ui ãa pe

ġa mbo'eavo. ³⁵ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ïpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea a'ea momba'u. A'ea rupi ahe ei Tupana'ga nhi'iġa momba'gwovo hako:

“Amomba'u po ti ji ġa pe ojo'java'ea nehẽ.

Kiroki onhimi vyva apoypyagwera jate

– kiro po ti ji a'ea kwahavukari imomba'gwovo ġa pe nehẽ,” ei ahe hako.

Jesus'ga okwahavuka trigo'java'ea momba'ua

³⁶ Pevove'ġa mondoukarama ojihugwi Jesus'ga hoi onga pype. A'ero garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—Ore mbo'e ti ojo'java'ea rehe ikwahavuka ore ve nhungwava momba'ua trigo'java'ea momba'ua, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kwa. Kiro po ti ji imomba'ukatui pe me nehẽ. Jijive vyvakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei ji ga momba'urame ha'ynhapyryva mohãihara'ga, ei Jesus'ga. ³⁸ Kohoa a'e ko ji vyvakotyva pe, ei Jesus'ga imomba'gwovo ġa pe. Ha'ynhapyryva a'e ko ji jireheve'ġa pe. Ġa e'i Tupana'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavuhetero.” Nhungwava trigo'java'ea a'e ko ji ite'varuhuve'gareheve'ġa pe Diabo'gareheve'ġa pe. Ġa e'i Diabo'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavamo.” ³⁹ Ha'ynhapyryva mohãihara'ga arõe'ÿve'ga – kiroki ga otÿ nhungwava gakohoa pype – ga'arõe'ÿve'ga a'e ko ji Diabo'ga pe nhiarõe'ÿve'ga pe, ei Jesus'ga. Koapora mondorohava a'e ko ji mbapavakotyva pe. Koapora mondorohara'ġa a'e ko ji Tupana'gapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe, ei Jesus'ga imomba'gwovo.

⁴⁰ —Koapora mondorohara'ġa imondorogi nhungwava trigo'java'ea imbokaita, a'e ko ji ko, ei Jesus'ga. Na

jitehe mbapava koty po ti ji ite'varuhuve'ġa mon-doukari hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. ⁴¹ Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji jipyrive'ġa mondoi yvya koty nehē yvagipeve'ġa. A'ero jireheve'ġa ndeja po ti ġa ite'varuhuve'ġa nderohopavi nehē – kiroki ite'varuhuve'ġa ombo'e ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa nhaporemō po ti jipyrive'ġa ġa nderohoi jireheve'ġa pytera hugwi nehē no, ei Jesus'ga. ⁴² A'ero po ti jipyrive'ġa okote'varuhuve'ġa mombori hahyva'ea ruvihava pype. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

⁴³ —A'ero po ti Tupana'ga nhi'iġareheve'ġa popoakara jukwahahetero nehē. Ikatu katu po ti ġa gworyg-woryvamo nehē – perope ġanduvete'ga ojikoty'a ġa pavēi Tupana'ga, ei Jesus'ga. Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo katu ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea.

Akwaimbae'ga gwepia pyryheteva'ea ko pe

⁴⁴ —Marã hekoi kiro vyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei ga. Akwaimbae'ga hepiagi pyryheteva'ea ko pe. A'ereki a'ea ojipe'ga omi jipe vykwara pype tohepiagyme ti ġa javo. Garemimimipyra repiagame akwaimbae'ga heja pevo imima'java. Horyory ga hehe. Nurã ga imondopavi ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondopava kohoa jara'ga pe ipyhyga kohoa ga hugwi. “Nahã ji ipojykai nhirembiepiagipyra,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga. Nahã hekoi vyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea ikwahavuka ġa pe na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherekoa Tupana'gareheva'ero jawo.

Ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérola

⁴⁵ —Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko jawo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Ima'ēhara'ga hogahoi ojipe'ġape'ġa pyri ipyhypota ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolas ijara'ġa hugwi. ⁴⁶ A'ero ga hepiagi ita'ia'java'ea pyryheteva'ea ijara'ga pyri. He'yi itambere'ia hehe. A'ero ga hoi imondopava ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe jawo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondovo ijara'ga pe imbuhuruka ojive ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolapyryhetea ipojykavo, ei Jesus'ga na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherekoa Tupana'gareheva'ero jawo.

Pira mboahava

⁴⁷ —Marã po ti hekoi nehē vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko jawo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Pira mboahava pi-rareheve'ġa imombori ypiahu pe imbo'aparavuhupava pira, ei Jesus'ga. ⁴⁸ Imboahava tynahē hete. A'ero yembeyvyri pe ġa heruri inoġa. Oapy ġa imo'emo'eamo. Pirapyryva ġa imondoi hyrua pype imohina. Pi-rate'varuhua ġa imombori, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Aerē na jitehe po ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa nderekoukari mbapava koty nehē. Mbapava koty po ti gapyrive'ġa nduri ite'varuhuve'ġa nderogwovo Tupana'ga nhi'iġareheve'ġa pytera hugwi nehē, ei Jesus'ga.

⁵⁰ Hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa ite'varuhuve'ġa mombori nehē. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga omombe'u ojo'java'ea.

*A'itituh*ēva'ea ko ymyahūva'ea ipyahuva'ea no

⁵¹ —Marā? Pekwaha pe penhimombaragwahava nhiremimbo'eagwera rehe nhaporemō ji pe mbo'erame ojo'java'ea pyvō? Marā? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Orokwaha pa ore akoja neremimbo'eagwera, ei ġa.

⁵² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwahaparavuhui ji ombo'erame, ei Jesus'ga. A'ereki ġa okwahavypy ymyahūva'ea aheremimbo'eagwera. Aerē ji ġa mbo'ei ipyahuva'ea rehe javo ġa pe: Nahanahā hekoi yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo. A'ero ġa ikwahavi a'ea no. Ĥa ko onga jara'ga ja a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki onga jara'ga ġweno'ē ymyahūva'ea ipyahuva'ea reheve ombaterahetea hugwi ombatera rerekokatuhava hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe

(Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30)

⁵³ Ĥa mbo'epavame ojo'java'ea pyvō Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. ⁵⁴ Ogwyrī pe ga ruri ocidade de Nazaré pe ovahema. Pevo ga ġa mbo'ekatukatui ġajatykahava pype. A'ero ġa nhimomby'ai ga rehe. A'ero ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ga mbo'ehetei ikwahavukaheteavo ga pe? Ma'ġa po ga mbopopoaka japovouka ga pe ahemonhi-momby'ava'ea? ei ġa. ⁵⁵ Ga onga apohara'ga ra'yra'ga rūi naerū? ei ġa. Gayhēa, hēa ko Mariahēa. Gairū'ġa ko

Tiago'ga, José'ga, Simão'ga, Judas'ga. Tikwaha pa nhande ģa. ⁵⁶ Garendyra'ģa u pa nhande pyri. Ymyava'ea atyvi ga aġwamo. Maraname ga ikwahapavi naerũ? ei ģa.

⁵⁷ Igwaigwavete ģa ndokoi ga rehe ga arõe'yma a'ero.

A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Ojipe'ģa gwyrivepe'ģa omondo gweaporoģita imohina Tupana'ga nhi'iģa mombe'uhara'ģa ndehe. Ģagwyrivepe'ģa jate nomondoi imohina ģa ndehe ģanon-gapypeve'ģa pavēi, ei Jesus'ga ģa pe.

⁵⁸ Ndahe'yi reki Jesus'ga rembiapoa a'ero ahemonhimomby'ava'ea pevo ģa pe. A'ereki ģa ndojikogi ga rehe.

14

João Batista'ea omano

(Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9)

¹ Aerē Herodes'ga hendupavi ģa Jesus'ga mombe'urame. Ģa omombe'u Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea mombe'urame no. Herodes'ga ko omondomondo Galilėiapeve'ģa ģwemimbotarimova'ea rupi ģagwyrı pe. ² Jesus'ga mombe'ua renduvame Herodes'ga etehei ojipyrive'ģa pe:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei ga. Nurã ga japoı ahemonhimomby'ava'ea, e'i tehe Herodes'ga.

³ Nahã Herodes'ga ei. A'ereki João Batista'ea manoa renonde Herodes'ga João Batista'ea pyhyguka ahe kwaruka itanhuramuhũa pyvõ ahe mongiuka cadeia pype. Herodiashẽa rehe Herodes'ga opyhyguka João Batista'ea raikwehe. Herodiashẽa ko Herodes'ga irũ'ga rembirekoro na'ẽ oko, Filipe'ga rembirekoro. Kirē Herodes'ga hẽa rereko raikwehe. ⁴ Nurã João Batista'ea e'ie'i Herodes'ga pe:

—Maranameuhū nde hēa rerekoi? Po ahe ndogwerekoi te hēa! ei João Batistava'ea Herodes'ga pe.

⁵ Ndototari Herodes'ga ahe'ea ojive. Nurã ga ahe mongiuca cadeia pype ahe jukapota. Ndojukaukari reki ga ahe. A'ereki ga okyhyji judeus'ğa hugwi. A'ereki ға e'i:

—João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga, ei ға onhimongyavo.

⁶ Aerē o'aragwera rupi Herodes'ga oapo toryva. A'ero Herodiashēa ra'yrahēa tehe ojiroky ғandovai pyteri pe – kiroki ға uhu toryva repiaga. Ikatu Herodes'ga pe hēajirokya. ⁷ A'ero ga e'i hēa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? ei ga. Amondo tuhē po ti ji nde ve nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.

A'ea Herodes'ga e'i Herodiashēa ra'yrahēa pe.

⁸ A'ero hēayhēa e'i hēa pe:

—Ere ti Herodes'ga pe: “Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akağa nhaembeva pype.” Nahã ti ere ga pe, ei hēa gwa'yrahēa pe hēa mbo'eavo.

—Kwa, ei hēa oyhēa pe.

Nurã kiro hēa e'i Herodes'ga pe:

—Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akağa nhaembeva pype, ei hēa.

⁹ A'ea renduvame Herodes'ga ndovy'ari. Toryvarupive'ğa ғwendu ga'eagwera hēa pe ga erame: “Gara nde erepota imondoa ejive? Amondo tuhē po ti ji nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.”

Nurã ga e'i kiro ojipyrive'ğa pe:

—Peko ti hēanhi'iğa rupi a'ero. ¹⁰ Peho ti cadeia pype ga jukavo ga'akağa momboa herua hēa pe, ei ga.

¹¹ A'ero ға oho João Batistava'ea jukavo aheakağa rerua nhaembeva pype imondovo hēa pe. Hēa gweroho oyhēa pe a'ero herovahema.

¹² João Batistava'eareheve'ğa uhu a'ero ahera'oa rerogwovo ityma. Aerẽ ğa oho Jesus'ga pyri imombe'gwovo ahemanoa ga pe.

Nahã ko João Batistava'ea manoa raikwehe.

Herodes'ga nomoka'nhyimi kiro João Batistava'ea akağa imomborukaragwera. Nurã henduvame Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvyva hugwi okwerava, ei Herodes'ga.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe

(Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

¹³ Herodes'ga nhi'iğa kwahavame Jesus'ga hoi yhara pype ypihua aherovai ogwovo ongae'yi me tajipe'a ti ji avove'ğa hugwi javo.

Gahoa kwahavame he'yive'ğa hoi opyvo cidades hugwi ogwovo ypihua rembeyvira rupi. Nahã ğa vahemypyi aherovai Jesus'ga rovatiamo tihendu ti ga javo. ¹⁴ Jesus'ga ğa ndepiagi pevo ohemame yhara hugwi a'ero. Oporogwety ga ğa. Omombi ga karugwara ğapyteripeve'ğa hugwi itetirũave'ğa hugwi.

¹⁵ Ka'arugame dozeve'ğa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri. Ga pe ğa ei a'ero:

—Ka'aru hete kiro. Agwa'ğa ndo'ui ve reki. Nurã ti emondouka ğa avo hugwi, ei ğa. Ahã onga avo. Toho ti ğa cidades'i pe ira'agweva'e pe ipyhyga mbatera. Pevo po ti ğa hoi i'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei Jesus'ga pe ğa mondouka pota ga pe.

¹⁶ —Tohoyme po ti ğa hamo, ei Jesus'ga ğa pe. Pehe ti pemondo mbatera ğa pe to'u ti ğa javo, ei Jesus'ga.

¹⁷ A'ero ğa ei ga pe:

—Ndorogwerekoi te! ei ģa. Cinco pães orogwereco dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ģa ndehe nehê, ei ģa.

¹⁸—Peru ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ģa pe.

—Kwa, ei ģa herua.

¹⁹Pevove'ģa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti yvyvo nhungwava rehe, ei ga ģa pe.

Oapy ģa a'ero.

²⁰Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondomondovo ģwemimbo'ehara'ģa pe pira reheve. Kiro ģa imondomondoi ģa pe. ²¹Kiro ģa nhaporemō i'ui onhimoytaromouka.

Ģa i'urê Jesus'ga remimbo'ehara'ģa imono'oģi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ģa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahê. Kiroki ģa o'u pevo Jesus'ga pyri – ģa ko he'yjuhu hete ranuhũ. Cinco milve'ģa o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ģa tayri'ģa pavêi i'ui no. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ģa pe.

Jesus'ga oho yhya arimo

(Marcos 6.45-52; João 6.15-21)

²² Ģa imono'ombavirê hembyruera Jesus'ga ei ģwemimbo'ehara'ģa pe ģa mondovouka:

—Pe'a ti yharuhua pype, ei ga. Peho ti ji renonde ypihua aherovai, ei ga ģa pe. Apyta na'ê po ti ji avo agwa'ģa mondovo nehê, ei Jesus'ga.

—Kwa, ei ģa.

A'ero ģa avi herogwovo.

²³ Jesus'ga pytai a'ero pevove'ģa mondovo ģanonga pe. Ģa horame ga tehe oho vvytyruhua rupi opytavo pevo tanhi'i ti Tupana'ga pe javo. Pevo ga pytai onhi'iģa Tupana'ga pe imongaruheteavo.

²⁴ A'ea rupi garemimbo'ehara'ģa ndekoi ypiahua pyteri pe. Ombohemohe hete yharuhua vvytua rerekovo. Yvytua ipopoaka yhara mondoukare'yma aherovai.

²⁵ Ko'eģwerĩrame Jesus'ga hoi yhya arimo ogwovo ģa pyri. ²⁶ Garemimbo'ehara'ģa garura repiagame ģapy'a omyi.

—Anhaģa po uhu yhya arimo! ei ģa.

Hahēahē ģa okyhyjiavo. ²⁷ Kotihĩ Jesus'ga ei a'ero:

—Penoģatu ti pejipy'a. Tapekyhyjia'javi ti. A'ereki ji tuhē ako, ei Jesus'ga ģa pe.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Po nde Jesus Cristoramo hamo, yhya arimo po ti nde ji mbuhuri ejipyri nehē hamo, ei ga.

²⁹ —Ejo ti, ei Jesus'ga ga pe a'ero.

A'ero Pedro'ga hemi yhara hugwi ogwovo yhya arimo ogwovo Jesus'ga pyri. ³⁰ Aerē ga kyhyji reki. A'ereki ipopoaka vvytua. A'ero ypy pe ohoģwerĩrame ga hapukai Jesus'ga pe:

—Ji pyhy! ei ga Jesus'ga pe opojkaharete'ga pe.

³¹ Kotihĩ Jesus'ga opoa mondoi ga pe ga pyhyga.

—Nderejikogi nde ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Garamo nde ndajireroviarihu Jesus'ga po nanhimondokatui yhya arimo javo? ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Nurā nde hoi gwerevi ypy pe, ei Jesus'ga.

³² Jesus'ga avame yhara pype Pedro'ga pavēi ndura'javi vvytua. ³³ Jara'ģa yhara pypeve'ģa nduri Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tupana'ga ra'yra tuhē ko nde, ei ģa ga pe ģwenypy'amo ga pyri.

*Jesus'ga omombi ahetetirūa Genesaré pe
(Marcos 6.53-56)*

³⁴ Ogwovo Jesus'ga herohoi ypiahua aherovai a'ero herovahema Genesarépeve'ğa gwyri pe. ³⁵ Ikwahavame Jesus'ğa ndura pevove'ğa omondomondo onhi'iğa ojo-hupe ga mombe'gwovo ogwyripeve'ğa pe nhaporemo. Nahã ğa ğa momorandupavi. Henduvame ğa itetirūave'ğa mbojatykapavi ğa nderua Jesus'ga pyri ğa nderovahema.

³⁶—Na ti itetirūave'ğa pokogi ndepira rembeyvya rehe nehẽ, ei ğa. Po ti ğa pokogi hehe vehevi, a'ero po ti ęatetirūa ipigi ğa hugwi nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe.

Kiroki ğa opoko gapira rehe – ğa hugwi ęatetirūa pigi a'ero.

15

*Jesus'ga onhi'ĩ judeus'ğa namonhava'ea remimbo'eagwera
rehe
(Marcos 7.1-13)*

¹ Aerẽ ğa nduri Jesus'ga pyri Jerusalém hugwi fariseus'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi. Ovahemame ğa ei Jesus'ga pe:

²—Maranameuhũ neremimbo'ehara'ğa nohendukatui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: “Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturu ęwaramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe.” Nahã nhaneramonhava'ea ei nhande mbo'embo'eavo. Na rũi neremimbo'ehara'ğa jipogwei i'ua renonde nahã ojkwakuve'yma, ei ğa Jesus'ga pe.

³—Pehe no, ei Jesus'ga ğa pe. Maranameuhũ pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iğa? ei Jesus'ga. Tupana'ga erame nahanahã ti peko javo pe ndapekoi ganhi'iğa rupi.

Penhimimbo'ea rupi jate reki pe ndekoi pejikovo Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rupi, ei Jesus'ga. ⁴ Ymyahū Tupana'ga ei:

“Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ġa ndehe penhy'ġa ndehe no,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhēa pe no
– tojukauka ti ġa ga a'ero,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

⁵ —Pe ki a'e te Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. Po ġa ei uva'ġa pe oy'ġa pe no: “Apoko pota ji imondovo mbatera pe me novīa. Emo ji amondo akoja Tupana'ga pe,” ei ġa ġa pe. ⁶ Pe'e pe ġa pe a'ero: “Nanongara pyry!” Nahā pe ġa mbo'ei pejikoe'yma Tupana'ga nhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki ġa erame a'ea ġa nomondoi ojeaporoġita imohina uva'ġa ndehe oy'ġa ndehe no. Ndopokogi ġa uva'ġa oy'ġa ndeheve a'ero imondoe'yma ġa pe. Nahā ġa ndekote'varuhui, ei Jesus'ga.

⁷ —Pehe ko pekokatu'āva'ero, a'e ji pe me a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Ymyahū Isafasva'ea pe mombe'u katu jipe Tupana'ga nhi'iġa mombe'urame hako. A'ereki ahe e'i:

⁸ “‘Arove'ġa onhi'ġatu tehe ji ve
torombohete Tupana'ga javo,’ ei Tupana'ga.

‘Emo ġa nanhiarōi imondoe'yma gweaporoġita imohina ji rehe.

⁹ Ji mbohete tehe ġa.

A'ereki nhinhi'ġa rehe rūi ġa ombo'e.

Yvyakotyve'ġa nemimbo'ea rehe ġa ġa mbo'ei
a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa javo tehe jupe,’ ei Tupana'ga,” ei ahe hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no.

*Ahereaporoğitate'varuhua ahe mbote'varuhu
(Marcos 7.14-23)*

¹⁰ Jesus'ga ġa mbuhuri ojipyri pevove'ġa he'yjuhuve'ġa. A'ero ga ei ġa pe:

—Pehendu ti ikwahava, ei ga. ¹¹ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—A'ea nde erame fariseus'ġa nhimonha'ngai nenhi'iġa arōe'yma. Erekwaha nde? ei ġa Jesus'ga pe.

¹³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti o'o pa ġwemitymipyrrarūiva'ea nehē, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea pe ġanemimbo'ea pe Jesus'ga ei: Tupana'ga remitymipyrrarūiva'ea. Tupana'ga po ti omombi pa ġanemimbo'ea nehē.

¹⁴ —Na ġa ndekojate a'ero fariseus'ġa, ei Jesus'ga. Ġa ko heakwagweve'ġa ja – kiroki ġa gweroho pota oji'jave'ġa, ei Jesus'ga. Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ġa memei ohi ikwara pype nehē. A'ereki ġa memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ore mbo'e katu ti ojo'java'ea rehe. A'ereki ndorokwahavi a'ea. Maraname nde ei akoja ore ve? “Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu,” ere nde. A'ea rehe ti ore mbo'e katu a'ero, ei Pedro'ga.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Maranuhū pehe ndapekwahavi no? ei Jesus'ga.
¹⁷ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea oho nhanderevega pype ohema nhande atarame.

—Maranuhũ pe ndapekwahavi naerũ? ei Jesus'ga.
 18 Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi – a'ea ohẽ nhandevvytera hugwi nhande mbote'varuhuavo, ei Jesus'ga. 19 Po pejiyvyteri pe pe ndeaporoğitate'varuhuro, a'ero pejiyvyteri pe pe ei na'ẽ penhimonha'ngavo tijuka ti ga javo ga pe. A'ero po pe ga jukai. Pe ei na'ẽ pejiyvyteri pe tiroho ti garembirekohẽa ga hugwi javo hẽa pe. A'ero po pe hẽa rerohoi pejive. Pejiyvyteri pe pe ei na'ẽ tireko te'varuhu ti ġa javo ġa pe. A'ero po pe ġa nderekote'varuhui, ei Jesus'ga. Pe'e pe: Timi ti. Pe'e pe: Xa'mbe ti ġa pe. Pe'e pe: Timbotegwete ti ġa. A'ea nhaporemõ pe ei pejiyvyteri pe. Nahã pe ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga. 20 Pendeaporoğitate'varuhua nhaporemõ pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea fariseus'ğa omombe'u ahembo'ehara'ğa pavẽi ġa erame: “Nahanahã po ti nhande xajipogwei xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo.” Ğahã e'i a'ea. Jihi ki a'e te a'e pe me: Po nhande ndiajipogwei i'gwovo, a'ero nhande nianhimbote'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki nhandejipogweja nomombyryvi nhandereaporoğita, ei Jesus'ga.

Judeurũiva'ea
 (Marcos 7.24-30)

21 Aerẽ Jesus'ğa hoi pea hugwi ogwovo. Cidades koty Tiro koty Sidom koty ġa hoi ogwovo yhya rembeyvyra rupi. 22 Pea hugwi hẽa ruri Jesus'ga rovatiamo – kiroki cananėiahẽa judeurũivehẽa.

—Jipojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminorõ no! ei hẽa Jesus'ga pe.

A'ea hẽa ei ga pe. A'ereki hẽa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhhetero javo.”

—Ji porogwety! ei hēa Jesus'ga pe. Anhaḡa opojyka jira'yrahēa okote'vate'varuhuavo hēa pe, ei hēa.

²³ Jesus'ga nonhi'iḡi reki hēa pe. A'ero garemimbo'ehara'ḡa nduri ga pyri javo ga pe:

—Emondo ti hēa nhande hugwi. A'ereki hēa uhuruhu nhande reviri ohapukaita okovo ji poko javo, ei ḡa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Tupana'ga ji mbuhuruka jigwyrive'ḡa pyri israelitas'ḡa pyri. “Ḗa pyri jate ti eho ḡa pokoga,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga. “Ḗa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko ḡa ika'nhyva'ea ja,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Judeus'ḡarūive'ḡa pyri rūi Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Jesus'ga.

²⁵ Ḗwendu po hēa Jesus'ga nhi'iḡa ua Jesus'ga pyri ḡwenypy'amo garovai pyteri pe nde ko jihoheva'ero javo.

—Ji poko ti! ei hēa Jesus'ga pe.

²⁶ A'ero ga ei hēa pe:

—Ndapyryvi ji ipyhygi tayri'ḡa mbatera imomboa nhaḡwatiḡa pe to'u ti javo.

Nahā Jesus'ga ei ndapyryvi ji judeus'ḡarūive'ḡa pokogi javo.

²⁷ —A'iti a, ei hēa. Emo nhaḡwatiḡa vehevi reki o'u hembyrue'ria – kiroki ohi ijara'ḡa i'urame, ei hēa.

Nahā hēa ei aerē po ti nde judeus'ḡarūive'ḡa pokogi no javo.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Erejiko hete nde ji rehe ji poko po ti ga nehē javo, ei Jesus'ga. Oropoko ti jilhi kiro, ei ga hēa pe.

Nanime Jesus'ga anhaḡa mbojipe'ai hēara'yrahēa hugwi nahā hēa pokoga.

Jesus'ga omombi he'yjuhuva'ea tetirūa

²⁹ Aerē Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo ypiahua rembeyvyri Galilēia rembeyvyri okovo. Yvytyruhua arimo ga hoi oapyga oina.

³⁰ Ga pyri he'yjuhuve'ģa nduģanduri itetirūave'ģa nderunderua. Gweru ģa ipyka'naka'nave'ģa heakwagweve'ģa ndeheve onhi'iģe'yve'ģa ndeheve ika'naka'nave'ģa ndeheve ojipe'ģa ndeheve he'yive'ģa. Ģahā ģa ģa nderuri ģa mondovo ģa noģa Jesus'ga pyri topohano ti ga ģa javo.

A'ero Jesus'ga imombigi ģatetirūa ģa hugwi.
³¹ A'ero ģa nhimomby'ai hepiaga ģatetirūa mombiga. A'ereki onhi'iģe'yve'ģa onhi'i reki. Gwepia ģa Jesus'ga ika'naka'nave'ģa nda'oa imombyryvame. Ipyka'naka'nave'ģa ami ogwovo reki. Heakwagweve'ģa gwepia reki. A'ero pevove'ģa Tupana'ga mbohetei onhimongyavo okwaha hete Tupana'ga Israelva'ea rakykwepohara'ģa nduvihavuhuhete'ga javo.

*Jesus'ga omondouka mbatera quatro milva'ea pe
 (Marcos 8.1-10)*

³² Aerē Jesus'ga ei ģwemimbo'ehara'ģa pe:
 —Pejo ti ji pyri.

Ģa ndurame ga pyri ga ei ģa pe:

—Iporia'i ģa ji ve avove'ģa he'yjuhuve'ģa. A'ereki ģa ndogwerekoa'javi mbatera dois okira ģwaramo ji pyri, ei Jesus'ga. Namondoukapotari ji ģa ģanonga pe ģa i'ue'ymame. A'ero po ti ģa pytupavamo pehea rupi ģwe'ouhūro nehē, ei Jesus'ga.

³³ Jesus'ga remimbo'ehara'ģa ei ga pe:

—Ma hugwi po ti nhande ipyhygi he'yjuhuva'ea mbatera ģa pe avo ongae'yī me tokogahi ti ģa javo? ei ģa.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Maramomi pe herekoi pães?

—Sete, ei ġa ga pe. Moko'i'ĩ pira'ia orogwereco no, ei ġa.

³⁵ Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti vvyvo, ei ga ġa pe.

³⁶ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki sete pães pira'ia reheve. A'ea rehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyy hete nde imbuhuruka javo. A'ero ga haygwe'rogwe'rogi pães pira'ia reheve imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro ġa imondomondi pevove'ġa pe. ³⁷ A'ero ġa nhaporemō i'ui onhimoytaromo.

Ġa i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea seteva'ea yrua tynahē. ³⁸ Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhū. Quatro milve'ġa ko o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahā Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ġva'ea imbovua imondovo ġa pe.

³⁹ A'ero Jesus'ga pevove'ġa mondoukari ġanonga pe. Ġa horame ga avi yharuhua pype herogwovo aherovai herovahema ypihua rembe'yi pe cidade de Magadā me.

16

*Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea, ei ahe Jesus'ga pe
(Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56)*

¹ Aerē fariseus'ġa nduri Jesus'ga pyri saduceus'ġa pavēi ovahema.

—Tihepia ti gapopoakara, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoka? Tupana'ga ga mbopopokare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei, ei ġa ojohupe.

Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Torohepia ti, ei ġa ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei reki ġa pe:

—Ka'aru iġwaġahivame yvaga pe ei: “Ko'emame po ti kwara ima'eġatui nehē.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga ġa pe.

³ —Ypyhajive iġwaġahivame yvaga hovapitymbyguhurame pe ei: “Amana po ti ikyri nehē.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga.

—Pehepia pe yvaga ikwahava aerēva'ea ima'eġatua. Hepiaga'javame pe pekwaha aerēva'ea ikyra. A'ea pe pekwaha katu, ei Jesus'ga ġa pe. Emo imbaragwahave'ÿve'ġa ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea aġwamova'ea – kiroki a'ea okwahavuka aerēva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerēva'ea rehe, ei Jesus'ga.

⁴ —Aġwamova'ero peko te'varuhu pa pe, ei Jesus'ga ġa pe. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iġa rehe pejikoge'yma ga rehe. Pe'e pe: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehē: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hep-iagame nehē.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga. Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehē. Ojikwe ymyahũ ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemame onhi'iġa mombe'uharava'ea mohemame. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehē ji Jesus'ga poko javo.

A'ea erame Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo.

*Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Marcos 8.14-21)*

⁵ Ogwovo ġa hugwi Jesus'ga herohoi herogwovo ypi-ahua aherovai ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Omoka'nhy ġa pão herohoe'yma ojupi.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe saduceus'ġa apoa rehe no, ei Jesus'ga.

⁷ Garemimbo'ehara'ġa nhomonhi'iġi a'ero.

—Jesus'ga ei na. A'ereki nhande ndiheruri pão nhande rupi, ei ġa ojohupe.

⁸ Ġanhi'iġa kwahavame Jesus'ga ei ġa pe:

—Maraname pe nhomonhi'iġuhũi nhande ndiheruri pão javo? Ndapejikogi'i'i pe ji rehe ndirekoi pão javo, ei Jesus'ga ġa pe. ⁹ Napenhimombaragwahakatui pe ji'ea rehe? Ndapekwahava'javi pe cinco pães – akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka cinco milve'ġa pe? Ndapekwahava'javi pe hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera? ¹⁰ Ndapekwahava'javi pe sete pães? Akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka quatro milve'ġa pe. Ndapekwahava'javi hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera? ¹¹ Maraname pe napenhimombaragwahavihu ji erame pe me kiro? Pão pe rũi ji ei pe me. A'e ji pe me: Penhimboko'i ti fariseus'ġa apoa rehe saduceus'ġa apoa rehe no. A'ereki ġa'apoa ko pão mbovuhava ja, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimombaragwahavi ga'ea rehe.

—Pão mbovuhava pe rũi Jesus'ga ei, ei ġa a'ero. Fariseus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei. Saduceus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei no penhimboko'i ti ġanemimbo'ea rehe javo, ei ġa.

*Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21)*

¹³ Aerẽ Jesus'ġa hoi cidade koty Cesaréia de Filipe koty. Ovahemame pevove'ġa gwyri pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Marãi ģa ji ve jipi? ei Jesus'ga ģa pe okovo vyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ¹⁴ A'ero garemimbo'ehara'ģa ei Jesus'ga pe:

—Ojipe'ģa ei nde ve: “Ga ko João Batista'ga,” ei ģa nde ve, ei ģa Jesus'ga pe. Ojipe'ģa ei nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ģa ei nde ve: “Ga ko Jeremias'ga. Po Jeremiasva'ea rũi ga rekoi, a'ero ga oko ojipe'ga Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga.” Nahã ģa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ģa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Pehe, marãi pe ji ve jipi?

¹⁶ A'ero Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko. Nde ko Tupana'ga ra'yramo avuiramave'ga ra'yramo ereko, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Simão, João'ga ra'ya, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. Pyry hete nde ve nde a'ea kwahavame Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga ra'yramo javo. A'ereki vyakotyve'ģa rũi okwahavuka nde ve. Jiruva'ga reki yvagipeve'ga ikwahavukari nde ve ga ko Cristo'ga jira'ya'ga javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'itituhẽva'ea pe nde ei.

¹⁸ —Jihi a'e nde ve a'itituhẽva'ea pe kiro no. Nderera ko Pedro. Ita xa'e nhande jupe. Ita ndojijyi upa. Na jitehe po ti jireheve'ģa nhaporemō ndogwerojijyi ojeaporoģita ojikopige'yma ji rehe nehẽ. A'ereki ji ambojiko hete ģa ji rehe topohiryme ti ģa ji hugwi javo nehẽ. Omanorame vehevi po ti ģa kweravi mbapava koty okovo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Na tuhẽ. Tupana'ga rekorame vyakotyve'ģa nduvihavuhuhetero avo yvya koty ģa mongovo onhi'iģa rupi, a'ero po ti ji nde mbopopoakari nehẽ, ei Jesus'ga Pedro'ga

pe. A'ero po ti nde ei jireheve'ġa pe nehē: “Nahanahā ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ojipea po ti nde ei nehē: “Nahanahā ti peko.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no.

²⁰ A'ea mombe'urē Pedro'ga pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Tapemombe'ui ti ġa pe Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

(Marcos 8.30–9.1; Lucas 9.22–27)

²¹ Kiro Jesus'ga nhimombe'ua'jaa'javi ġwemimbo'ehara'ġa pe nahanahā po ti ji ve nehē jawo.

—Taho ti ji cidade de Jerusalém me, ei Jesus'ga ġa pe. He'yiva'ea po ti ġa imondomondo hahyva'ea ji ve nehē xava'eve'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi no. A'ero po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahanahā Jesus'ga imombe'ui aerēva'ea onhimombe'gwovo ġa pe.

²² A'ero Pedro'ga ga rerohoi irupe'i onhi'iġahyavo Jesus'ga pe.

—Na rūi po ti nde ve hahyhetea nehē! ei Pedro'ga ga pe. Tupana'ga ti tomombi ġa tandejukaukaryme ġa pe jawo, ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

²³ Opyryrý Jesus'ga jawo Pedro'ga pe:

—Ejipe'a ti ji hugwi! A'ereki Satanás'ga nde monhi'ī. Nurā nde ei nanongara, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ere-mombi pota nde jirekoa Tupana'ga nhi'iġa rupi. Tupana'ga reaporoġita atyvi ndereaporoġita. A'ereki Tu-

pana'ga opota reki nhimanoa. Yvyakotyve'ğa ndea-poroğita rehe nde ereko, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

²⁴ Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe:

—Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbota-rimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti ojipe'ğa imbo-hahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'ga reheva'ero jawo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotari-mova'ea rupi opohire'yma ji hugwi.

²⁵ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo taji-jukayme ti ġa jawo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ğa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorẽ po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁶ —Ojipe'ğa – kiroki ġa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'õ ti ji mbatera jijive jawo” – po ġa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ġa imono'ono'õtehei ojive novia ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ahã ġa pe ġahohava Tupana'ga pyri. A'ereki ahe nomondoi mbatera ohohava kwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga.

²⁷ —Aerẽ po ti ji rura'javi avo yvyakotyve'ğa pyri Tupana'gapyrive'ğa pavẽi yvagipeve'ğa pavẽi nehẽ. Jiruva'ga rendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoi jijoa nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ji ikwepygi yvyakotyve'ğa pe nehẽ. Po ġa ndekokatui nhinhi'iğa rendukatukatuavo, a'ero po ti ji rekokatui ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui nhinhi'iğa renduve'yma, a'ero po ti ji imondoi hahyva'ea ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁸ Kiroki ġa o'ã Jesus'ga pyri – ġa pe Jesus'ga ei:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoe'ymame ti agwa'ğa pyteripeve'ğa ji repiagi ji rurame kokoty pendu-vihavuhetero jitekovo nehê.

A'ea Jesus'ga ei okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

17

Jesus'ga ra'oa ojirijiyi aherovaki

(Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36)

¹ Aerê seis okirirê Jesus'ga ğa nderohoi ojupi Pedro'ga Tiagova'ea reheve João'ga reheve no. João'ga ko Tiagova'ea irũ'ga. Jesus'ga ğa nderohoi ğa nderojiupia vytyruhua arimo yvateuhuva'ea arimo. Ğa tehe oko pevo a'ero Jesus'ga pavêi.

² Pevo Jesus'ga ra'oa jirojijiyi ğapyteri pe. Garova hendy'jandy'jahetero kwara ja. Ga'apoa tapy'ynhapira tiğahivuhuro ģwendy'jandy'javamo kwara ja.

³ Nanime ahe jipiukari ğa pe onhi'iğa Jesus'ga pe Moisésva'ea Eliasva'ea pavêi – kiroki ahe ymyahũ hete omano.

⁴ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orepojkaharetero javo.

—Pyry nhanderekoa avo, ei ga Jesus'ga pe. Nde ipotarame po ti ji japo tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

⁵ Ga nhi'iğame yvağatiğa iyyvi ğa arimo ğa mongovo o'aği pe. Hendy'jandy'ja yvağatiğa. Nanime yvağatiğa hugwi Tupana'ga nhi'iği Jesus'ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhi-mohê hete ko ji ga rehe. Pehendu katu ti ganhi'iğa, ei Tupana'ga.

⁶ Tupana'ga nhi'iğa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ari ojovapyvo okyhyjiheteavo.

⁷ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri opokoga ġa ndehe.

—Pepo'ã ti, ei ga ġa pe. Tapekyhyji ti, ei ga.

⁸ Ojovavurame Jesus'ga jate ġa ga repiagi. A'ereki ahe oho jipe.

⁹ Jesus'ga jvyi vvytyruhua hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi ogwovo. Ojyvame ga ei ġa pe:

—Pehepia pe jira'oa jirojijyirame. A'ea tapemombe'ui na'ē. Aerē ji kweravame gwe nhimanoa hugwi ti pemombe'u.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe okovo vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹⁰ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Nderura renonde ti Elias'ga tuhu nehē, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea ahembo'ehara'ġa ei. Maraname ġa ei na? ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Omombe'u katu ġa, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu na'ē ġandeaporoġita rerojijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Jihi ki a'e te a'e pe me: Eliasva'ea uhu jipe ikwehe. Nonhimombaragwahavi ġa ahe rehe ahe kwahave'yma, ei Jesus'ga. Okovo ġwemimbotarimova'ea rupi ġa ndekote'varuhuro ahe ve reki. Na jitehe po ti ġa imondoi hahyva'ea ji ve nehē no, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹³ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ikwahavi. “João Batistava'ea pe Jesus'ga ei Eliasva'ea mombe'urame nhande ve,” ei ġa oyvyteri pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yrava'ea hugwi

(Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a)

¹⁴ Aerē Jesus'ġa ndurame he'yive'ġa pyri a'ero akwaimbae'ga ruri ġwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe jijoheva'ero ore poko ti javo.

¹⁵ —Eporogwety jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. Heagwry hete ga karugwate'varuhua ga rerekoro ġwaramo.

Tiruahũ ga pe. O'ao'a ga tata pype jipi yhya pype jipi no, ei ga Jesus'ga pe. ¹⁶ Aru ji ga neremimbo'ehara'ğa pyri tomombi ti ģa karugwara ga hugwi jawo novĩa, ei ga. Ğa nomombigi reki ga hugwi. A'ereki ģa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ģa pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pejikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejjupa. Manameuhũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? ei Jesus'ga ģa pe. Peru ti tayri'ga avo ji pyri, ei Jesus'ga.

¹⁸ Ğa tayri'ga rerurame Jesus'ga e'iahy Diabo'gapyriva'ea pe anhağa pe imbojipe'avo tayri'ga hugwi. Oho hete anhağa tayri'ga hugwi a'ero. A'ea rupi jitehe tayri'ga nhimohiġatui a'ero.

¹⁹ Aerẽ Jesus'ga tehe ga rekorame garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri. A'ero ģa ei ga pe:

—Maraname anhağa ndojipe'ai tayri'ga hugwi ore erame jupe ko?

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Napembojipe'ai pe ga hugwi. A'ereki xunhi hete tuhẽ pe pejiko Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe, a'ero po pe ei agwava'ea pe vytyruhua pe eho agwa hugwi egwovo pevo jawo, a'ero ihoi. Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe tegwete onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga ģa pe. ²¹ Nanongarava'ea anhağa po ti pe imbojipe'ai nehẽ penhi'inhi'igame jate Tupana'ga pe pe i'ue'ymame jate tanhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe jawo no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama
(Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45)*

²² Ĝa nduvame Galilíapeve'ĝa gwyri pe Jesus'ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa pe:

—Uhu ĝwerī nhimondohava apiavo ĝapo pe. Ji pyhy po ti ĝa nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ²³ A'ero po ti ĝa ji jukai nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nhimanoa hugwi nehē, ei Jesus'ga.

Henduvame garemimbo'ehara'ĝa ndovy'arihu a'ea rehe.

Omono'ō ahe itambere'ia ojatykahavuhua pe

²⁴ Aerē Jesus'ga ruri cidade de Cafarnaum me ĝwemimbo'ehara'ĝa pavēi. Ĝa vahemame ĝa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ĝa opyhy itambere'ia judeus'ĝa hugwi imono'ono'oĝa tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. A'ero ĝa ei Pedro'ga pe:

—Marã? Nembo'ehara'ga po nombuhuri jipi itambere'ia toapokatua'ja ti ĝa ojatykahavuhua javo? ei ĝa Pedro'ga pe.

²⁵ —Omondo ga jipi, ei Pedro'ga ĝa pe.

Aerē Pedro'ga hoi ogwovo onga pype. Ga vahemame pevo Jesus'ga pyri Jesus'ga epyi ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga ga pe. Marãi nde? Avo yvya koty ma'ĝa hugwi ĝanduvihavuhu'ĝa ipyhygukari itambere'ia imono'ono'oĝa ojive? Mara'ngu po nde javo: “Ogwyrivepe'ĝa hugwi po ĝa ipyhygi”? Mara'ngu po nde javo: “Hajiheve'ĝa hugwi po ĝa ipyhygi”? Marãi nde naerū? ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.

²⁶ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Hajiheve'ĝa hugwi ĝa ipyhygi, ei ga.

Henduvame Jesus'ga ei:

—A'ero ti ĝagwyripeve'ĝa tomondoyme, ei Jesus'ga.

²⁷ Nhande ko Tupana'ga gwyrivepe'ea. Nurã po ti nhande nimondoi ĝa pe hamo nehē, ei Jesus'ga. Tihayvaryme ti ĝa

hehe javo timondo ti nhande ġa pe nehẽ. Eho ti ypiahu pe pira mbo'a a'ero. Kiroki o'u ypy – epyhy ti imbojurujaita. Jurua pype po ti nde hepiagi itambere'ia nehẽ. Ehekyi ti itambere'ia jurua hugwi itambere'ia rerua imondovo ġa pe – kiroki ġa omono'ono'õ itambere'ia tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. Ere ti ġa pe: “Koro ko Jesus'ga remimondoa nhiremimondoa no.” A'ea ti ere ġa pe imondovo ġa pe, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

A'ero Pedro'ga hoi pira mbo'a hepiaga itambere'ia jurua pype herua imondovo itambere'ia ġa pe a'ero.

18

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe

(Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48)

¹ Aere'ĩ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Kiro ġa ei ga pe:

—Tupana'ga oko yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero kiro. Manamo nhandejoheva'ero huvihavamo ga pyri? ei ġa.

² Kiro Jesus'ga tayri'ga mbuhurukari ojipyri a'ero epo'ã ti ġapyteri pe javo. ³ A'ero ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Perojijyi ti pejeaporoġita penhimbohete'e'yma tayri'ġa ja, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoġita nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhetero nehẽ. ⁴ Kiroki ġa tayri'ga ja nonhimbohetei – ġahã ko koji'i huvihava ojipe'ġa hohe Tupana'ga pyri huvihavuhete'ga pyri, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵ —Kiroki ġa jireheva'ero ġwaramo gwereco katu tayri'ga'jave'ga ga oko Jesus'gareheva'ero javo – jihi tuhẽ reki ġa ji rerekokatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tiruahũ hete ġa pe, ei Jesus'ga

(Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2)

⁶ —Tiruahũ hete po ti ġa pe nehẽ - kiroki ġa ombote'va tayri'ga'jave'ga jireheve'ga ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Omano jipe po ġa hamo tombote'varyme ti ġa jireheve'ga, ei Jesus'ga. Po ahe nhapytĩ ġajura rehe itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ġa momboa ypiahua ruvihava pype ġa mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ġa pe. Koji'i tiruahũ hete ġa pe ġa jireheve'ga mbote'varuhurame huvihava'garũive'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁷ —Tiruahũ hete vvyakotyve'ġa pe. A'ereki jara'ġa ombote'varuhu ojipe'ġa jipi. Na tuhẽ po ti jipi nehẽ, ei Jesus'ga. Ġa pe po ti tiruahũ hete nehẽ no - kiroki ġa ġa mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

⁸ —Nurã ji ei nde ve: Po epoa pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa eji-hugwi imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! Na jitehe nde ejekote'varuhurame epya pyvõ ojipejiva'ea pyvõ ehaygwe'ro ti epya nahã imombiga ejekote'varuhua, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepoa mombora nehẽ ojipejijatero ġwaramo ndepoa avuirama, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepya mombora nehẽ no nde po'ame'yma ġwaramo avuirama, ei Jesus'ga.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero koji'i po ti tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo epoa mokõiva'ea epya mokõiva'ea no novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa epya reheve ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe, ġambote'varuhua mombora pe javo.

⁹ —Po ejeakwara pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboha nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ nde ve ndereakwara mombora nehẽ ojipeji jatero ġwaramo ndereakwara avuirama.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde te'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo ejeakwara mokõiva'ea novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei pe me: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ġambote'varuhua mombora pe Jesus'ga ei imombe'urame ġandekwara mombora.

Ovelha ika'nhympyra

(Lucas 15.3-7)

¹⁰ —Pearõ hete ti tayri'ġa'jave'ġa. Tape'eaġwami ti: “Ġa koty po ti ji ndajirovagi nehẽ.” Na rõi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ġanderekokatuhara'ġa ko Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa. Ġahã omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahã ġa oko te'varuhu tayri'ġa'jave'ġa pe javo. Nane'ymi tayri'ġa'jave'ġa nderekokatuhara'ġa ndekoi yvagi pe jiruva'ga pyri yvagipeve'ga pyri javo ga pe. A'ero Tupana'ga tayri'ġa'jave'ġa pokogukari ġa a'nguavo, ei Jesus'ga. ¹¹ Pearõ ti tayri'ġa'jave'ġa. A'ereki ji ajo yvya koty tamombo ti ji yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa mbojikoguka ji rehe javo. Kiroki ġa ndogwerekoi gwepiakatuhara'ġa oka'nhyve'ġa ja – ġandekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa jitekovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

¹² —Po akwaimbae'ga gwereko ġwenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy ga hugwi, ndohoi re po ga heka naerū? Gweja po ga he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ogwovo vytyruhua rupi hekaheteavo ojipe'ia. ¹³ Po ga hepiagi ovelha, a'ero po ga roryroryvamo hehe. Hory po ga jara rehe noventa e nove ovelhas rehe ika'nhyme'ỹva'ea rehe novĩa. Koji'i po ga roryroryvamo akoja rehe ojipejiva'ea rehe, ei Jesus'ga. Ndopotari po ga ojipejiva'ea vehevi ika'nhymame, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Na jitehe yvagipeve'ga penduvete'ga roryroryhetero tayri'ġa'jave'ġa ndehe. Ndopotari ga ġa ndekote'varuhurame. A'ereki okote'varuhurame ġa oko oka'nhyve'ġa ja ga pe, ei Jesus'ga.

Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve, ei Jesus'ga

¹⁵ —Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja – po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti eho ga pyri. Ojipe'ġa ndovakie'ỹ ti eho ga pyri, ei Jesus'ga. Ere ti ga pe: “Nahanahã nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga. Po ga nenhi'iġa rendu katu opohia okote'varuhua hugwi nehẽ, a'ero po ti nde jikoty'ara'javi ga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Po ga nohendukatui nenhi'iġa nehẽ, a'ero ti eroho ojipe'ga ejupi ga rerovahema ga pyri. Doisve'ġa vehevi pyry nde ġa nderohoi ga pyri ġa nderovahema nehẽ, ei Jesus'ga. Erea'ja ti ga pe ejupive'ġa henduvame: “Nahanahã nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti erea'ja ga pe, ei Jesus'ga. Ġa ti tohendu pa nenhi'iġa doisve'ġa. Pyry ojipe'ga henduvi no nde erame ga pe. A'ero po ti ġa ikwahavi nehẽ nahanahã akoja'ga rekote'varuhui ga pe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ġa ei ga pe nehẽ: “Nahanahã nderekote'varuhua ga pe.”

¹⁷ —Po ga nohendukatui ve ġanhi'iġa vehevi no, a'ero ti emombe'u ġa pe nhaporemo – kiroki ġa ojiko ji rehe ojatykavo jipi tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahā nderekote'varuhua ga pe.”

—Po ga nohendukatui ġanhi'iġa no, a'ero ti ere ga pe: “Itambere'ia mono'ōhara'ga ja ko ga ji ve.” A'ea ti ere ga pe.

A'ea Jesus'ga e'i. A'ereki judeus'ġa ndojihe'ari itambere'ia mono'ōhara'ġa ndehe ġa ite'varuhu javo – kiroki ġa omono'ō itambere'ia governo pe.

Aerē po ti pe ei nehē, ei Jesus'ga

¹⁸ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahā ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahā ti peko.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei ga ġa pe.

¹⁹ —Ojipea ji imombe'ukatui pe me, ei Jesus'ga. Po yvya koty doisve'ġa pepyteripeve'ġa ei: “Nahanahā ti xa'e Jesus'ga ruva'ga pe yvagipeve'ga pe nahanahā ore ipotari javo.” Ojo'ja pe erame nahā ga pe po ti ga penhi'iġa rendukatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁰ A'ereki ji ako jireheve'ġa pyteri pe ġa pokoga nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavēi – kiroki doisve'ġa onhi'īTupana'ga pe nhinhi'iġa rupi ġa ndekopotaro ġwaramo. Po ojipe'ġa ei a'ea jitehe no, a'ero po ti ji rekoi ġapyteri pe nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavēi no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ite'varuhu ahepyriva'ea

²¹ A'ero Pedro'ga ruri Jesus'ga pyri hete ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga pe. Ga e'i:

—Nhiirũ'ga rekote'varuhurame ji ve, maramomi po ti ji ndahaykai ga garekote'varuhua renonhe'yima a'ero hamo? Seterame ti ji tahaykayme ga? Maramomi? ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

²² —Seterame jate rūi, a'e ji, ei Jesus'ga. Koji'iheterame ti terehaykai ga garekote'varuhua renonhe'yima. Quatrocentos e noventarame ti terehaykai ga, ei Jesus'ga Pedro'ga pe terehaykaaḡwami tuhẽ ti ga a'ero javo. ²³ A'ereki nahã Tupana'ga opota.

—Marã hekoi kiro vyakotyve'ḡa pe ḡa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea pe me kiro, ei Jesus'ga. Ḡanduvihavuhu'ga ei: “Maramomi itambere'ia ji imbuhu'raḡi jipyrive'ḡa pe ikwehe? Tamonhi'ĩ ti ji ikwatijara ikwahava,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁴ —Ga ikwatijara monhi'iḡame gapyrive'ḡa gweru ojipe'ga rerovahema ga pyri. Ga ko gapyrive'ga jitehe. Gaha ḡa gweru oreruvihavuhu'ga ombuhu'rã ga pe ikwehe javo. He'yjuhuheteva'ea reki itambere'ia milhões ga ombuhu'rã ojipyrive'ga pe. ²⁵ Opo'ru pa gapyrive'ga itambere'ia. Nurã tegwete imondoa'java gwuvihavuhu'ga pe.

—A'ero garuvihavuhu'ga ei ḡa pe: “Peroho ti ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga ga rehe itambere'ia rerua ji ve. Garembirekohẽa ti peroho gara'yra'ḡa ndeheve ḡa mondovo ojipe'ḡa pe itambere'ia kwepyga ḡa ndehe itambere'ia rerua ji ve. Peroho ti gambatera imondopava ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga itambere'ia rerua ji ve. A'ereki ga gweroho hete itambere'ia ji hugwi imbuhura'jave'yima ji ve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁶ —A'ero gapyrive'ga ei gwerohopotarame: “Jiruvihavuhuro terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imon-

dopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ.” Nahã ga etehei gwuvihavuhu'ga pe ġwenypy'anduruga ga pyri ndehe ko ji hohe javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: “Kiro ji nahenonha'javi embuhu itambere'ia jave'yima,” ei ga ojipyrive'ga pe ga porogwetyga, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ga ei: “Taperohoa'javi ti ga,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁸ —Ndogwerohoa'javi ġa ga a'ero. Kiro ga hoi ġa hugwi ogwovo ojipe'ga repiaga gwuvihavuhu'gapyrive'ga repi-aga – kiroki ga gweroho'ã ndahe'yiva'ea dez itambere'ia ga hugwi tuhẽ imondoa'jave'yima ga pe. Opyhygahy ga ga juvyga. Kiro ga ei ga pe: “Embuhura'ja ji ve itambere'ia – kiroki nde ereroho'ã ji hugwi ikwehe,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁹ —Ga ġwenypy'anduru gapya pyri a'ero nde ji hohe javo. Kiro ga ehetei ga pe: “Terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —“Embuhu tuhẽ kiro ji ve,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ga ga rerohoi ga mondovo cadeia pype, ei Jesus'ga. “Cadeia pype po ti nde pytai nehẽ,” ei ga. “Nde imondopava'javame jate itambere'ia ji ve po ti nde hemi jugwi a'ero nehẽ,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³¹ —Ġanduvihavuhu'gapyrive'ġa hepiagi ga okote'varuhurame ga pe. Ndovy'ari ġa ga repiaga. A'ero ġa hoi gwuvihavuhu'ga pyri imombe'upava, ei Jesus'ga.

³² A'ero ġanduvihavuhu'ga ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga omongi ojipe'ga cadeia pype ji ndaporogwetygi ga javo. A'ero ga ruri gwuvihavuhu'ga pyri ovahema.

—Kiro garuvihavuhu'ga ei ga pe a'ero: “Ereko te'varuhu nde,” ei ga ojipyrive'ga pe. “Nde ere'e ji ve oji'i terenhimbaekwahivi ji rehe javo. Nurã ji ei nde

ve: Nahenonha'javi nde ve embuhu ji ve itambere'ia jave'yma. ³³ Na jitehe po nde nerehenonha'javi ga pe hamo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³⁴ —Onhimonha'ngavo ojipyrive'ga rehe ga ga mondoi ģa pe – kiroki ģa omondo hahyva'ea okote'varuhuve'ģa pe jipi, ei Jesus'ga. “Tomondo ti ģa hahyva'ea nde ve nehē,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga. “Nde imbuhupava'javame jate itambere'ia ji ve po ti ģa nomon-doa'javi hahyva'ea nde ve nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁵ —Na jitehe po ti jiruva'ga yvagipeve'ga pe nderekopavi nehē pe henonha'javame peirū'ģa ndekote'varuhua pejive jireheve'ģa ndekote'varuhua pejive. Pe'ji hete ti pejiyvyteri pe: “Nahenonha'javi ti ģandekote'varuhua,” ei Jesus'ga ģwemimbo'ehara'ģa pe.

19

Ahepohira hembirekoa hugwi

(*Mateus 5.31-32; Marcos 10.1-12; Lucas 16.18*)

¹ Aerē a'ea mombe'upavame Jesus'ga hoi Galilēia-peve'ģa gwyra hugwi ua Judēiapeve'ģa gwyri pe. Pevo ga vahemi rio Jordão aherovaja hugwi. ² He'yjuhuve'ģa nduri ga reviri ovahema ga pyri. Pevo ga imombigi karugwara itetirūave'ģa hugwi a'ero.

³ Kiro fariseus'ģa nduri ga pyri no.

—Tihepia ti gareaporoģita, ei ģa ojohupe. Mara'ngu po ga nhande nhi'ĩpondek Watkins'gwovo imombe'gwovo nehē? Tihepia ti ganhimbote gwetea a'ero, ei ģa ojohupe.

Nurā ģa ei Jesus'ga pe:

—Marāi naerū? ei ģa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ģa ndekoi opohirame ģwembireko'ģa hugwi kunhangwera'ģa hugwi jipi naerū? ei fariseus'ģa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Pekwaha pe Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. A'ea e'i:

“Jypya Tupana'ga oapo akwaimbae'ga kunhahēa reheve,” e'i.

⁵ “Nurā akwaimbae'ģa ja'ogi uva'ģa hugwi oy'ģa hugwi no ģwembirekokaturo.

Ğa ojogwerekoro ģwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi,” e'i Tupana'ga ikwatijaruka hako, ei Jesus'ga.

⁶ A'ero mokonha ja rūi akwaimbae'ga garembirekohēa pavēi. Ojipejiva'ea ja ģa ndekoi ģwembirekorame. A'ero ti ģa topohiryme ojohugwi. A'ereki Tupana'ga ģa mohembirekoi, ei Jesus'ga.

⁷ A'ero fariseus'ģa ei Jesus'ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i hako: “Opohipotarama ti akwaimbae'ģa tokwatija kunhangwera'ģa pe apohi ji kiro nde hugwi javo. Ikwatijarame jate po ti ģa ģwembireko'ģa mondoi ojihugwi,” ei Moisésva'ea hako, ei ģa.

—Tupana'ga ipotare'ymame ģapohira, maraname Moisésva'ea ei a'ea nhande mbo'eavo hehe? ei fariseus'ģa Jesus'ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Napeangarihu pe penhimbireko'ģa nderekokatue'yma. Nurā a'ea Moisésva'ea ei, ei Jesus'ga. Jypya ko Tupana'ga nomboja'ogukari ģa, ei Jesus'ga ģa pe.

⁹ —Jihi a'e pe me: Kiroki ga opohi ģwembirekohēa hugwi ojipe'ga hēa rerohoro ģwaramo ojihugwi hēa rerekovo – a'ero po ti ga topohi hēa hugwi opohipotarama. Po ojipe'ga ndogwerohoi hēa hēarembireko'ga hugwi hēa rerekoe'yma, a'ero ti hēarembireko'ga topohiryme tuhē hēa hugwi. Po ga

opohi tehe hēa hugwi ojipe'ga hēa rerohoe'ymame, a'ero po ti ga ajuajuri ojipehēa rerekoro ġwaramo nehē. Nahā po ti ga rekote'varuhui nehē oajuajuro ġwaramo. Kiroki ga hēa rereko hēarembireko'ga pohirirē hēa hugwi – gaha hēa mboajuaju hēa rerekoro ġwaramo nahā okote'varuhuavo nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Po nahā tegwete akwaimbae'ġa pohihava ġwembireko'ġa hugwi, a'ero koji'i pyry ġa nahembirekoi tuhē! ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhi'iġa pyry ġa pe jate – kiroki ġa Tupana'ga ġa poko nahā ti peko javo. Ojipe'ġa ndokoi penhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki tegwete ġa hēaavykya ojihute'varuhuro ġwaramo. Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki ojipe'ġa ġa hapīambo tahembirekoaġwamyme ti ġa javo. Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki ġa e'i: “Ahoaho po ti ji Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo nehē kiro Tupana'ga reko nhanderuvi-havuhuhetero javo ġa pe.” A'ea ġa ei nanhirembirekoi po ti ji a'ero javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga nahembirekopotari tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa javo – Tupana'ga ga poko ga mohembirekougare'yma. Kiroki ga ombarag-waha hehe – gaha ti te'i a'ea ko pyry javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe

(Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17)

¹³ Aerē ojipe'ġa tayri'ġa nderuri Jesus'ga pyri.

—Topoko ti Jesus'ga ġa'akaġa rehe onhi'iġa Tupana'ga pe tomomyry ti ga ġa pe javo, ei ġa.

Tayri'ġa nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ġa pe:

—Taperuri tayri'ğa Jesus'ga pyri, ei ğa.

¹⁴ —Tuhu tuhẽ ti tayri'ğa ji pyri, ei Jesus'ga. Tape-mombigi ti ğandura. A'ereki nanongara'ğa'jave'ğa pe Tupana'ga pyry hete okovo ğanduvihavuhuhetero ğa jikogame ojihe, ei Jesus'ga.

¹⁵ Opoko Jesus'ga tayri'ğa akağa rehe a'ero onhi'iğa Tupana'ga pe emomyry ti ğa pe javo. Onhi'imbavame ga hoi pea hugwi ogwovo.

Imbateheteva'ea nomondopapotari

(Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30)

¹⁶ Nanime ipyahuve'ga ruri Jesus'ga pyri. Ga e'i:

—Marãva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehẽ jirekoagwamamo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ? ei ga Jesus'ga pe nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iğa jate ko pyry, ei Jesus'ga. Po nde rekopotari Tupana'ga pyri avuirama, a'ero ti eko pa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi – kiroki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁸ —Marãva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nahã ko garemimbotarimova'ea:

“Terejukai ti ojipe'ğa.

Tererekoi ti ojipe'ğa nembireko'ğa.

Teremimi ti ojipe'ğa hugwi,” ei ahe.

“Tane'mbei ti ojipe'ğa mombe'gwovo tehe.

¹⁹ Emondo ti ejeaporoğita imohina ejuva'ga rehe eyhẽa rehe no.

Erenhiarõ hete nde.

Na jitehe ti earõ hete ejikotyve'ğa,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²⁰ A'ero ipyahuve'ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga. Marā koji'i po ti jipyryhetea nehē? ei ga.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Po nde ereko katu pa pota, a'ero ti eho embatera imondopava itambere'ia pyhyga. A'ero ti emondo eitam-bere'ia imbatere'ỹve'ģa pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei Jesus'ga. Nurā ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imon-dopavirē ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²² Jesus'ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo Jesus'ga hugwi. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ģa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Hahy imbateve'ģa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga. ²⁴ A'ea'ja ji pe me: Tegwete yuranuhūa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'ģa hohava Tupana'ga nhi'iģa rupi okoheterame ombatera rehe. Nurā po ti ġa ndojikogi te ga rehe ga mongoe'yma gwuvihavuhetero, ei Jesus'ga.

²⁵ Ganhi'iģa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ģa nhimomby'ahetei hehe. A'ero ġa ei:

—Ma'ģa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁶ Ģa ndepiagateteavo Jesus'ga ei:

—Na tuhē vvyakotyve'ģa nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ġa pe. Tupana'ga jate ġa mbojiko ojihe ġa mbuhuruka ojipyri. A'ereki nonhimimi ga pe. Ikarakatu pa hete ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo. Gara po ti Tupana'ga imbuhuri ore ve a'ero nehẽ? ei ga Jesus'ga pe.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti Tupana'ga japoi vvyapyahua nehẽ. A'ea rupi jitekovo vvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rekoi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero jiapyga oina jiapykakatumetea rehe ta'e ti ji ġa pe ġandekoa rehe javo, ei Jesus'ga. Peko pe jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ero ji rekorame ġanduvi-havuhetero po ti pe ndekoi peje'yja'ġa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ġa nduvihavuhuro nehẽ. Doze ko ġa oko huvihavamo ojiheve'ġa pavẽi pende'yja'ġa israelitas'ġa, ei Jesus'ga. Pehe ti peapy oina dozeva'ea rehe pejiapykakatumetea rehe nehẽ xa'e ti ġa pe ġandeaporoġita rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Pejikogame ji rehe pe pepohi penhimbatera hugwi pende'yja'ġa hugwi no xaho ti Jesus'ga rupi gareheva'ero javo, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me pe'jave'ġa pe no a'ero: Pyry hete po ti ġa pe ġa naġanani nehẽ – kiroki ġa opohi ġwonga hugwi ogwyras hugwi, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame a'ea hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehẽ. Koji'i vehevi po ti Tupana'ga imombyryvi ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame oirũ'ġa hugwi okuvyra'ġa hugwi ġwendyra'ġa hugwi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi ġwembireko'ġa hugwi, gwa'yra'ġa hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti ġa mongoi ojipyri ġa mombytavo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁰ —Kiroki ġa huvihava aġwamo – he'yive'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo nehẽ. Kiroki ġa

huvihava rŭi aḡwamo – ḡahã po ti huvihava nehẽ, ei Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa pe.

20

Oporavykyve'ḡa oporavyky garemitymipyra pype

¹ Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ḡa mbo'e. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ḡa pe ḡa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ḡa pe. Ypyhajive akwaimbae'ga hoi taru ti ji oporavykyve'ḡa jijive javo. “Toporavyky ti ḡa itambere'ia rehe ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei akwaimbae'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ² A'ero ga hoi ovahema ḡa pyri. “Peporavyky ti ji ve nhiremitymipyra pype videira repiakatu-avo. Amondo katu po ti ji itambere'ia um dia rupiara ikwepykava pe me a'ero nehẽ,” ei ga ḡa pe.

—“Pyry,” ei ḡa.

—A'ero ḡa hoi ko pe oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³ —Aerẽ nove horas rupi ga hoa'javi ogwovo ima'êhai pe feira pe, ei Jesus'ga. Pevo ga ojipe'ḡa ndepiagi. Ndoporavykyi ḡa o'ama. ⁴ Nurã ga ei ḡa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykyia kwepykava nehẽ,” ei ga ḡa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ḡa.

—Ko pe ḡa hoi oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga.

⁵ —Aerẽ ahaji katu ga hoa'javi ojipe'ḡa mondouka ḡa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. Aerẽ ka'aru gwere rupi ga hoa'javi ojipe'ḡa mondouka ḡa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. ⁶ Ka'aruva'ea rupi ga hoa'javi ojipe'ḡa ndepiaga, ei Jesus'ga. Ndoporavykyi ḡa o'ama. A'ero

ga ei ġa pe: “Gara rehe pe ātehei agwa ara rupi ve pejiporavykye'yma?” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

⁷ —A'ero ġa ei ga pe: “Ndoroporavykyi ore ġa pe. A'ereki ġa nde'i ve ore ve,” ei ġa ga pe, ei Jesus'ga.

—Nurā ga ei ġa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehē,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ġa hoi oporavykyavo.

⁸ —Kwara ihorē kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe – kiroki ga omboporavykyuka ko pe oporavykyve'ġa – ga pe ga ei: “Embuhuruka ti oporavykyve'ġa ejipyri. Emondo ti ikwepykava ġa pe mbapavava'earupive'ġa pe – kiroki ġa ka'aru oporavykyahi'vi tehe – ġa pe ti emondo ypy. Aerē ka'arugwererupive'ġa pe ti emondo. Aerē ahajikaturupive'ġa pe ti emondo. Aerē nove horasrupive'ġa pe ti emondo. Mbapavamo ti emondo jypyve'ġa pe – kiroki ġa oho ypy ppyhajive oporavykyypyavo ji ve,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

⁹ —A'ero ga ġa mbuhurukari ojipyri. Ġa ndurame – kiroki ġa oporavyky ka'aruva'ea rupi – ġa pe ġa naġanani ga imondoi itambere'ia um dia rupiara ikwepykava, ei Jesus'ga. Na jitehe um dia rupiara ikwepykava ojo'jajo'ja ga imondoi ka'arugwererupive'ġa pe ahajikaturupive'ġa pe no nove horasrupive'ġa pe no. Ġa pe ġa naġanani ga imondoi ġa ndurame ojipyri, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Mbapavamo jypyve'ġa nduri no. Oyvyteri pe ġa ei: “Um dia rupiara ikwepykava ga imondoi ġa pe – kiroki ġa oporavykyahi'vi ga pe. Nurā po ti ga imbuhuri koji'iva'ea nhande ve kiro nehē. A'ereki ppyhaji hete nhande poravykyhetei ka'aru nhandepohia jugwi,” ei ġa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

—Ojo'jaime reki ga imondoi um dia rupiara ikwepykava jypyve'ġa pe ġa naġanani, ei Jesus'ga. ¹¹ Ipyhygame itambere'ia ga hugwi ġa ijara'ga rayvari okoe'yma hehe, ei Jesus'ga. ¹² Ga pe ġa ei: “Mbapavava'earupive'ġa – kiroki ġa uhu ka'aruva'ea rupi – ġahã oporavyky uma hora rupi jate. Ojo'jaime nde eremondo ġa pe ore ve no. Ypyhaji hete ore poravykyi ka'aru hete oropohia jugwi kwarahyahiva po'ruavo,” ei ġa ijara'ga pe, ei Jesus'ga.

¹³ —Oporavykyve'ġa pyteripeve'ga pe ijara'ga ei reki:

—“Kwãï,” ei ga. “Ndakote'varuhui ji nde ve. Ypyhajive ji a'e nde ve: Eporavyky ti ji ve, a'ero po ti ji imondokatui um dia rupiara ikwepykava nde ve nehẽ. A'ero nde ei: ‘Pyry.’ A'ea nde ei ji ve ypyhajive,” ei ga oporavykyve'ga pe, ei Jesus'ga. ¹⁴ “Eroho ti itambere'ia um dia rupiara ikwepykava herogwovo tuhẽ,” ei ijara'ga ga pe.

—Ojirova ijara'ga mbapavava'earupive'ġa pyteripeve'ga repiaga. “Ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi oporavykavo – ga pe ojo'jaime ji imondopotari um dia rupiara ikwepykava,” ei ga jypyve'ga pe. ¹⁵ “Pyry ji imondoi ga pe nhiremimbotarimova'ea rupi. A'ereki jiapoa tuhẽ ko ji amondo ga pe. Erenhimyrõ nde ga rehe a enhimonha'ngavo ji rehe. A'ereki ji jipyry ga rerekokatuavo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁶ —A'ea ji amombe'u ikwahavuka ojo'java'ea pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava rui aġwamo – ġahã po ti huvihava nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava aġwamo – ġahã po ti ndokoal'javi huvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga. Nombojoavyavyi ti Tupana'ga ġa nderekokatuavo a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i he'yjuhuve'ġa pe: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Ndahe'yive'ġa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama
(*Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34*)

¹⁷ Jesus'ga hoi ogwovo cidade de Jerusalém me. Gweroho ga dozeve'ġa ġwemimbo'ehara'ġa ojupi. Irupe'iga ġa nderohoi ojipe'ġa hugwi onhi'iġa ġa pe ġa horame pea rupi.

¹⁸ Kiro ga ei ġa pe a'ero:

—Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġa pe. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. Aerē po ti jipyhygukahava ġa pe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe ahembo'ehara'ġa pe nehē no, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ġa ei nehē tomano ti Jesus'ga jawo, ei Jesus'ga. ¹⁹ A'ero po ti ġa ji mondoukari judeus'ġarūive'ġa pe nehē tojigwarai ti ġa ga rehe jawo, ei Jesus'ga. A'ero po ti judeus'ġarūive'ġa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve nehē. Ipira apopyra pyvō po ti ġa ji nupanupāi ji mondohondohoga nehē, ei Jesus'ga. Kirē po ti ġa ji mbovyri yva rehe nahā ji jukavo nehē. Ko'emameva'ea py'rovo mokōi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Zebedeuva'ea ra'yra'ea oko pota memei huvihavamo
(*Marcos 10.35-45*)

²⁰ Kiro Zebedeu'ga rembirekohēa ruri Jesus'ga pyri. Gweru hēa gwa'yra'ġa mokonha'ġa akoja'ġa – kiroki ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa dozeve'ġa nde'yja'ġa. Ġa nderovahemame hēa renypy'andurugi Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tandepyry ti ji ve, ei hēa Jesus'ga pe.

²¹ A'ero ga ei hēa pe:

—Gara nde erepota?

A'ero hēa ei ga pe:

—Ekorame yvyakotyve'ḡa nduvihavuhetero ti ere agwa'ḡa pe jira'yra'ḡa pe toko memei ti ḡa huvihavamo nde pavēi. Nahā ti ere ḡa pe ḡa mboapyga nde pyri aheapykakatuva'ea rehe ojipe'ga kikoty ejohukoty ojipe'ga kokoty ejohukoty rūi nde pyri nehē, ei hēa Jesus'ga pe.

²² Hēara'yra'ḡa pe Jesus'ga ei reki:

—Ndapekwahavi pe pe'erame toroapy ti Jesus'ga pyri orokovo huvihavamo javo, ei Jesus'ga ḡa pe. Aerē po ti hahy hete ji ve nehē. Po pe ji moirūi, a'ero hahy hete pe me nehē no. Marā a'ero? Peko pe nanongara rehe naerū? ei Jesus'ga mokonha'ḡa pe hēara'yra'ḡa pe.

Igwete hēara'yra'ḡa ei Jesus'ga pe:

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ḡa.

²³ A'ero ga ei ḡa pe:

—Penhimboita tuhē po ti pe hahyheterame pe me nehē pejikoga ḡwaramo ji rehe. Ji rūi reki a'e ḡa pe ḡa tombojogwovai ji rehe yvyakotyve'ḡa nduvihavamo javo. Jiruva'ga jate omboavujikweripe ḡa pe avo po ti ḡa apygi nehē javo, ei Jesus'ga hēara'yra'ḡa pe mokonha'ḡa pe.

²⁴ Aerē jara'ḡa dezve'ḡa ikwahavi hēa'ea Jesus'ga pe.

—“Toko ti jira'yra'ḡa huvihavamo ga pyri,” ei hēa, ei ḡa.

A'ero ḡa ndopotari a'ea onhimonha'ngavo hēara'yra'ḡa ndehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ḡa mbuhurukapavi ojipyri dezve'ḡa mokonha'ḡa ndeheve. A'ero ga ei ḡa pe:

—Judeus'ḡarūive'ḡa nduvihava'ḡa ipopoaka ogwryipeve'ḡa mboporavykyheteavo ojive ḡa mondomondovo ḡwemimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa pe dozeve'ḡa pe. ²⁶ Ḡa ja rūi ti pejogwereko pejikovo ḡwaramo jireheva'ero. Po pe peko pota jireheve'ḡa nduvihavamo penhiirū'ḡa

nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²⁷ Po pe peko pota ġa hohe pa okovo ġanduvihavuhuro, a'ero koji'i ti peko katu ġa pe ġa pokoheteavo. ²⁸ Ji ja ti pepoko ġa pejikorame ġanduvihavamo, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jirurame yvya koty nda'ei ji ġa pe: Ji poko ti. A'ea rūi ji ei. A'ereki tapoko ti ġa javo ji ajo. Tamano ti ji he'yjuhuve'ġa ndepyga ġa mbopiro'yavo ġandekote'varuhua hugwi. A'ero po ti ġa ndohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē, a'e ji jijoa, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga ombokatu mokonhava'ea reakwara
(Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43)*

²⁹ Jesus'ga hoi cidade hugwi Jericó hugwi ogwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ġa horame he'yjuhuve'ġa hoi ġa ndupi. ³⁰ Nanime pea rembeyvyri pe mokonha'ġa apygi heakwagweve'ġa. Ġa ikwahavi Jesus'ga kiro okwa javo. A'ero ġa hapukai torerendu ti Jesus'ga javo.

—Orepojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminoru no! ei ġa Jesus'ga pe.

Nahā ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

³¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Tapehapukai ti, ei ġa ġa pe tonhi'imbi ġa javo.

Koji'i heakwagweve'ġa hapukaja'javi reki.

—Orepojykaharetero Daviva'ea rymyminoru ore poko ti! ei ġa ga pe.

³² A'ero Jesus'ga pytai ġa nderuruka ojipyri. Kiro ga ei ġa pe:

—Pejo ti avo. Marā po ti ji pe nderekoi nehē? Gara pe pepota? ei ga ġa pe.

³³ A'ero ġa ei ua Jesus'ga pyri:

—Orepojykaharetero ore mboheakwa katu, ei ġa ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ġa porogwetygi. Opoko ga ġandeakwara rehe. Nanime pyry ġandeakwara. Kiro ġa hoi Jesus'ga rupi a'ero.

21

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos
(*Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19*)

¹ Ohorame cidade de Jerusalém me Jesus'ga ovahē cidade'ia kotyi ve Betfagé kotyi ve ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ohī Betfagé yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

² —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'ea pe, ei ga ġa pe. Pevahemame kotihī po ti pe hepiagi yuhua'javuhuva'ea jumenta nehē. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Jumenta ra'yra oko ipyri no. Pekwahara memei ti herua ji ve. ³ Po ti ġa ei pe me nehē: “Maraname pe ikwaharavi?” Po ti ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: “Gaha – kiroki ga pe nhande ei: Nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: ‘Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo’.” A'ea ti pe'ji ġa pe. Kotihī po ti ġa imbuhurukari nhande ve a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴ A'ero ġa ndekoi Jesus'ga nhi'iġa rupi ga nhi'īpo'rupava. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahū ahe ei hako:

⁵ “Ere ti cidadepeve'ġa pe Siāopeve'ġa pe:

‘Pehepia ti! Penduvihavuhuhete'ga uhu pe pyri.

Ga ko oko nhyrō.

Ga po ti oho yuhua'javuhuva'ea arimo jumenta ra'yra arimo ua nehē," ei ahe Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo hako.

⁶ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi Jesus'ga nhi'iğa po'ruavo ipyhyga jumenta jumenta ra'yra reheve.

⁷ Gweru ға jumenta jumenta ra'yra reheve Jesus'ga pyri herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ға heropori inoğa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi i'arimo. ⁸ Ga rerohorame pea rupi he'yjuhuheteve'ğa heroporopori oapoa opira i'arimova'ea pea rupi timbojigwa ti pehea ga pe javo. Jara'ğa okytikyti hakā yva hugwi heroporopoa pea rupi imbokatuavo. Nahã ға Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga u kiro javo. ⁹ Jara'ğa oho ga renonde. Jara'ğa oho ga reviri. Nahã he'yjuhuheteve'ğa hoi ga rupi. Hahyahi hete ғанhi'iğa ға erame:

—“Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!” ei ға ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.

“Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomomyry.

A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka avo,” ei ға.

“Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!”

Nahã ға ei Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo.

¹⁰ Jesus'ga rerovahemame cidade de Jerusalém me ipypeve'ğa py'a myi.

—Mome ahe ga? ei ға Jesus'ga repiagame.

¹¹ A'ero he'yjuhuve'ğa ei ға pe:

—Ga ko Jesus'ga Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga. Gagwya ko Galiléia. Pevo ga rui cidade de Nazaré pe, ei ға ға pe.

*Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)*

¹² Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ğa jatykahavuhu pe Tupana'ga mbohetehei pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'êva'ea hugwi ga ğa mo'embavi ima'êhara'ğa ipyhyhara'ğa ndeheve – kiroki ğa oma'ê mbatera ipyhyga no – perope Tupana'ga mboheteheva pyri. Pevo ga imbojirevi ğa'apoa mesas – kiroki ğa hajiheve'ğa itambere'ia pyhy judeus'ğa itambere'ia mondovo nahã ikwepyga. Ğa'apykava no – kiroki ğa omondo inambua itambere'ia rehe – ğa'apykava ga imbojirevi. ¹³ Ğa pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ğa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ğa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ğa ikwepkwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga ronga pype,” pe'ji, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ğa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepkara'ğa pe.

¹⁴ Heakwagweve'ğa nduri oje'yja'ğa jatykahavuhua pype ipyka'naka'nauhũve'ğa pavẽi. Jesus'ga pyri ğa nduri ovahema a'ero. A'ero ga imombyryvi ğa pe ğa mboheakwakuavo ipyka'nave'ğa mopo'aġatua'java.

¹⁵ Ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi gwepia ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga imombyryvame ğa pe. Ğwendu ğa tayri'ğa Jesus'ga mboheterame ojatykahavuhua pype javo:

—Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!

Nahã tayri'ğa ei. A'ereki ğa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.” A'ero ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa nhimboahivi Jesus'ga pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi.

¹⁶ A'ero ğa ei Jesus'ga pe:

—Erehendu nde tayri'ğa ea?

Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahendu ji. Napemonhi'iġi pe Tupana'ga rembikwati-jarukara naerū? E'i:

“Tupanetero nde tayri'ġa mbo'ekatui ipita'ngive'ġa nde-heve.

'Ji mbohete ti,' ere nde ġa mbo'eavo.

A'ero ġa nde mbohete katukui.”

Nahã ikwatijaripyra i'ei Tupana'ga mombe'gwovo, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no.

¹⁷ O'erame a'ea Jesus'ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo cidade de Jerusalém hugwi. Oho ga cidade'i pe Betânia pe. Pevo ga kiri ypytunimo.

Tande'aa'javi ti! ei Jesus'ga figo'yva pe

(Marcos 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Ko'emame ypyhajive Jesus'ga hoa'javame cidade de Jerusalém me ty'ara ga jukai. ¹⁹ Pea rupi ga hepiagi figo'yva figueira ogwovo ipyri ta'u ti yva'ia javo. Ndi'ai reki ka'atehea herekovo. A'ero ga ei jupe:

—Tande'aa'javi ti! ei ga jupe.

Nimbegwei he'ouhūro omanomo figo'yva a'ero.

²⁰ He'ōa repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimomby'ai. A'ero ġa ei:

—Kotihī figo'yva he'ouhūro omanomo! ei ġa.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikohetei Tupana'ga rehe, a'ero ji ja po ti pe imohe'ōi i'yva. Koji'i po ti pe popoakaramo nehē no. Po ti pe ei avova'ea pe vytyra pe nehē: “Ejipe'a ti enhimomboa ypihua pype.” Po ti pe ei na nehē, a'ero po ti vytyra ihoi ypihua pype nehē, ei Jesus'ga. ²² Po pe jikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga penhi'iġa rendukatui pe erame ga pe nahanahã ore oropota javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Ma'ğa nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe
(Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8)*

²³ Kiro Jesus'ga hoi cidade de Jerusalém me ovahema ogwovo ja oje'yja'ğa jatykahavuhua pype templo pype. Ga ğa mbo'erame Tupana'ga nhi'iġa rehe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nduri ga pyri xava'eve'ġa pavēi. A'ero ğa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ğa nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ğa e'i a'ea nde ve? ei ğa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa na'ě ti. Pe ji nhi'ĩpondekwakaturame a'ero po ti ji na jitehe ga mombe'ui pe me no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga ğa pe. ²⁵ Pemombe'u ti ji ve a'ero. Ma'ğa ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ğa javo? “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporoġita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ğa pe.

A'ero ğa eġa'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei nehẽ: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iġagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ. ²⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ğa henduvi nhanenhi'iġa okote'varuhuavo nhande ve nehẽ, ei ğa xakyhyji nhande ğa hugwi javo. A'ereki nhandegwyripeve'ğa epavi: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a,” ei nhandegwyripeve'ğa, ei ğa ojohupe.

²⁷ Nurã ğa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ğa po ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ğa javo? Ndorokwahavi, ei ğa javo tehe ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehē no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga.

Gara'yra'ġa mokonha'ġa

²⁸ —Marā pendeaporoġita? ei Jesus'ga ġa pe. Kiro po ti ji imombe'ui pe me, a'ero ti ji nhi'ipondekwa nehē, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea.

—Mokōi ko akwaimbae'ga ra'yra'ġa, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Gwa'yra'ga pe ga ei: “Pi'a, eho ti kiro eporavykyavo ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei ga gwa'yra'ga pe.

²⁹ —Emo gara'yra'ga e'i: “Ndahoi tuhē po ti ji nehē,” ei ga uva'ga pe. Aerē ga japyakakatui. A'ero ga herojijyi ojeaporoġita ogwovo oporavykyavo uva'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —Aerē garuva'ga hoi ojipe'ga pyri gwa'yra'ga pyri, ei Jesus'ga. Na jitehe ga ei ga pe eho ti kiro eporavykyavo ko pe javo.

—“Ji po ti aho tuhē nehē, apī,” ei gara'yra'ga ga pe. Ndohoa'javi reki ga oporavykye'yma, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³¹ —Manamo gara'yra'ġa oko ganhi'iġa rupi? ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no.

A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Akoja ga – kiroki ga oho ko pe oporavykyavo gara'yra'ga, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Kiroki ġa omono'oġuhū itambere'ia governo pe – ġahā akwaimbae'ġa upa-hara'ġa pavēi ojiko Tupana'ga rehe kiro eko ti oreruvihavuhetero javo ga pe. Ojikogypy ġa pe nenonde a'ero,

ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa pe xava'eve'ģa pe no.

³² —Ymya'ĩ Joāo Batistava'ea ruri pe pyri ikwahavuka pe me nahanahā Tupana'ga opota javo ikwehe. Ndaperoviari pe ga pejikokatue'yma, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ōhara'ģa akwaimbae'ģa upahara'ģa pavēi ga reroviari reki ojeaporoģita rerojijyita. Ğandeaporoģita rerojijyja pe hepiagi. Hepiagirē vehevi pe ndaperojijyi ve pejeaporoģita ga reroviare'yma, ei Jesus'ga ğa pe. Nurā ji ei: Okogypy ğa Tupana'ga rehe pe nenonde, ei Jesus'ga ğa pe.

*Garemitymipyra repiakatuhara'ģa okote'varuhuve'ģa
(Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19)*

³³ —Ojipea rehe kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvō. Pehendu ti, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa pe xava'eve'ģa pe no. Kohoa jara'ga itymi yhyppoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Aerē ga ğwemityma rokairuģi, ei Jesus'ga. Aerē ga japo i uva mu'umu'ūhava tyhya rupiaramo. Aerē ga japo tapyjo'ara ko pe. “A'ea hugwi po ti ğa hepiakatui nhiremitymipyra videira ji ve nehē,” ei ga.

—A'ero ga ei ğa pe: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehē. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehē no,” ei kohoa jara'ga ğa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ğa opytavo ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehē javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Aerē kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyryve'ģa pe:

“Peho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Toyky ti ġa yva'ia imbuhuruka jiapoa ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ġa. Ogwovo ġa vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'iġa ġa pe. ³⁵Emo ġa nomondopotari yva'ia ġa pe okote'varuhuavo ġa pe, ei Jesus'ga. Jara'ga ġa ga nupanupã. Jara'ga ġa ga juka. Jara'ga rehe ġa omombomombo ita, ei Jesus'ga. Nahã garemitymipyra repiakatuhara'ġa jigwarai gapyrive'ġa ndehe, ei Jesus'ga.

³⁶—A'ero kohoa jara'ga ojipe'ġa mondoi ojipyrive'ġa. Ġa ko he'yi ohopyve'ġa hohe. A'ero ga ġa mondoi togweru ti ġa yva'ia ġa hugwi javo novã. Ġa vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ġa ndekote'varuhui ġa pe no.

³⁷—A'ero kohoa jara'ga gwa'yra'ga mondoi gaha ti togweru yva'ia ġa hugwi javo novã. “Ga pe po ti ġa ndekokatui nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga. ³⁸Kiro gara'yra'ga vahemi yva'ia tymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Ga repi-agame ġa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyaġwama. He tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehẽ,” ei ġa. ³⁹A'ero ġa gara'yra'ga pyhygi ga momboa kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰—A'ero kohoa jara'ga vahemame marã po ti ga ġa nderekoi nehẽ? ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹A'ero ġa ei ga pe:

—Omoka'nhymba ranuhũ po ti ga ġa gwa'yra'ga repyga nehẽ, ei ġa. Ojipe'ġa pe po ti ga ei nehẽ: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa,” e po ti ga nehẽ. A'ero po ti ġa imondokatui yva'ia ga pe jyky nanani nehẽ, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴²—Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Napemonhi'iġi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? A'ea e'i: “Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.

Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo.

Nhandepojoykaharete'ga reki omongo huvihavamo.

Hepiagame nhande nhimomby'ai
nanongara ko pyry hete javo.”

A'ea ikwatijaripyra i'ei, ei Jesus'ga oarõe'yma
mombe'gwovo ġa pe.

⁴³ —Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ndokoa'javi pendu-
vihavuhetero judeus'ġa nduvihavuhetero pe nde-
piakatua'jave'yma nehẽ, ei Jesus'ga. Oko po ti ga ojipe'ġa
nduvihavuhetero – kiroki ġa ga nhi'ipo'ru ojikoga ga
rehe, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Kiroki ġa o'a akoja rehe ita rehe – ġahã po ti
onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti akoja ita ihiri
ġa ndehe nehẽ, a'ero po ti ita ġa ka'mbika'mbigi ġa
mongu'iuhuavo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarõe'yve'ġa
moka'nhymbava.

⁴⁵ Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa henduvi fariseus'ġa
pavẽi Jesus'ga imombe'urame ojo'java'ea. A'ero ġa ik-
wahavi Jesus'ga nhande mombe'ui reki javo. Jesus'ga
arõe'yma a'ero ġa ei:

—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande
ve imombe'umbe'urame ojo'java'ea peko akoja'ġa ja javo
nhande ve, ei ġa Jesus'ga mbotegwetepota.

⁴⁶ Nurã ġa Jesus'ga pyhypotarahivi novĩa. Emo
ġa okyhyji pevove'ġa hugwi. A'ereki pevove'ġa oarõ
hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iġa
mombe'uhara'ga javo.

22

Hehanhuhũ toryva
(Lucas 14.15-24)

¹ Jesus'ga ġa mbo'ea'javi he'yiva'ea pyvõ ojo'java'ea pyvõ javo ġa pe:

² —Marã hekoi kiro Tupana'ga rekorame yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ġa nderekovo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Ġanduvihavuhu'ga japoï toryva tahembireko ti jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ³ Ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe – tuhu ti ġa kiro toryvi pe javo.”

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. Ġa vahemame ġa pyri imombe'gwovo ġa ndohopotari reki toryvi pe, ei Jesus'ga.

⁴ —A'ero ikwahavame ġanduvihavuhu'ga ojipe'ġa mbuhurukari ojipyri ojipyrive'ġa jitehe. “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe. Tuhu ti ġa kiro toryvi pe. Ġa pe ti pe'ji: ‘Pehendu ti! ei ga pe me. Amboavujikweruka ji toryva. Ajuka ji yuranuhũ'javuhuva'ea bois bezeros reheve – kiroki a'ea ji amboky'rauhu. Amboavujikwepavuka ji mbatera, ei ga pe me. Kiroġwe tuhẽ ti pejo toryvi pe hepiaga jira'yra'ga hambirekorame, ei ga pe me.’ Nahã ti pe'ji ġa pe,” ei ga ojipyrive'ġa pe ġa mondovo, ei Jesus'ga.

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. ⁵ Ġa pyri ġa vahemi imombe'gwovo ġa pe a'ero. Ndojapyakai ġa ġanhi'iġa rehe ohoe'yma toryvi pe, ei Jesus'ga. Oporavykya rehe reki ġa hoi. Ojipe'ga oho ko pe. Ojipe'ga oho ima'eamo mbatera, ei Jesus'ga. ⁶ Ojipe'ġa, ojigwaraita gwuvihavuhu'gapyrive'ġa ndehe, ġa ġa pyhygi ġa jukavo, ei Jesus'ga.

⁷ —Ikwahavame ġanduvihavuhu'ga nhimonha'ngai. A'ero ga osoldados'ġa mondoi ġa pyri ġa moka'nhyimbavuka imbokajuka ġacidade, ei Jesus'ga.

⁸ —Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Amboavujikwe pa ji toryva novĩa. Kiroki ġa pe ji a'e tuhu ti ġa javo – ġahã oko te'varuhu reki upotare'yma,” ei ga, ei Jesus'ga. ⁹ “Peho ti pepukuhua rupi nanani a'ero,” ei ga. “Pe'ji ti pevove'ġa pe: ‘Pejo ti toryvi pe. Nhanderuvihavuhu'ga oapo toryva tahembireko jira'yra'ga javo.’ Nahã ti pe'ji ġa pe nhaporemõ ġa ndepiagame,” ei ga, ei Jesus'ga.

¹⁰ —“Kwa,” ei ġa. Pepukuhua rupi ġa hoi a'ero ġa ndepiaga ġa mono'ono'ombava, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ġa ġa omono'õ pyryve'ġa ndeheve ġa nderovahema toryvi pe. Nahã he'yjuhuve'ġa nduri hepiaga toryva. Ohyahi ġa toryva rehe gara'yra'ga hambirekorame, ei Jesus'ga.

¹¹ —Toryva repiave'ġa pyri ġanduvihavuhu'ga hoga-hoi ġwonga pe ġa ndepindepiaga onhi'iġa ġa pe, ei Jesus'ga. Ġa ndepindepiagame ga ojipe'ga repiagi. Gapira ko tapy'ynhapipyryva rūi – kiroki toryva repiagame ġa ndopo'rui, ei Jesus'ga. ¹² Nurã ġanduvihavuhu'ga ei ga pe: “Kwãi,” ei ga ga pe. “Tapy'ynhapipyryva rūi ko nde eremongi. Marã nde ruri avo ekiavo toryva repiaga naerũ?” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—Nonhi'iġi reki ga. ¹³ A'ero ġanduvihavuhu'ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pekwa ti gapya gapoa reheve! Peroho ti ga agwa hugwi ga momboa ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁴ —A'ea ji amombe'u ikwahavuka pe me, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ġa nderekoukari okorame yvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. A'ereki he'yjuhuve'ġa pe Tupana'ga ei: “Herejo. Ejiko ti ji rehe

ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Ndahe'yive'ġa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

César'ga rembiapoa itambere'ia
(Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26)

¹⁵ Fariseus'ġa ndopotari Jesus'ga imombe'urame nahã hekoi kiro Tupana'ga rekorame ġanduviuhavuhuhetero javo. A'ero ġa hoi Jesus'ga hugwi. Ojohupe ġa nhi'inh'i'ġi.

—Tihepia ti Jesus'ga reaporoġita. Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iġame nehẽ? ei ġa ojohupe.

¹⁶ A'ero ġa ġwemimbo'ehara'ġa mondoi Jesus'ga pyri Herodes'gareheve'ġa ndeheve nahanahã ti pe'ji Jesus'ga pe javo.

—Kwa, ei ġa. Nahã po ti ore ga moandyandyi nehẽ.

Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa nhi'iġatui Jesus'ga pe timoandyandyi ti ga javo.

—Orembo'eharamo nde eremombe'ukatu mbatera, ei ġa ga pe. A'itituhêva'ea rehe nde ore mbo'e. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde erembo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no, ei ġa ga pe.

¹⁷ Nurã ore ei nde ve torembo'e ti javo. Marã ndereaporoġita? César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhandervihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁸ Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehẽ hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera

mombe'ui César'ga pe nehẽ. A'ero po ti César'ga onhi-monha'nga ga rehe nehẽ, ei ģa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurã ga ei ģa pe:

—Ahemoandyiva'ero maranameuhũ pe ipotari nhimbote'vara nhirembi'ea rupi? ei Jesus'ga ģa pe.
¹⁹ Pehepiuka ti ji ve itambere'ia – akoja pe ģa ei: “A'ea ti pemondomondo nhanderuvihavuhu'ga pe.” A'ea pehepiuka ji ve, ei Jesus'ga ģa pe.

A'ea ģa heruri ga pe a'ero.

²⁰ Kiro Jesus'ga ei ģa pe:

—Ma'ģa ra'angava hehe? Ma'ģa ndera ģa okwatija inoģa hehe? ei Jesus'ga.

²¹ A'ero ģa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhẽ ģa okwatija inoģa hehe, ei ģa.

A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ģa pe.

Yvyakotyve'ģa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ģa onhikwava'eģa ga pe javo.

²² Henduvame ģa nhimomby'ai tegwete gamoandyihava javo. A'ero ģa hoi ga hugwi ogwovo.

*Ombogwerahavirẽ omanove'ģa nahembirekoa'javi
 (Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40)*

²³ A'ea rupi jitehe saduceus'ģa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ģa ndogweroviari omanove'ģa mbogwerahava. Kiro ģa nduri Jesus'ga pyri ovahema. A'ereki ģa e'i ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iģame nehẽ? ei ģa ojohupe.

²⁴ A'ero, orembo'eharamo javo, ģa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ģa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga manoi ta'yre'ymame ģwembirekohēa pe,

a'ero ti gairũ'ga tahembireko hēa pavēi.

Ta'y ti ga hēa pe nhiirũva'ea togwereco gwakykwepo-hara'ģa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ģa Jesus'ga pe.

Kiro ģa imombe'ui omanove'ģa Jesus'ga pe.

²⁵ —Ymya seteva'ea ruvi avo onhoirũva'ea kako, ei ģa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerē akwaimba'eva'ea manoi, ei ģa. A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi oirũva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ĩpo'ruavo. ²⁶ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ģa. Na jitehe jarava'ea onhoirũva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahã ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. ²⁷ Aerē mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kako kunhangwerava'ea, ei ģa Jesus'ga pe.

²⁸ —Marã po ti a'ero nehē? ei ģa Jesus'ga pe. Omanove'ģa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehē. Ma'ģa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kw-erava'javame nehē? A'ereki seteva'ea onhoirũva'ea hem-bireko kunhangwerava'ea pavēi, ei ģa. Emombe'u ti ore ve. Marã po ti a'ero nehē? ei ģa Jesus'ga pe.

A'ea ģa imombe'utehei heroviare'yma ģwaramo omanove'ģa mbogwerahava.

²⁹ Kiro Jesus'ga ei ģa pe:

—Pendeaporoğita ko Tupana'ga reaporoğita atyvi pe Tupana'ga nhi'iğa reroviare'ymame nahembogweravi po ti ga nehê javo. A'ereki pe ndapekwahakatui Tupana'ga rembikwatijarukara, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi Tupana'ga popoakara no, ei ga ğa pe. ³⁰ Nahã ji ei pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga ğa mbogweravame ğamanoa hugwi po ti akwaimbae'ğa nahembirekoa'javi nehê. Ojipe'ğa po ti nomohembirekoa'javi kunhangwera'ğa nehê no. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ğa oko ğwembirekoe'ymamo. Tupana'gapyrive'ğa ja yvagipeve'ğa ja po ti ğa nahembirekoi nehê no, ei Jesus'ga saduceus'ğa pe.

³¹ —Pemonhi'ĩ pe Tupana'ga rembikwatijarukara novĩa – kiroki omombe'u ahembogwerahava. Abraãova'ea manorê Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

³² “Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei ga hako.

—Ikwatijarukara rupi Tupana'ga ei pe me, ei Jesus'ga saduceus'ğa pe. O'erame nahã Tupana'ga ikwahavukari pe me ğa okoji javo. A'ereki Tupana'ga nde'i: “Abraãova'ea ji mbohete.” A'ereki Tupana'ga pe ğa okoji, ei Jesus'ga saduceus'ğa pe.

A'ea Jesus'ga ei ğa okwerava'ja omanorê javo.

³³ Jesus'ga nhi'iğa renduvame he'yive'ğa nhimomby'ai garemimbo'ea rehe onhimongyavo.

Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joveva'ero? ei ahe

(Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28)

³⁴⁻³⁵ Fariseus'ğa ikwahavi Jesus'ga ea saduceus'ğa pe.

—Jesus'ga omombi saduceus'ğa nhi'iğa ğa omoandyandyipotarame, ei ğa ojohupe.

Kiro ğapyteripeve'ga judeus'ğa mbo'ehara'ga ei:

—Mara'ngu po ti ga onhimbote gweteavouka nhande ve ga nhi'iḡame a'ero nehē? ei ga a'ea pota.

Nurā ḡa nhimbojatykatykai ogwovo ovahema Jesus'ga pyri. A'ero ga ei Jesus'ga pe:

³⁶—Orembo'eharamo emombe'u ti ore ve, ei ga Jesus'ga pe. Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ga Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i:

“Pearō hete tuhē ti pepojkaharete'ga Tupana'ga.

Pearō hete tuhē ti ga pejipy'a pe.

Pearō hete tuhē ti ga imondovo pejeaporoḡita imohina ga rehe.

Pearō hete tuhē ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo,” e'i, ei Jesus'ga ga pe.

³⁸ A'ea ko joheva'ea huvihava Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei Jesus'ga.

³⁹ —Hehohyva'ea ko a'ea'java'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ea e'i:

“Penhiarō hete pe.

Na jitehe ti pearō hete pejikotyve'ḡa”, ei Jesus'ga judeus'ḡa mbo'ehara'ga pe.

⁴⁰ A'ea memei huvihava. A'ero hehe nhanderekorame nhande rekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemō nhandekovo Tupana'ga nhi'iḡa momb'euharava'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemō no, ei Jesus'ga ga pe.

*Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojkaharetea no
(Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44)*

⁴¹ Fariseus'ḡa nhimbojatykaramē Jesus'ga pyri Jesus'ga ei ḡa pe:

⁴² —Marã pendeaporoğita Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe Cristo'ga rehe? Ma'ğa rymyminoa po ti ga uhurame nehẽ? ei Jesus'ga ģa pe.

A'ero fariseus'ğa ei:

—Ga po ti Daviva'ea rymyminoa nehẽ, ei ģa Jesus'ga pe.

⁴³ Kiro Jesus'ga ei ģa pe:

—Na tuhẽ. Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga. Emo Tupana'ga ra'uva ombo'e Daviva'ea Cristo'ga ko ndepojykaharetero oko javo ga pe. Maraname Daviva'ea e'i Cristo'ga pe ga ko jipojykaharetero oko javo Cristo'ga rekorame Daviva'ea rymymino'ga? Ymyahũ Daviva'ea okwatija a'ea mombe'gwovo inoğa. Ikwatijarame ahe ei hako:

⁴⁴ “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ẽ ti ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.

Tamongo ti ji nearõe'ỹve'ğa neremimbotarimova'ea rehe nehẽ,’ ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ģa pe ģa mbojapyakavo.

Ğa mbojapyakavo Jesus'ga ei a'ea onhimombe'gwovo ikwahavipeavo Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi javo.

⁴⁶ Ğa pe tegwete Jesus'ga nhi'ĩpondekwa. A'ero kiro ģa nde'ia'javağwami Jesus'ga pe: “Maramarã?” A'ereki ģa ga pojihu.

23

*Ahembo'eharava'ea onhimbohete fariseusva'ea pavẽi
(Marcos 12.38-39; Lucas 11.43-46; 20.45-46)*

¹ A'ero Jesus'ga ei he'yive'ğa pe ġwemimbo'ehara'ğa pe no. ² Ga e'i ġa pe:

—Judeus'ğa mbo'ehara'ğa fariseus'ğa pavēi ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Moisésva'ea py'rovo ġa nhande mbo'erame. ³ Nurã ġa pe mbo'erame nahanahã ti peko jawo, a'ero ti peko pa ġanhi'iġa rupi, ei Jesus'ga. Emo ġandekote'varuhua rupi ti tapekoi. A'ereki ġa e'i pe me novĩa: “Pehendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera.” Ģa ki a'e te nohendukatui a'ea, ei Jesus'ga. ⁴ Ģa e'i: “Nahanahã ti peko pejikorame Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi,” e'ie'i ġa nhande ve, ei Jesus'ga. Emo ġa ndokopavi Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi, ei Jesus'ga. Oko pa po ġa hupi hamo. Onhi'iġa rupi ġa ndokopavi no. Ģa ko ġa ja – kiroki ġa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ğa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁵ —Okokaturame ġa ei oyvyteri pe: “Pyry ojipe'ğa nhande rekokatua repiagi. A'ero po ti ġa nhande mbo-hetei ġa oko hete Tupana'ga nhi'iġa rupi jawo.” Nahã ġa ete'varuhui oyvyteri pe imondoe'yma ojeaporoġita Tupana'ga rehe jate, ei Jesus'ga.

—Ombohetea potaruhuro ġwaramo hehãi'iuhũva'ea ġa japoi Tupana'ga rembikwatijara ryruhu'ia inoġa ojihe ejetovapya rehe. Ono ġa irũa hyruhu'ia ojyva rehe no, ei Jesus'ga. Judeus'ğa omongi hyruhu'ia okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi jipi. Na tuhẽ. Emo judeus'ğa mbo'ehara'ğa apoa fariseus'ğa apoa pavēi koji'i hehãi ojipe'ğa apoa hohe hyruhu'ia tianembohete ti ġa jawo.

—Franjas ipukupukuhu'iva'ea ġa japoi omboja opira rembeyvyra rupi imondovo, ei Jesus'ga. Jatu'riva'ea franjas judeus'ğa omboja hupi okoheterame Tupana'ga rehe. Na tuhẽ. Emo judeus'ğa mbo'ehara'ğa apoa fariseus'ğa apoa pavēi koji'i ipukuhu ojipe'ğa apoa hohe. Nahã ġa

japoi ojikwahavuka ojipe'ğa pe tianembohete ti ğa javo, ei Jesus'ga.

⁶ —O'u pota ğa toryva jara'ğa pyri toryva repiagame. Na jitehe ğa apypotaruhui nhanderuvihava'ğa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ğa e'i te'varuhu oyvyteri pe: “Nhande mboheteavo ti ğa tianderepia pa. A'ereki nhande ğanduviuhuhetero xako,” ei ğa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

⁷ —Ikatuuhu ğa pe ojipe'ğa mbaragwahavame ğa ndehe ima'ėhai pe feira pe onhi'igatuavo ğa pe pe ko orembo'eharamo javo ğa pe, ei Jesus'ga.

⁸ Ğwemimbo'ehara'ğa pe Jesus'ga ei:

—Pe ki a'e te ğa ja rüi peko, ei Jesus'ga. A'ereki jiji jate ako pembo'eharamo Cristoramo, ei Jesus'ga. Pe reki penhoirü. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe. A'ero ojo'javuhu pe hoi. Nurã ti tape'ei pejohupe pe ko orembo'eharamo javo. A'ea ti tape'ei pejohupe penhimbohete'e'yma, ei Jesus'ga.

⁹ —Tape'ei ti avove'ga pe vyakotyve'ga pe – kiroki ga oko peirü'ga ojikoga ğwaramo Tupana'ga rehe – ga pe ti tape'ei apĩ javo. A'ea ti tape'ei ga pe. A'ereki ojipeji ko ga penduvetero Tupana'ga yvagipeve'ga, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

¹⁰ —Te'iyme ti ğa pe me pe ko oreruvihavamo javo. A'ea ti ğa te'iyme pe me pe mbohete'e'yma, ei Jesus'ga. A'ereki jiji jate ako penduvihavuhetero Cristoramo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. ¹¹ Po ti pe ndekopotari jireheve'ğa nduvihavamo penhiirü'ğa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ğa pe ğa pokoga, ei Jesus'ga.

¹² —Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ğa hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Ndapekoi pe huvihavamo. Tapenhimbohetei ti!” A'ea po ti Tupana'ga

ei pe me nehē, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei pejikokatuavo ojipe'ğa pe, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehē, ei Jesus'ga.

*Tiruahū ti pe me, ei Jesus'ga fariseusva'ea pe
(Marcos 12.40; Lucas 11.39-42, 52; 20.47)*

¹³ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iğa rehe herojijyita. Nurā hajihea rehe pe ğa mbo'ei ğa moandyandyita, ei Jesus'ga ğa pe. Pereko pe Tupana'ga nhi'iğa aherembikwatijara novia timonhi'i javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'iğa rupi pejikoge'yma ga rehe. Ğa ndekopotarame ganhi'iğa rupi pe napemombe'ukatui ğa pe, ei Jesus'ga. Nahā pe napemongoi ğa ganhi'iğa rupi ğa mbojikoge'yma ga rehe. A'ero pe ja ğa nde'i Tupana'ga pe nde oreruvihavuhetero ereko jave'yma, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁴ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe pepojykaahy mbatera aherembirekokwera'ğa hugwi, ei Jesus'ga. Penhi'imbukuhu tehe pe Tupana'ga pe. Pe'e pe pejiyvyteri pe: “Nhande renduvame po ti ojipe'ğa ei nhande ve oarō hete ğa Tupana'ga javo.” Nurā jate pe nhi'inhi'iği Tupana'ga pe ga arōe'yma, ei Jesus'ga. Kaitu po ti hahy hete pe me a'ero nehē, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁵ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe pejiheve'ğa mbote'va hete. A'ero ğa ko koji'i oko te'varuhu pe hohe duas vezes pe hohe. Pe po ti peho hahyva'ea ruvihava pype nehē pendekote'varuhuro

ğwaramo. Ğa kaitu po ti oho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ okote'varuhuhetero ğwaramo, ei Jesus'ga. “Pyry,” pe'e pe ğa ndekorame pe ja. A'ereki pe peporavyky hete ojipeji'ga mbote'varuhuavo. Pehopeho pe ga rehe ya rupi pea rupi no tiroviaruka ti pevove'ga pe nhanenhi'iğa javo. Nahã pe ga mbote'varuhui. Nurã po ti tiruahũ pe me nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁶ —Heakwagweve'ğa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Pe peroho ojipe'ğa penhinhi'iğa rupi no. Tiruahũ ti pe me! Nahã ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ojipe'ğa mbo'ei.

—Nahã pendeaporoğita te'varuhuro. Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame Tupana'ga ronga renoina po ga etehei a'ero. Ga okopotare'yname onhi'iğa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga.

—Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ouro renoina nhandejatykahavuhua pypeva'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ouro renoina, a'ero ti ga toko tuhẽ onhi'iğa rupi,” pe'e pe, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁷ —Ikwahave'yva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Ndapekwahavi'i'i! Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ğa ouro po'rurame jate Tupana'ga ronga pype nhandejatykahavuhua pype Tupana'ga omombyry ouro, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga. ¹⁸ Po ğa ehetei ojipe'ga pe: “Nahanahã po

ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iãa javo," e po ãa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ikwava'ẽhava renoina po ãa etehei a'ero. ãa okopotare'ymame onhi'iãa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iãaatyviva'ea rehe pe ei ãa mbo'eavo, ei Jesus'ga.

—Po ãa ehetei ojipe'ga pe: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Kiroki a'ea ji amondo ikwava'ẽhava rehe – a'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iãa javo," e po ãa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ikwava'ẽhavareheva'ea renoina, a'ero ti ãa toko tuhẽ onhi'iãa rupi," pe'e pe, ei Jesus'ga ãa pe.

¹⁹ —Ikwahave'ỹva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ãa mbo'ehara'ãa pe fariseus'ãa pe no. Ndapekwahavi'i'i! Ikwava'ẽhava koji'i pyry hete Tupana'ga pe. ãa nhaneremimondoa noãame jate ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga omomyry nhaneremimondoa, ei Jesus'ga ãa pe.

²⁰ —Po ãa ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iãa javo." Po ãa ei nahã, a'ero ãa ehetei ikwava'ẽhava pe a'eareheva'ea pe nhaporemno, ei Jesus'ga ãa pe.

²¹ —Po ãa ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iãa javo." Po ãa ei nahã, a'ero ãa ehetei garonga pe ipypeve'ga pe no Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ãa pe.

²² —Po ãa ehetei: "Nahanahã ti ji rekoi. Yvaga renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iãa javo." Po ãa ei nahã, a'ero ãa ehetei Tupana'ga apykava pe. A'ereki yvagi pe Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero oapyga. A'ero o'erame yvaga pe ãa ei Tupana'ga pe tuhẽ a'ero, ei Jesus'ga ãa pe.

23 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ğa pe. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe peko tehe Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi, ei Jesus'ga.

—Petỹ pe imboheva'ea: hortelã erva-doce reheve cominho reheve. Pe herekorame dez itymipyra pe pemondo ojipeji Tupana'ga pe pejikovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ea pyry Tupana'ga pe novĩa, ei Jesus'ga. Emo pe ndapekokatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ğa pe, ei Jesus'ga.

—Peko katu po pe hamo pejikokatuavo ojipe'ğa pe hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa ojive Tupana'ga ipotari. Emo ga pe koji'i huvihava pendekokatua. Pe ndapeporogwetygi ojipe'ğa. Peoporogwety po pe ğa hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa Tupana'ga pe pyry ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ڭaporogwetyga, ei Jesus'ga.

—Napembojikogukari ojipe'ğa pejihe penhi'mberame ڭa pe. Pembojikoguka po pe ڭa pejihe hamo penhi'mbee'yma hamo, ei Jesus'ga ڭa pe. Penemimondoa pyry Tupana'ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ڭambojikogukara pejihe. Peko ti gareaporoڭita rehe. Tapemondopigi ti ga pe no, ei Jesus'ga.

24 —Heakwagweve'ڭa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Pe peroho ojipe'ğa penhinhi'iڭa rupi. Pembogwambogwa pe mberu'ia ta'uyme ti ji ite'varuhuva'ea javo. Emo pe pe'u reki ite'varuhuheteva'ea hehanhuhũva'ea yuranuhũ'javuhuva'ea jaimo camelo jaimo. Nahã ji ei pe me. A'ereki pe peko hete a'ea rehe – kiroki huvihava

gwere Tupana'ga pe. Kiroki huvihava hete Tupana'ga pe – a'ea rehe pe ndapekoi, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iġa rupi pe jikoe'yname ganhi'iġa rupi pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Ġwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo, ei Jesus'ga.

²⁶ —Heakwagweve'ga'java'ero nde ereko, fariseu! ei Jesus'ga ġapyteripeve'ga pe. Epohi ti ejekote'varuhua hugwi ejeaporoġitakaturu. A'ero po ti nde rekokatui ejikokatuavo ojipe'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame nde ve: Epyhei copo pype prato pype reheve. A'ero copo ara ikatu no prato ara reheve, ei Jesus'ga.

²⁷ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe aheryvya ja, ei Jesus'ga. Ikatu tehe tapyja ita apopyra novĩa – kiroki oko aheryvya rehe. A'ereki ġa omotiġuhũ imbokatuavo tapyja. Ipype reki ite'varuhu herekovo inema ahekaġa reheve, ei Jesus'ga.

²⁸ —Na jitehe pe ndekoi. Ojipe'ġa ei pe mombe'gwovo novĩa: “Ehepia ġa! Pyry hete ġa okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.” Ikwahave'yma ġa ei nahã pe mombe'gwovo, ei Jesus'ga. A'ereki pe ojipe'ġa moandyandyi. A'ereki pejiyvyteri pe reki pendeaporoġita ite'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

*Tiruahũ ti pe me ahemoandyandyiva'ea pe! ei Jesus'ga
(Lucas 11.47-51)*

²⁹ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki ymyahũ penamonhava'ea ojukajuka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea pyryva'ea. Pe reki japokatui tapyja aheryvya rehe. A'ea pe imbokatui, ei Jesus'ga ға pe. ³⁰ Pe pe'e: “Po ymyahũ nhande rekoi nhaneramonhava'ea pyri, a'ero po nhande ndiahoi ahe rupi Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea jukavo hamo.”

³¹ —A'ea pe erame pe pejikwahavuka ojipe'ğa pe ore ko aherakykwepoharamo javo – kiroki ahe ojuka-juka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga. ³² Ndojukapavi ahe ganhi'iğa mombe'uhara'ğa. Pe-juka pota po ti pe hembyruera'ğa naerũ? ei Jesus'ga. Ґa jukarame po ti pe ndekote'varuhuhetei penhamonhava'ea ja imbuhuruka hahyhetea pejihe nehẽ, ei Jesus'ga ға pe. ³³ Ite'varuhuva'ero pe peko! ei Jesus'ga ға pe. Ite'varuhuva'ea ra'yro pe peko! ei ga ға pe. Tegwete peka'nhyhava hahyva'ea hugwi. Tupana'ga po ti pe mondo tuhẽ hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ға pe.

³⁴ —Pejuka pota pe ға. A'ero kiro ji amondouka ға pe pyri nehẽ nhinhi'iğa mombe'uhara'ğa Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapyra'ğa ndeheve jireheve'ğa mbo'ehara'ğa ndeheve nehẽ no, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa po ti pe ға jukai nehẽ. Ojipe'ğa po ti pe ға mondoi yva rehe ға mbovyva hehe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa po ti pe ға nupanupãi ipira apopyra pyvõ ға mondohondohoga pejatykahavuhua pype nehẽ, ei Jesus'ga. Peko te'varuhu po ti pe ға pe pejigwojigwovo ға ndeviri nahã ға monhamonhana ojipejipe pe cidades pe nehẽ, ei Jesus'ga ға pe.

³⁵ —Ґa nhaporemo po ti ji ға mondoukari pe pyri nehẽ Tupana'ga ti tomondo hahyva'ea pe me nehẽ pe ға

jukarame nehẽ javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me okokatuva'ea repypava nehẽ.

—Ymyahũ ahe ojiko Tupana'ga rehe okokatuavo. Nurã ymyahũ penamonhava'ea ojuka ahe, ei Jesus'ga. Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Abelva'ea ko okokatuva'ea. Aerẽ penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea Baraquiasva'ea ra'yrava'ea. Omano Zacariasva'ea nhandejatykahavuhua pyri templo pyri okara mbyteri pe ikwava'ẽhava pyri, ei Jesus'ga.³⁶ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga po ti imondoi hahyva'ea pe me nehẽ. A'ereki penamonhava'ea ojukajuka ahe, ei Jesus'ga ãa pe.

Jesus'ga oarõ hete cidade de Jerusalém
(Lucas 13.34-35)

³⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga cidadepeve'ãa pe Jerusalémmeve'ãa pe. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiãa omono'ono'õ gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiãa ja pe nderekokatupota novãa. Emo pe ndapepotaruhui reki, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pehendu ti a'ero! ei Jesus'ga. Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehẽ. Ga ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehẽ. Pe tehe po ti peko a'ero nehẽ.³⁹ Pe ndajirepiaga'javi nehẽ, a'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Aerẽ jate po ti ji rura'javi nehẽ. A'ea rupi po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ti tomombyry Jesus'ga pe. Gaha ko Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.

24

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaḡwama
(*Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6*)

¹ Kiro Jesus'ga hemi gwe'yja'ḡa jatykahavuhua hugwi ogwovo. Gare mimbo'ehara'ḡa nduri ga pyri.

—Ehepia nhandere'yja'ḡa jatykahavuhua ongare'yjuhua ita apopyra, ei ḡa ga pe a'ero.

Nahā ḡa ei ga pe hepiuka ga pe. ² A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Pehepia pe nhandejatykahavuhua nhaporemo avo, ei ga ḡa pe. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehē. Omonduru pa po ti ḡa inoḡa nehē, ei Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa pe.

Hahyheteaḡwama Jesus'gareheve'ḡa pe
(*Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19*)

³ Aerē Jesus'ga hoi ogwovo vvytyruhu pe oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygame gare mimbo'ehara'ḡa nduri ga pyri ojipe'ḡa ndovakie'ỹ. Kiro ḡa ei ga pe:

—Emombe'u ti ore ve. Maname po ti ḡa imondurugi nhandejatykahavuhua nehē? Marāva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ē ahemonhimomby'ava'ea nehē ikwahavuka nhande ve nehē? A'ero po ti nhande ikwahavi nehē Jesus'ga uhura'ja ḡwerī javo. Gara na'ē po ti Tupana'ga gwepiuka ikwahavuka nhande ve nehē? A'ero po ti nhande ikwahavi nehē kiro mbapava koty javo, ei ḡa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyandyjukari ti ḡa pe. ⁵ Aerē po ti he'yjuhuve'ḡa uhu ji ra'āra'āteheavo javo nehē: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.” A'ea po ti ḡa ei o'mbero nehē, ei Jesus'ga. He'yjuhuve'ḡa po ti heroviari ḡa'mbea nehē, ei Jesus'ga.

⁶ —Aerẽ po ti ojipe'ãa tavukari ojipe'ãa pe nehẽ. A'ero po ti ãa ei pe me: “Ira'agwe ãa tavukari. Paivouhu ãa ndekoi otavuka no,” e'i po ti ãa pe me nehẽ. ãa a'ea imombe'urame pe me ti tapemomynhukari ãa pe pejipy'a penhimongyhyjiukare'yma nehẽ. Otavuka tuhẽ po ti ãa nehẽ. A'ea rupi rui po ti mbapavakotyva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.

⁷ —ãagwyripeve'ãa po ti oko na'ẽ ojipe'ãa gwyripeve'ãa ndehe otavuka nehẽ. Ojipe'ãa nduvihavuhu'ãa po ti omondo ojigwyripeve'ãa otavuka ojipe'ãa nduvihavuhu'ãa gwyripeve'ãa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ahã po ti ãa pe mbatera avo nehẽ. Pevo po ti ty'ara ãa jukai nehẽ no, ei Jesus'ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimi nehẽ no, ei Jesus'ga. ⁸ Nahã ypy po ti nehẽ. Aerẽ po ti koji'i tiruahũ nehẽ, ei Jesus'ga.

⁹ —A'ea renonde po ti ãa pe pyhygi pe nderohoahyavo huvihava'ãa pyri nehẽ tomondo ti ãa hahyva'ea ãa pe javo. A'ero po ti ãa imondoi hahyva'ea pe me pe jukavo nehẽ. Nahã po ti vyakotyve'ãa ndekopavi pe ndehe pe arõe'yheteavo nehẽ pejikoga ãwaramo ji rehe, ei Jesus'ga.

¹⁰ —A'ero po ti he'yjuhuve'ãa jireheve'ãa pohiri ji hugwi okote'varuhuavo hendukatue'yma nhinhi'iãa nehẽ hahyro ãwaramo ojive, ei Jesus'ga. Onhokwava'eãuka po ti ãa nhiarõe'yve'ãa pe nehẽ tomondo ti ãa hahyva'ea ãa pe javo, ei Jesus'ga. Nonhoarõi hete po ti ãa okovo opohirame nhinhi'iãa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. ¹¹ Tupana'ga nhi'iãaatyviva'ea mombe'uhara'ãa nduri he'yjuhuve'ãa nehẽ. Ganhi'iãa rui po ti ãa imombe'ui he'yjuhuve'ãa moandyandyita, ei Jesus'ga. ¹² Jypya jireheve'ãa onhoarõ hete. Aerẽ po ti igwaigwavete ãambyteripeve'ãa nonhoarõi onhimongyavo nehẽ. A'ereki igwaigwavete vyakotyve'ãa okote'varuhu, ei Jesus'ga.

¹³ —Kiroki ga onhimoita avuirama opohire'yma ji hugwi – gaha po ti ji ga reroho yvagi pe ga mongovo avuirama jijipyri nehē, ei Jesus'ga. ¹⁴ A'ea pyryva'ea po ti nhinhi'iġareheve'ġa imombe'umbe'ui vvyakotyve'ġa pe nhaporemo mbapava renonde. Ġa po ti e'i ġa pe nehē: “Perojijyjijyuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehē imomboia pen-dekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhhetero nehē.” A'ea po ti ġa imombe'ui ġa pe nhaporemo tokwaha pa ti ġa javo. Yvyakotyve'ġa gwyripeve'ġa nhaporemo henduvame ġanhi'iġa po ti ji rura'javi nehē mbapava koty nehē, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'u aerēva'ea hahyheteva'ea

(Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24)

¹⁵ —Aerē po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame o'ama Tupana'ga apoa pype ipojy kahava pype. Ymyahū ite'varuhuheteheteva'ea ahe imombe'ui ikwatija Danielva'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako, ei Jesus'ga.

(Kiroki ga omonhi'i aġa ikwatijara – tokwaha ti ga.)

¹⁶ —Pe hepiagame ite'varuhuheteheteva'ea jipiukari. A'ea rupi ti Judéiapeve'ġa toka'nhy onhana vvytyruhu pe onhimima nehē xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. ¹⁷ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo – ġahā ti kotihī toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi, ei Jesus'ga. ¹⁸ Kiroki ġa oko ko pe – ġahā ti kotihī toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pe opira renoheme'yma, ei Jesus'ga. ¹⁹ Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhy potarame nehē. Iporia'i po ti ġa nehē no – kiroki ġa omoka'mbuka'mbu gwa'ya'ġa ġa nenonhapotarame, ei Jesus'ga.

²⁰ —Pe'ji ti Tupana'ga pe: “Ite'varuhuhetehetevea'ea jipiukarame po ti ore noroka'nhyopotari yapouhua rupi. A'ereki a'ea rupi hahy ore ve ore horame. Nurā ti terembuhurukari ite'varuhuhetehetevea'ea yapouhua rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Pe'ji ti ga pe: “Noroka'nhyopotari ore sábadó rupi oreporavykye'yma rupi. A'ereki Moisésva'ea e'i irupe rūi ahe toho nhan-deporavykye'yma rupi javo. A'ea rupi rūi ti toroka'nhy. Nurā ti terembuhurukari ite'varuhuhetehetevea'ea sábadó rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²¹ —A'ea ji ei pe momoranduva penhimboko'i ti aerēva'ea hugwi tiruahūhetevea'ea hugwi javo. Ite'varuhuhetehetevea'ea jipiukarame po ti tiruahū hete tuhē pe me nehē. Tupana'ga rembiapopyyagwera jate ndogwerekoi a'ea'java'ea. Aerē po ti ndogwerekoa'javi a'ea'java'ea nehē no, ei Jesus'ga.

²² —Aerē po ti Tupana'ga omombi tiruahūhetevea'ea nehē. A'ereki ga e'i jipe: “Momi po ti ġakira hehe nehē. A'ero kirupi!” ei ga. Po ti mbegwe ga imombigi tiruahūhetevea'ea nehē, a'ero po ti yvyakotyve'ģa manombavi nehē. “Tahahya'javyme ti nhiremimo'ēhara'ģa pe,” ei ga. Nurāro ġwaramo po ti ga imombigi nehē, ei Jesus'ga.

²³ —Aerē po ti ojipe'ģa ei pe me nehē: “Pehepia! Avo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehē: “Pehepia! Pevo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga.

²⁴ —Aerē po ti ojipe'ģa ei nehē: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e po ti ġa o'mbero nehē, ei Jesus'ga. Ojipe'ģa ei nehē: “Jihi ko Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharamo,” e po ti ġa o'mbero nehē, ei Jesus'ga.

A'ea rupi po ti ġa ei nehē: “Tiapoapo tuhē ti ahemon-himomby'aheteva'ea ġa pe hepiuka ġa moandyandyita, Tupana'ga remimo'ēhara'ġa vehevi po.” A'ea po ti ġa ei japovo nehē, ei Jesus'ga. ²⁵ Pehendu ti! ei Jesus'ga. Opomomorandu ji ko nahã po ti tiruahūva'ea nehē javo, ei Jesus'ga.

²⁶ —Nurã ti tapehenduvi ġanhi'iġa. Po ti ġa ei pe me nehē: “Pehepia! Cristo'ga oko ongae'yi me.” Ġa erame na, a'ero ti tapehoi ongae'yi me hepiaga. A'ereki ġa i'mbe. Ji rūi po ti nehē, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehē: “Pehepia! Cristo'ga oko oki pe ġandovakie'ỹ.” Ġa erame na, a'ero ti taperoviari ġanhi'iġa, ei Jesus'ga. A'ereki ġa i'mbe.

²⁷ —Ji rura'javame tupã veraverava ja po ti ji rekoj nehē. Tupã veraveravame kwara ipora koty ombokojahu pa yvaga kwara ihoa koty vehevi, ei Jesus'ga. A'ero ahe gwepia pa kojahua. Na jitehe po ti ġa ji repi-apavi jirura'javame yvaga hugwi nehē vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁸ —Jukwaha po ti nehē, ei Jesus'ga. Ahe manorame ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehē ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha jirura'javame nehē javo.

Jesus'ga rura'javaġwama

(Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28)

²⁹ —Ġa tiruahumbavirē pe me “po ti kwara igwevi nehē”, ei Jesus'ga. “Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no. Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē. Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi ipopoakava'ea nehē”, ei Jesus'ga.

³⁰ A'ero po ti Tupana'ga hepiukari yvagipeva'ea nehē tokwaha ti vvyakotyve'ġa Jesus'ga ruraġwama javo, ei

Jesus'ga. A'ero po ti yvyakotyve'ğa gwyrive'ğa jehe'oi ovy'are'yma nehẽ. A'ero po ti ға ji repiagi ji rura'javame yvaḡatiḡa pyteri pe yvyakotyva'ero yvagipeva'ero nehẽ, ei Jesus'ga. Jipopoakara po ti ға gwepia nehẽ no. Nhirendy'jandy'java po ti ға hepiagi nehẽ no jikatuhetea, ei Jesus'ga.

³¹ —Nanime trombeta ipyhava nehẽ, ei Jesus'ga. Hahyahi ipyambua nehẽ. Trombeta renduvame po ti jipyrive'ğa hoḡahoi yvyakotyve'ğa gwyrive'ğa pe nhaporemoko nihinhi'iḡa rupi nehẽ. Pevopevo po ti ға nhiremimo'ẽhara'ğa monhimono'ono'oḡi ға nderua ji pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Nahã po ti ға ға nderuri kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no tyapyra hugwi no nhimbya hugwi nehẽ no, ei Jesus'ga.

Figo'yva figueira ahe mbo'e

(Marcos 13.28-31; Lucas 21.29-33)

³² —Kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ, ei Jesus'ga. Hepiagame figo'yva pe pekwaha. A'ereki henhunhame huangyra pe ei: “Kwaria ḡwerĩ kiro,” pe'e pe. ³³ Na jitehe hepiapavame tiruahũva'ea pejive po ti pe ikwahavi nehẽ kiro mbapava koty javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aḡwamove'ğa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁵ Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ. Nihinhi'iḡa po ti ndopavaḡwami opopoakapige'yma okovo a'itituhẽva'ero avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehẽ?

(Marcos 13.32-37; Lucas 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

³⁶ —“Maname po ti nde rura'javi nehẽ?” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. A'ea yvyakotyve'ğa ndokwahavi, ei Jesus'ga. Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa ndokwahavi no. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei Jesus'ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁷ —Noéva'ea nhinhağa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renondehava pavēi, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ³⁸ Ymyahū Noéva'ea nhinhağa renonde yhararuvihavuhua pype ahewyripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo hako. Ahewyripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahā ahewyripeva'ea rekoiki okovo Noéva'ea avame yharuhua pype hako. ³⁹ A'ea rupi ahewyripeva'ea ndokwahavi yhyarehanhuhūa rurağwama – kiroki ahewyripeva'ea ndo'avi yharuhua pype. Ahewyripeva'ea mbotypyvypava yhya nhatymbavi hako. Na jitehe po ti vvyakotyve'ğa ndokwahavi jirurağwama nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁰ —A'ero po ti akwaimbae'ğa mokonha'ğa oko ko pe nehē. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehē. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehē, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Kunha'ğa mokonha'ğa po ti ombo'i imbo'ihava pyvō. Kiro po ti ojipehēa rerohohava nehē. Kiro po ti ojipehēa rejahava nehē, ei Jesus'ga.

⁴² —Penhimboko'i ti jipi ite'varuhuva'ea hugwi pe-jikokatuavo ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojykaharete'ga rura'javi nehē javo ji ve, ei Jesus'ga. ⁴³ Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ġwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ġwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yama hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Nurā ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhim-boavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga. Pe ji mboha'uve'yame kiro po ti ji ruri vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

*Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Lucas 12.41-48)*

⁴⁵ —Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga ojihe gweaporoğitakaturu – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga ģa pe. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me ojo'java'ea mombe'gwovo. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: “Nde po ti jipyrive'ģa ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera ģa pe ģandetakwera ja jipi to'u ti ģa javo.” Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

⁴⁶ —A'ero gapyrive'ga jara'ģa ndepiakatui imondovo ģa pe ģa nderekovo ģandepiakatuharamo ga horame. Aerẽ gapojykahara'ga jivyri ģa ndepiaga. Ga e'i: “Ģa ndepia katu reki ga imondovo ģa pe,” ei ga.

—Pyry hete ģandepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ⁴⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehẽ: “Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyrã reheve nhimbatera reheve no.” Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Po ģandepiakatuhara'ga rekote'varuhui, a'ero po ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: “Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehẽ,” e po ga. ⁴⁹ A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'ģa, ei Jesus'ga. Onupã po ga ģa ģa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera gweagwyrvamo no heagwyrve'ģa pavẽi, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Oyvyteri pe ga ei upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehẽ javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ovahema nehẽ, ei Jesus'ga. ⁵¹ Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari nehẽ. A'ereki ga ndokoi opojykahara'ga nhi'iģa rupi. Nahã po ti gapojykahara'ga ga mongoukari ahemoandyandyiva'ea pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Hahyva'ea ruvihava pype po ti

ga jehe'oi ojihe a'ero onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

25

Kunhangwera'ğa ivojave'ğa dezve'ğa

¹ —Ji rura'jahava koty marã po ti hekoi nehẽ vvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? ei Jesus'ga ğa pe. A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Kunhangwera'ğa ivojave'ğa ipyhygi lamparinas dezve'ğa, ei Jesus'ga. A'ea ğa herohoi ga rovatiamo – kiroki ga hambireko a'ea rupi.

² —Jara'ğa cincove'ğa okwaha hete gweaporoğitakaturu kunhangwera'ğa. Jara'ğa cincove'ğa ndokwahahetei gweaporoğitate'varuhuavo kunhangwera'ğa, ei Jesus'ga. ³ Ikwahave'yve'ğa ndogwerohoi querosene'java'ea herohorame lamparinas. ⁴ Ikwahave'ğa ki a'e te gweroho querosene'java'ea nhumbi'a pype herohorame lamparinas. ⁵ Mbaigwe ga ruri – kiroki ga hambireko. A'ero kunhangwera'ğa kiri gwopehyiro, ei Jesus'ga.

⁶ —Ypyhaji katu ğa henduvi ğanhi'ğa. “Poro ga ruri. Peho ti ga rovatiamo,” ei ğa.

⁷ —A'ea henduvame kunhangwera'ğa vyri ikytiavo imondyhava pavio japokatuavo tombokojahu katu ti javo, ei Jesus'ga. ⁸ A'ero ikwahave'yve'ğa ei ikwahave'ğa pe: “Pembuhu ore ve querosene'java'ea. A'ereki ogwe ore-apoa lamparinas,” ei ğa.

⁹ A'ero ikwahave'ğa ei: “Noromondo po ti ore nehẽ. A'ereki oreapoa querosene'java'ea ndohygi nhandeapoa rehe nhaporemo lamparinas rehe nhaporemo. Peho ti ima'ẽhara'ğa pyri ipyhyga pejive,” ei ğa ikwahave'yve'ğa pe, ei Jesus'ga.

¹⁰ —A'ero ikwahave'ỹve'ģa hoi toropyhy ti javo. Ğandakykweri ga ruri reki – kiroki ga hambireko. Onhimboavujikweve'ģa hoi ga rupi toryvi pe okiavo onga pype. Ğwovapytỹ ga a'ero, ei Jesus'ga.

¹¹ —Aerẽ ikwahave'ỹve'ģa nduri javo: “Ehovapytymba'vo ti ore ve. Toroki,” ei ğa.

¹² —A'ero ga ei ğa pe: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehẽ. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero,” ei ga ğa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹³ —Nahã po ti hekoi nehẽ. Nurã nane'ymi ti pepota jirura'java penhimomiranama ji mbuhua, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojoykaharete'ga rura'javi nehẽ javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

*Huvihava'ga omondo oitambere'ia trẽsve'ģa pe
(Lucas 19.11-27)*

¹⁴ —Jirura'jahava koty marã po ti hekoi vvyakotyve'ģa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Akwaimbae'ga hoi paivouhu ojipe'ģa gwyri pe. Ohoa renonde ga ojipyrive'ģa mbuhurukari ojipyri. Ga omondomondo ğa pe ombatera oitambere'ia no tombohe'yjuhu ti ğa ji ve javo, ei Jesus'ga.

¹⁵ —A'ero cinco itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa hohe ga ombohe'yi kwaha javo. Dois itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. Ojipeji itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. A'ero ga ei: “Pepyhyphy ti mbatera

nhiitambere'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia ipyhyga koji'iva'ea,” ei ga ģa pe. “Nahanahã ti pe-poravyky nhiitambere'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oġa aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ģa pe, ei Jesus'ga.

—Kiro ga hoi ģa hugwi a'ero ogwovo paivouhu hete ojipe'ģa gwyri pe, ei Jesus'ga.

¹⁶ —A'ero gapyrive'ga – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia ga hugwi – gaha nambegwei'i'i ogwovo ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko dez itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Na jitehe ojipe'ga – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi. Ga oho ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko quatro itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁸ —Ojipe'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga apoa – gaha gwyvykoi itambere'ia inoġa yvykwara pype imima tareko katu ti javo, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Aerẽ mbaigwehu ġanduviava'ga rura'java paivouhua hugwi ua, ei Jesus'ga. Ovahemame ogwyri pe kiro ga ojipyrive'ģa mbuhurukari ojipyri – kiroki ģa pe ga omondo oitambere'ia tombohe'yjuhu ti ģa ji ve javo. Ga ģa mbuhuruka ojipyri. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Maramomi kiro nhiitambere'ia ģa imbohe'yjuhurame? Koji'i po ģa ipyhygi ji ve jirakykweri,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

²⁰ —A'ero ga ruri ga pyri – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. Ga gweru gwuvihava'ga pe dez itambere'ia. “Jiruvihavamo erembuhu

nde ji ve cinco itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame ji ipyhygi dez,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²¹ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²² —Aerẽ ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve dois itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame ji ipyhygi quatro,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²³ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁴ —A'ero ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo ko nde,” ei ga. “Akwaha ji ndereaporoğitate'varuhua. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ğa hugwi ejive. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ğa nemitymipyra ejive,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga. ²⁵ “Akyhyji ji nde hugwi. A'ero ji hoi imima neitambere'ia yvy pe – akoja nde erembuhu ji ve ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia – akoja jitehe!” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁶ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereko te'varuhu nde evevugwero. Nde tuhẽ ere'ere'e ji ve: ‘Erepyhy nde ejive eporavykye'yima. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ğa nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia nde ve embohe'yi ti javo, ei ga. ²⁷ Nurã po nde eremondo nhiitambere'ia ikwepykara'ğa pe banco pype hamo. A'ero imbuhu'rağirẽ ojipe'ğa pe po ğa ombuhu

koji'iva'ea nde ve hamo, ei ga ga pe. Nahã po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri hamo. A'ero ji rura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitambere'ia irũa reheve hamo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁸ —Ojipe'ğã pe ga ei: “Pepyhy ti nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei garuvihava'ga, ei Jesus'ga.

²⁹ —A'ero ji ei pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwereko a'ea pyvõ oporavyky pota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo. Gwereko ranuhũ po ti ga nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yama – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

³⁰ —Nurã ġanduvihava'ga ei javo ojipyrive'ğã pe: “Akoja'ga – kiroki ga nombohe'yi nhiitambere'ia – gaha ti toporavykya'javyme ji ve ipotare'yama ġwaramo. Pemombo ti ga pyptunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive a'ero nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga ojo'java'ea imombe'gwovo.

Mbapava koty po ti Tupana'ga e'i ġã pe nehẽ

³¹ —Aerẽ vvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rura'javi vvyakotyve'ğã nduvihavuhetero nehẽ, ei Jesus'ga. Nhirendy'javuhua pyteri pe jikatukatuva'ea pyteri pe po ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Piryve'ğã pavẽi nhaporemo po ti ji rura'javi nehẽ Tupana'gapyrive'ğã pavẽi yvagipeve'ğã pavẽi.

—A'ea rupi po ti ji reni jiapykakatua rehe javo vvyakotyve'ğã pe nehẽ, ei Jesus'ga. ³² Amono'ono'oğuka po ti ji vvyakotyve'ğã gwyrive'ğã jirovai pyteri pe nehẽ. Ovelhas repiakatuhara'ga ope'a ovelhas cabritos hugwi jipi. Na jitehe po ti ji vvyakotyve'ğã pe'ai nehẽ, ei Jesus'ga.

³³ Tupana'ga nhi'iğarupive'ğã pe po ti ji ei nehẽ: Pejo ti ji pyri kokoty jijohukoty rũi, a'e po ti ji ã pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ğã pe po ti ji ei nehẽ: Peho ti kikoty jijohukoty, a'e po ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Nahã po ti ji Tupana'ga nhi'iğarupive'ğã pe'ai ojipe'ğã hugwi avo vyva koty nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁴ —Tupana'ga nhi'iğarupive'ğã pe po ti ji ei ģandu-vihavuhetero nehẽ jijohukotyruive'ğã pe nehẽ: Tupana'ga jiruva'ga omombyry pe me. Nurã ti pejo pejikovo ģanduvihavamo Tupana'ga pyri ga rekorame ģanduvihavuhetero, ei Jesus'ga. Ymyahũ vyva aporame Tupana'ga omboavujikwe pe me toko ti ã ģanduvihavamo javo.

—Nahã ji ei pe me. ³⁵ A'ereki ty'ara ji jukarame pe pembuhu mbatera ji ve, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iğarupive'ğã pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe pembuhu yhya ji ve, a'e po ti ji ã pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji hajiheva'ea pe me. Emo pe pe'e ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea pe pe'e ji rerekokatuavo, a'e po ti ji ã pe nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁶ Ji pire'ymame pe pemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ã pe nehẽ. Ji tetirũarame pe pejo ji pyri ji pokoga. Ji imombe'urame Tupana'ga nhi'iğã ã ji mongi cadeia pype. Pevo pe nduri ji pyri ji pokoga, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iğarupive'ğã pe nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁷ —A'ero po ti ganhi'iğarupive'ğã ei ji ve nehẽ opo-jykaharetea pe nehẽ: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ã nehẽ. “Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondoi mbatera nde ve,” e po ti ã ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondoi yhya nde ve,” e po ti ã ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁸ “Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore ndoro'ei

nde ve a'ero: Ejo ti i'gwovo ore pyri ekiavo oreronga pype. Na rüi ore ei nde ve,” e po ti ġa nehẽ. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo ndepira nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁹ “Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore nde tetirũarame. Nurã ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa nehẽ. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Ndrohepiagi ore nde rename cadeia pype. Nurã ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —A'ero po ti ji ei ġa pe jirekorame ġanduvi-havuhuhetero nehẽ: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novia nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Ojipe'ġa pe jijohukotyve'ġa pe po ti ji ei nehẽ: Pejipe'a ti peji gwovo ji hugwi. Pendekote'varuhua ko pehoagwama tata pype. Nurã ti peho hahyva'ea ruvihava pype tata pype – kia Tupana'ga oapo toho ti Diabo'ga gapyriva'ea pavẽi ipype nehẽ javo, a'e po ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Pevo tata pype po ti hahy avuirama pe me nehẽ, a'e po ti ji jijohukotyve'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

—Nahã ji ei pe me. ⁴² A'ereki ty'ara ji jukarame pe napembuhuri mbatera ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe napembuhuri yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. ⁴³ Ji hajiheva'ea pe me. Ndape'ei pe ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea rüi pe'e pe ji rerekokatue'yma, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji pire'ymame pe napemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehẽ. Ji tetirũarame pe ndapejori ji pyri ji pokoge'yma. Pe ndajipokogi ji rekorame cadeia pype, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —A'ero po ti ġa ei ji ve nehē opojkaharetea pe nehē: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ġa nehē. “Ndrohepiagi tuhē reki ore. Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi tuhē reki ore,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Maranime ore nde repiagi nde tetirūarame?” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Nahanahā nde rekorame ore ndorohepiagi tuhē reki. Nurā ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ero po ti ji ei ġa pe nehē: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirū'ga pokokatue'ymame jihi tuhē pe ndajipokokatui a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoī novīa nhiirū'ga jireheve'ga. Pe ga pokokatue'ymame jihi tuhē pe ndajipokokatui a'ero, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Ġa po ti oho hahyva'ea ruvihava pype tata pype upa avuirama nehē, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa po ti oho yvagi pe okovo avuirama Tupana'ga pyri upa nehē, ei Jesus'ga.

26

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

¹ A'ea mombe'upavirē Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

² —Mokōi po ti pe kiri nehē. A'ero po ti nhandere'yja'ġa japoī toryva i'gwovo nehē – kiroki toryva pe nhande ei: Páscoa, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rupi po ti nhikwava'ēhava ġa pe nehē. Ji pyhy ti ġa ji mbovyā yva rehe ji jukavo nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

³ A'ea rupi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ojatyka judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi xava'eve'ġa pavēi no.

Ojatyka ģa Caifás'ga rongauhua pype. Caifás'ga ko ik-wava'ēhara'ģa nduvihavuhu'ga. ⁴ Kiro ģa eģa'ei ojohupe:

—Marā po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukauka nehē? ei ģa. ⁵ Toryva rupi rūi ti nhande ga pyhygukari nehē he'yjuhuve'ģa ti tojogwayvayvaryme ga rehe onhimongyavo nehē, ei ģa ojohupe.

Nahā ģa ei. A'ereki Páscoa rupi judeus'ģa ojatyka gwe'yjuhuro tikwahava'ja ti nhaneramonhava'ea reruragwera Egito hugwi javo.

*Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaģa rehe
(Marcos 14.3-9; João 12.1-8)*

⁶ Aerē Jesus'ga rekoj Simāo'ga ronga pype cidade'i pe Betânia pe. Simāo'ga ko ijaijauhugwera'ga. ⁷ Garonga pe Jesus'ga i'urame kunhangwerahēa heruri perfume nhandya hyrua pype. He'yi hete itambere'ia perfume rehe. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. Jesus'ga pyri hēa heruri herovahema. Hēa heka'vogi perfume Jesus'ga akaģa rehe. A'ereki hēa ga arō hete.

⁸ Hepiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ģa onhimonha'nga.

—Maranameuhū hēa jigwarai perfume rehe heka'voteheavo ga'akaģa rehe? ei ģa. ⁹ Omondo po hēa ima'ēhara'ģa pe ramo ipyhyga itambere'ia he'yiva'ea imondovo imbatere'ỹve'ģa pe ramo. A'ereki he'yi itambere'ia hehe, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ģa.

¹⁰ Jesus'ga okwaha ģa'ea. A'ero ga ei ģa pe:

—Maraname pe hēa mbote'varuhu pota? Pepi ti. A'ereki hēa oko katu katu ji ve heka'voga nhiakaģa rehe, ei Jesus'ga ģa pe. ¹¹ Nane'ymi imbatere'ỹve'ģa oko pe pyri. A'ero ipotarame nane'ymi pe imondoi ģa pe. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehē, ei Jesus'ga ģa pe.

¹² Heka'vogame perfume jira'oa rehe hēa ji mboavujikw-eri nhitymaḡwama pe, ei Jesus'ga. ¹³ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti ojipe'ḡa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo yvyakotyve'ḡa pe nhaporemo, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ḡa hēa mombe'ui nehē no tokwaha pa ti ḡa hēaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa pe.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo

(Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6)

¹⁴ Kiro Judasva'ea hoi ogwovo ikwava'ēhara'ḡa nduvi-hava'ḡa pyri. Judas Iscariotes ei ḡa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ḡa pyteripeva'ea. Kiro Judasva'ea hoi ovahema ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa pyri.

¹⁵ Ḡa pe ahe ei:

—Maramomi po ti pe imbuhuri ji ve itambere'ia nehē? A'ero po ti ji ga pyhyguka pe me nehē, ei ga ḡa pe.

A'ero ḡa ei ahe ve:

—Toromondo ti momi trinta nde ve itambere'ia prata apopyra, ei ḡa.

—Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji Jesus'ga pe me nehē, ei ahe.

A'ero ḡa imo'emo'ēi itambere'ia imondovo ahe ve.

¹⁶ Herogwovo ahe ea'jaa'javi oyvyteri pe gweaporoḡi-taro: “Marā po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ḡa pe nehē?” ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi

(Marcos 14.12-21; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi nanani judeus'ḡa i'ui pāo ndovuriva'ea. Nurā Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nde ve Páscoa rupi nehē tere'u ti javo? ei ḡa.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Peho ti cidade pe pejigwovo akoja'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: ‘Kiro po ti nhimanohava nehẽ. A'u po ti ji mbatera Páscoa rupi neronga pype nhiremimbo'ehara'ģa pavẽi nehẽ.’ Nahã nhanembo'ehara'ga ei nde ve.” A'ea ti pe'ji akoja'ga pe, ei Jesus'ga ģwemimbo'ehara'ģa pe.

¹⁹ —Kwa, ei ģa. Ogwovo ģa hoi japovo mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'iģa rupi.

²⁰ Aerẽ Jesus'ga ruri ovahema. Kwara horẽ Jesus'ga apygi mesa pyri ģwemimbo'ehara'ģa pavẽi dozeve'ģa pavẽi. ²¹ Ģa i'urame Jesus'ga ei ģa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka jijukahara'ģa pe nehẽ, ei ga.

²² Ndovy'arihu ģa a'ero. Ģa naģananani ģa ei ga pe:

—Ji rui re po? ei ģa Jesus'ga pe ga renoina jipojykaharetero javo ga pe.

²³ A'ero ga ei ģa pe:

—Kiroki ga omonde pão tyhya pype i'gwovo ji pavẽi – gaha po ti ji pyhyguka jijukahara'ģa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁴ Amano tuhẽ po ti ji nehẽ. Nahã Tupana'ga rembikwatarukara ei ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka jijukahara'ģa pe – ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ. Po gayhẽa nombo'ari ga hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁵ Judasva'ea ko aerẽ Jesus'ga pyhyguka gajukahara'ģa pe. Kiro ahe ei:

—Ji rui re po? ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Ndehe ko ere poha, ei ga Judasva'ea pe.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.23-25)

²⁶ Ğa i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Kiro ga nhi'iği Tupana'ga pe hehe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'iğirē ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo ġwemimbo'ehara'ğã pe.

—Pepyhy ti i'gwovo pão. A'ea ko jira'oa, ei Jesus'ga ġã pe.

A'ea ga ei ġã pe aere'ĩ po ti hajiheve'ğã jigwarai jira'oa rehe ji jukavo nehē javo. Ga hugwi ġã ipyhygi pão i'gwovo.

²⁷ Ğa i'urame ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Hehe ga nhi'iği Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga imondoi vinho ġã pe.

—Pe napenani ti pe'u, ei ga ġã pe. ²⁸ A'ereki a'ea ko jirekoa, ei Jesus'ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġã pe jijijukauka nehē. Nahã po ti ji manoi vyakotyve'ğã ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġã hugwi,” ei ga. Nurã jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuheteve'ğã ndekote'varuhua ġã hugwi nehē ġwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga.

²⁹ —A'e ji pe me: Kiro po ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē, ei Jesus'ga. Aerē po ti nhanderuvihavuhuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japo toryva a'ero hajiheva'ea ipyahuva'ea nehē jiroryvamo pe pavēi nehē, ei Jesus'ga ġã pe.

³⁰ Onhimby'yirame ġã hoi onga hugwi ogwovo oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomrandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

³¹ A'ero Jesus'ga ei ġã pe:

—Pe nhaporemó po ti pe pohiri ji hugwi penhana kiro ypytunimo ġa ji pyhyga ġwaramo. A'ereki nahã Tupana'ga imombe'ui ikwatijarukarame hako. Garembik-watijarukara e'i:

“‘Ajukauka po ti ji ovelhas repiakatuhara'ga nehẽ,’ ei Tupana'ga.

‘Onhiġwaheġwahẽ ovelhas hepiakatuhara'ga renymbava nehẽ,’ ei Tupana'ga,” e'i ikwatijaripyra, ei Jesus'ga.

Ji ve Tupana'ga ei ovelhas repiakatuhara'ga. Pe me ga ei ovelhas, ei Jesus'ga.

³² —Tupana'ga ji mbogwerava'javame ji na'ẽ po ti aho Galiléiapeve'ġa gwyri pe pe nenonde nehẽ, ei Jesus'ga.

³³ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi nehẽ. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi nehẽ, ei ga.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'iġa renonde nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

³⁵ —Nda'ei tuhẽ po ti ji nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe. Po ti ġa ji juka vehevi nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

A'ea jitehe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa epavi Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matet'yhava pype Getsêmani pe
(Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46)*

³⁶ A'ero Jesus'ga ġa nderovahemi Getsêmani pe.

—Peapy ti avo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Hehemo'i po ti ji hoi nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga.

³⁷ Hehemo'i ga hoi a'ero Pedro'ga rerogwovo ojupi mokonha'ġa ndeheve Zebedeu'ga ra'yra'ġa ndeheve.

Ndovy'ahetei Jesus'ga opy'a mbojuavo. ³⁸ A'ero ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka pota. Pepyta ti avo. Tapekiri ti ji reheve ji moiruamo, ei ga ġa pe.

³⁹ Hehemo'i ga hoi ġa hugwi onhinoġa ojavapyvo onhi'iheteavo Tupana'ga pe ji ndavy'ahetei javo.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Nde ipotarame terembuhurukari ti hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rūi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trêsvē'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa upa. A'ero ga ei Pedro'ga pe:

—Napenhimomiranami'i'i pe pejopehyja pe naerū? Ndapekiri po pe hamo ji moirūharamo, ei Jesus'ga ga pe.

⁴¹ Penhi'ī ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti.” Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. A'ereki pe peko pota Tupana'ga nhi'iġa rupi novīa. Emo pe napenhimomiranami pejikote'varuhua pe Tupana'ga pe pokoge'ymame, ei Jesus'ga.

⁴² Aerē ga hoa'javi hehemo'i onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'īpo'ruavo nehē, ei Jesus'ga.

⁴³ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trêsvē'ġa pyri ġa ndepiaga. Okira'ja ġa upa. A'ereki ġa hopehyi hete.

⁴⁴ Aerē ga hoa'javi hehemo'i ġa hugwi onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'īpo'ruavo nehē, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁵ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri. Ga e'i ġa pe:

—Peki jitehe pe kiro pejipytu'uro naerū? ei ga ģa pe. Ji rendu ti! Kiro ihoi japiavo nhikwava'eġa okote'varuhuve'ģa po pe! ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ⁴⁶ Pevy ti pepo'ama, ei ga. Pehepial Kiro ga ruri – kiroki ga ji pyhyguka jijukahara'ģa pe. He xaho tuhē ga rovatiamo a'ero, ei Jesus'ga.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; Joāo 18.3-12)

⁴⁷ Jesus'ga nhi'iġame ġa pe nanime Judasva'ea ruri ovahema Jesus'ga pyri dozeve'ģa pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea. Judasva'ea rupi he'yive'ģa nduri herua itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve herovahema. Ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa xava'eve'ģa pavēi omondouka ġa topyhy ti ġa Jesus'ga javo.

⁴⁸ Kiro Judasva'ea Jesus'ga kwahavukari ġa pe Jesus'ga pyhyguka ġa pe. A'ereki ahe e'i jipe ġa pe:

—Jivahemame Jesus'ga pyri po ti ji ga beijai nehē. A'ero po ti pe ga kwahavi nehē gaha ko Jesus'ga javo. Pepyhygahy ti ga a'ero, e'i jipe Judasva'ea ġa pe.

⁴⁹ A'ero kiro Jesus'ga pyri katu Judasva'ea vahemi.

—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe javo tehe ga pe.

A'ero ahe Jesus'ga beijai.

⁵⁰ —Kwāi, ei Jesus'ga ahe ve. Eho ti ejeaporoģita rupi, ei Jesus'ga Judasva'ea pe.

A'ero ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģandeheve'ģa nduri Jesus'ga pyhyga.

⁵¹ Nanime Jesus'gapavēive'ģa pyteripeve'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea. A'ea ga imondoi ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga.

⁵² A'ero Jesus'ga ei onhipavēive'ga pe:

—Emondoa'ja ti eapoa eku'ayviri, ei Jesus'ga. Kiroki ġa otavuka ojipe'ġa pe ġa jukavo – ġa pe po ti ojipe'ġa otavuka ġa jukavo, ei Jesus'ga. ⁵³ Po ti ji ei jiruva'ga pe nehē ji poko javo, a'ero kotihī po ti ga ojipyrive'ġa mondoukari ji pyri he'yjuhuheteve'ġa yvagipeve'ġa doze exércitos nehē koji'ive'ġa vehevi nehē topoko ti ġa Jesus'ga javo, ei Jesus'ga ga pe. ⁵⁴ Po ti ji ei ga pe embuhu ti ġa javo, a'ero po ti ndohoi Tupana'ga rembikwatijarukara apiavo kiro. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i: “Tomano ti ga.” Ymyahū Tupana'ga ei a'ea ji mombe'gwovo ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁵⁵ A'ea mombe'urē Jesus'ga ei ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa pe:

—Amovahī po ji governo naerū? Nurā pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerū? Nane'yimi ji rekoi pe pavēi pe mbo'eavo nhandejatykahavuhua pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. ⁵⁶ Kiroġwe jate pe nduri tipyhy ti Jesus'ga javo. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo – kiroki Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rembikwatijara, ei Jesus'ga.

Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi Jesus'ga hugwi onhana.

Jesus'ga oko ahemoġitaharava'ea rovai pyteri pe

(Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Kiro Jesus'ga pyyhara'ġa ga rerohei Caifás'ga rongauhu pe ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga rongauhu pe. Pevo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ojatyka xava'eve'ġa pavēi.

⁵⁸ Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygye ti ġa javo. Ovahē ga Caifás'ga rongauhua pyri okari pe. Pevo ga apygi guardas'ġa pavēi marā po ti ġa Jesus'ga rerekoi nehē javo.

⁵⁹ Judeus'ġa moġitaharamo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi jara'ġa pavēi no – ġa nhaporemo ojuka pota Jesus'ga. Ġa nhaporemo gweka i'mbeve'ġa ti'mbe ti ġa Jesus'ga oko te'varuhu javo. Ġa'mbea rendu pota ġa. A'ereki ġa gwepiuka pota Jesus'ga rekote'varuhua tijuka ti ga a'ero javo. ⁶⁰ He'yive'ġa nduri ġa pyri o'mbero novīa. Emo ġanhi'iġa ndojo'jajo'javi reki. Nurā tegwete Jesus'ga jukahava nanongara rehe. Aerē mbapavamo mokonha'ġa nduri. O'mbero ġa ei Jesus'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

⁶¹ —Agwa'ga, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo. Gaha e'i: “Jipopoaka ji. Nurā nonhimimiva'ea ji ve. Ipotarame po ti ji imoka'nhymbavi Tupana'ga ruhava nehē aerē japokatua'java mokōi rupi jikira rupi nehē.” A'ea Jesus'ga ei, e'i tehe mokonha'ġa.

⁶² A'ero Caifás'ga ei Jesus'ga pe opo'ama:

—Nde nerenhi'iġi a? Marāi nde a'ero? A'iti nde ere poha? ei ga Jesus'ga pe.

⁶³ Nonhi'iġi Jesus'ga onhi'ipotare'yma ġwaramo. Caifás'ga ei a'ero:

—Enhimombe'u katu ti ji ve kiro Tupana'ga nenhi'iġa renduvame avuiramave'ga. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Tupana'ga ra'yra naerū? ei Caifás'ga Jesus'ga pe.

⁶⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha. A'e ji pe me: Aere'ī po ti pe ji repiagi ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rūi jitekovo huvihavamo nehē. Pe po ti ji repiagi ji rura'javame yvaġatiġa pyteri pe ua yvya koty nehē no yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁶⁵ A'ero Caifás'ga opira mbotararagi anhimboahi ji javo. E'i ga:

—Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero. Kirupi ojipe'ğa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! A'ereki Jesus'ga tuhẽ okote'varuhua repiuka nhande ve. Pehendu pe ga ko, ei Caifás'ga ğa pe. ⁶⁶ Marã pendeaporoğita? Marãi pe ga pe? ei ga ğa pe.

A'ero ğa ei:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano ti ga, ei ğa.

⁶⁷ A'ero ğa nyvuni Jesus'ga rova rehe ga nupanupamo. Ojipe'ğa ga petegi opovo.

⁶⁸ —Tupana'ga okwahapavuka nde ve nde ko Cristo ğwaramo, e'i tehe ğa Jesus'ga pe. Emombe'u katu ti ore ve a'ero. Ma'ğa okwa nde rehe? ei ğa Jesus'ga pe.

Nahã ğa ga rerekomemui okote'varuhuavo ga pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ A'ea rupi Pedro'ga apygi okari pe Caifás'ga ronga pyri. Caifás'gapyrivehẽa ruri Pedro'ga pyri.

—Ndehe ko Jesus'ga pavẽiva'ea Galiléiapeve'ga pavẽiva'ea, ei hẽa Pedro'ga pe.

⁷⁰ Pedro'ga nanhimombe'ui reki. Ğandovaki nhaporemo ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga ogwovo.

⁷¹ Ga horame porta rupi – kiroki a'ea oho pehea pe – ojipehẽa Caifás'gapyrivehẽa Pedro'ga repiagi. Pevove'ğa pe hẽa ei:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavẽive'ga no Nazarépeve'ga pavẽive'ga, ei hẽa.

⁷² A'ero Pedro'ga ei hẽa pe:

—Ji ndakwahavi akoja'ga, ei ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu nde ve Tupana'ga nhinhi'iğa renduvame, ei Pedro'ga o'mbero.

⁷³ Aere'ĩ pevove'ğa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ğa o'ã pevo – javo ga pe:

—Nde tuhẽ ko Jesus'ga pavẽiva'ea. A'iti a. A'ereki nenhi'iãga ko Galiléiapeve'ãga nhi'iãga ja. Nurã ore nde kwahavi, ei ãga Pedro'ga pe.

⁷⁴ A'ero Pedro'ga ei:

—Ji ndakwahavi tuhẽ akoja'ga, ei Pedro'ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu pe me Tupana'ga nhinhi'iãga renduvame. Po ji mbero a'ea rehe, a'ero po ti Tupana'ga tomondo hahyva'ea ji ve, ei Pedro'ga ãga pe.

Nanime inamutiãga nhi'iãgi. ⁷⁵ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: “Inamutiãga nhi'iãga renonde po ti trẽs nde ea'jaa'javi ji ve ji ndakwahavi Jesus'ga javo,” e'i jipe Jesus'ga ga pe. Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

27

Gweroho ahe Jesus'ga Pilatosva'ea pyri
(Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; João 18.28-32)

¹ Ko'emame ikwava'ẽhara'ãga nduvihava'ãga nhomonhi'inhi'iãgi xava'eva'ãga pavẽi.

—Marã po ti nhande ei Jesus'ga jukauka nehẽ? ei ãga. Nahanahã po ti nhande ei imboja ga rehe nehẽ. A'ero po ti ãga ga jukai nehẽ, ei ãga ojohupe.

² A'ero ãga ga pokwarukari ga rerohouka ga mo'amuka governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.

Judasva'ea ojijuka
(Atos 1.16-19)

³ Judasva'ea ãgwendu ãga erame tomano ti Jesus'ga javo. Ahe ko opyhyguka Jesus'ga ãga pe. Henduvame ãganhi'iãga ahe ei ovyteri pe: “Mbaria po ji ga pyhygukaruhui!” ei ahe. A'ea rehe ojapyakavo ahe rekovevehui a'ero herohoa'java trinta itambere'ia prata

apopyra ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa pe xava'eve'ģa pe no. ⁴ Ğa pe ahe ei:

—Ako te'varuhu ji Jesus'ga pyhyguka pe me oji'i. A'ereki ga oko katu. Omano po ti ga jite'varuhua rehe nehē, ei ahe.

Kiro ğa ei:

—Ndorokoi ore hehe. Ndehe ti eko hehe! ei ğa Judasva'ea pe.

⁵ A'ero Judasva'ea imombori itambere'ia prata apopyra vyvyvo ğajatykahavuhua pype ogwovo ojijugwa onhimbohaekovo ojurimo ojijukavo.

⁶ Ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa opyhy itambere'ia. A'ero ğa ei ojohupe:

—Marā po ti nhande herekoi naerū? Timondo nhande a'ea Judas'ga pe ikwehe'i topyhyguka ti ga Jesus'ga nhande ve javo. A'ereki nhande tijuka Jesus'ga, xa'e nhande ikwehe'i. Nurā ti kiro timbojihe'aryme ti a'ea ojipea pyvō itambere'ia pyvō nhandere'yja'ģa remimbuhutehea pyvō – kia ğa ombuhumbuhu Tupana'ga pe toapo katu ti ğa Tupana'ga ronga nhande-jatykahavuhua javo. A'ereki nanongara imbojihe'ara Moisésva'ea ndopotari ymyahū ikwatijarame, ei ğa ojohupe.

⁷ A'ero ğa nhomonhi'inh'i'ģi kohoa tipyhy a'ea pyvō javo. A'ea ğa imondoi a'ero ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi – kiroki ga oapo tujuga hyruro. Opyhy ğa kohoa ğandyvyaġwama rupiara torotŷ ti judeus'ģarūive'ģa pevo nehē javo. ⁸ Nurā akoja pe kohoa pe judeus'ģa ei jipi Aherekoa gwyra.

⁹ Nahā ğa ipyhygi kohoa. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'īģa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea

mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

“Ĝa ipyhygi trinta itambere'ia prata apopyra.

‘Momi ga rehe itambere'ia,’ ei Israelva'ea rakykwepohara'ġa.

¹⁰ A'ea ġa ipyhygi imondovo ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi

– kiroki ga oapo tujuga hyruro.

Nahã Tupana'ga ei ji ve nahanahã ti eko javo,” ei Jeremi-asva'ea hako.

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe

(Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

¹¹ Kiro ġa Jesus'ga mo'amukari governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe. A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãi nde? Ndehe ko judeus'ġa nduvihavuhuhetero? ei ga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

¹² Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa omboja Jesus'ga rehe xava'eve'ġa pavẽi. Ĝa eġa'erame na Jesus'ga pe ga nonhi'iġi ġa pe onhi'ipotare'yma ġwaramo ġa pe. ¹³ A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãi nde? Nerehenduvi nde ġa eġa'erame nde ve naerũ? Nerenhi'iġi po ti nde imombe'ukatuavo ji ve nehẽ? Marãi nde? ei ga.

¹⁴ Jesus'ga nde'i'i'i onhi'ipotare'yma ġa'eagwera rehe ojive. A'ero Pilatos'ga nhimomby'ahetei ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauga Jesus'ga

(Marcos 15.6-15; Lucas 23.13-25; João 18.38b-19.16)

¹⁵ Toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani Pilatos'ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka – kiroki ga pe

judeus'ģa e'i. ¹⁶ Cadeia pype Barrabás'ga rekoi kiro. Judeus'ģa nhaporemo ga kwaha hete.

¹⁷ Kiro he'yjuhuheteve'ģa nduri Pilatos'ga pyri onhi-mongyavo. Ğa jatykarama Pilatos'ga ei ğa pe:

—Ma'ģa po ti ji amohemuka pe me toryva rupi? Mara'ngu po Barrabás'ga pe pe javo? Ojipe'ga Jesus'ga – kiroki ga pe ğa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – mara'ngu po ga pe pe javo?

¹⁸ A'ea ga ei ğa pe. A'ereki ga okwaha ğapy'a. Ga ei oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa xava'eve'ģa pavēi onhimyrō Jesus'ga rehe. Nurā ğa ga rerurukari ji pyri te'i ti ga ga pe javo,” ei ga oyvyteri pe.

¹⁹ Juizes'ģa apykava rehe Pilatos'ga apygame ta'e ti kiro gareaporoģita pe javo, kiro garembirekohēa imondoi onhi'iģa ga pe javo:

—Akoja'ga oko katu Jesus'ga. Terekote'varuhui ti ga pe a'ero. A'ereki ji aayvahi te'varuhu ga rehe pyytunimo. Omyi jipy'a kiro.

A'ea hēa ei imondovo onhi'iģa Pilatos'ga pe.

²⁰ Ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa xava'eve'ģa pavēi ombo'e he'yive'ģa ite'varuhua rehe. E'i ğa:

—Pe'ji ti Pilatos'ga pe tomohemuka ti ga Barrabás'ga, ei ğa ğa pe. Pe'ji ti ga pe tojukauka ti ga Jesus'ga.

A'ea ğa ei ğa pe te'i ti ğa embovyruka ti Jesus'ga yva rehe javo. Nahā ğa nhimbopogweukari pevove'ģa pe.

²¹ Kiro Pilatos'ga ei pevove'ģa pe:

—Marāve'ga po ti ji amohemuka pe me? ei ga ğa pe.

A'ero ğa ei ga pe:

—Barrabás'ga ti tohē.

²² Pilatos'ga ei:

—Oro ga – kiroki ga pe ğa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – marā po ti ji ga rerekoi naerū Jesus'ga?

Ğa nhaporemo ğa ei:

—Embovyruka ga!

A'ea ġa ei tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

²³ A'ero Pilatos'ga ei:

—Maranameuhū naerū? Gara garekote'varuhua naerū? ei ga ġa pe.

Emo koji'i ġa hapukapukajahivi.

—Embovyruka ga! ei ġa ohapukaita.

²⁴ Ġapopoakara repiagame Pilatos'ga nde'ia'javi ġa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Nambegwei po ti ġa tavukari ga rehe nehē.” A'ero ga herurukari yhya ojipogweita ipyvō ġa hepiagame. Ojipogwei ga ndojari tuhē po ti ji rehe Jesus'ga manoa javo.

—Oko katu ga, ei Pilatos'ga ġa pe. Ji rūi ti ajukauka ga, ei ga ojipogweita. Po pe gamanoa pota, pehe ti pereko ga a'ero, ei Pilatos'ga.

²⁵ A'ero ġa epavi:

—Toja ti ore rehe gamanoa a'ero nehē nhanderakykwe-pohara'ġa ndehe nehē no, ei ġa.

²⁶ A'ero Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi okovo ġanhi'ġa rupi. Onupanupāuka ga Jesus'ga ipira apopyra pyvō ga mondohondohoguka. A'ero ga Jesus'ga mondoukari soldados'ġa pe tombovyruka ti ġa ga jukavo javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga

(Marcos 15.16-20; João 19.2-3)

²⁷ A'ero Pilatos'gapavēive'ġa soldados'ġa Jesus'ga rerohei garonga pype governador'ga ronga ruvihava pype. Soldados'ġa nhaporemo ġa jatykai Jesus'ga pyri.

²⁸ Ġapira ġa hekyi imongiuka ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva ipukuhuva'ea aheruvihava'ga pira'java'ea. ²⁹ Ġa opyhy yhypoa hatiuhūva'ea. A'ea ġa ipovāpovani japovo onhatimaġatuva'ea akanitara inoġa Jesus'ga akaġa rehe

ağa ko huvihava'ğa akanitara javo tehe jupe. Yvyra ğa imondoi gapo pe gajohukoty rūi ga ko huvihava javo. Ğwenypy'amo garovai pyteri pe ğa e'i tehe Jesus'ga pe ga rerekomemuamo ga jaita. Ğa e'i:

—Judeus'ğa nduvihavuhuhetero ko nde! Ejoryjory ti! ei ğa ga pe.

³⁰ Ga rehe ğa nyvuni. Ipyhyga vyvra ga hugwi ğa ga'akağa nupāi. ³¹ Ga rerekomemuarē ğa hekyi tapy'ynhapiġwağahiva ga hugwi imongiukara'java gapira tuhē ga pe.

Kiro ğa ga rerohoi timbovyruka ti ga yva rehe javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya

(Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

³² Jesus'ga rerohorame ğa Simão'ga rovatī cidade-peve'ga Cirenepeve'ga. A'ero ğa herohoukarahai ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.

³³ A'ero ğa Jesus'ga rerohoi vytyri pe Gólgota pe ga rerogwovo i'arimo. Xa'e nhande Gólgota pe Aheapindava. ³⁴ Kiro ğa imondoi ikotimbyra Jesus'ga pe. Ikotimbyra ko vinho tyarovahiva'ea pavēi. Otyku ga hepiaga. A'ero ga ndo'ui. ³⁵ Kiro ğa ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe.

Kirē ğa Jesus'ga pira ma'ema'ēi ojive. Ojohupe ğa ei: “Manamo nhande tipojyka Jesus'ga pira?” Tikwaha javo ğa imombomombori ita'javuhuva'ea dados'java'ea. Nahā ğa ima'ema'ēi gapira ojive. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. Imombe'gwovo ahe e'i hako:

“Oma'ē ğa jipira ojohupe.

Ojipea rehe i'arimova'ea rehe ğa imombori ita'java'ea a'ea ko jiapoa javo jipira pe,” ei ahe hako.

³⁶ Pevo Jesus'ga pyri soldados'ğa apygi ga repiaga tohekyjyme ti ġa ga yva hugwi javo. ³⁷ Yva rehe ġa imondoi ikwatijaripyra Jesus'ga akaġa arimo. Ikwatijaripyra ko imbojahava Jesus'ga rehe nurā ore ga jukai javo. E'i:

—Agwa'ga ko Jesus'ga judeus'ğa nduvihavuhuhete'ga. A'ea i'ei.

³⁸ Ğa mokonhava'ea mbovyri yva rehe pevo no. Ğa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rūi. Ğa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty. Ahe memei ko governo movahīva'ea.

³⁹ Kiroki ġa okwa Jesus'ga pyvō – ġa Jesus'ga rerekomemui. Ombovava ġa oakaġa nahā ga mbotegweteavo. Ga pe ġa ei:

⁴⁰ —Ere'e nde: “Tamonduru ti Tupana'ga ruhava aerē japokatua'java mokōi rupi jikira rupi nehē.” A'ea nde ei. Po nde rekoi Tupana'ga ra'yramo, a'ero ti ejy yva hugwi tajijukayme ti ġa javo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴¹ Na jitehe ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavēi xava'eve'ğa pavēi no. Ga rerekomemuamo ġa ei:

⁴² —Jesus'ga opoko ojipe'ğa tomanoyme ti ġa javo, ei ġa. Tegwete gajipokohava tomanoyme ti ga. Po ga rekoi nhanderuvihavuhetero tuhē israelitas'ğa nduvihavuhetero tuhē, a'ero po ti ga tojy yva hugwi. A'ero po ti nhande ga reroviari nehē, ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo. ⁴³ Ojiko ga Tupana'ga rehe ji ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ġa. Mara'ngu po ti Tupana'ga ga pokopota tomanoyme ti ga javo? ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴⁴ A'ea jitehe ahe ei no governo movahīva'ea ġanemimbovyva'ea Jesus'ga mbotegweteavo.

Jesus'ga omano

(Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

⁴⁵ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypy-tunahimba hete yvya koty nhaporemo. Ka'aru ġweri às trêš horas kwara imbokojahua'javi. ⁴⁶ Nanime Jesus'ga onhi'iġa mondoahyahivi Tupana'ga pe.

—Eli, Eli, lemá sabactani? ei ga Tupana'ga pe.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”

⁴⁷ Jararamo pevove'ġa ga renduvi novia. A'ero ġa ei:

—Agwa'ga onhi'iġa mondo Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pokoga javo, ei ġa.

⁴⁸ Nanime ġapyteripeve'ga nhani ipyhyga jyruhuva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype imoakymbava. Yvyra rehe ga ipimombygi jyruhuva'ea imondovo Jesus'ga pe topyte ti ga javo.

⁴⁹ Jara'ġa ki a'e te e'i:

—Teremondoi na'ě. Tihepia ti Eliasva'ea Jesus'ga mbojyvi nehē, ei ġa.

⁵⁰ Ohapukahivava'javame Jesus'ga pytupavamo omanomo.

⁵¹ Nanime ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ua vvyvo. Yvya iġwyġwymi. Ita i'gwy'gwyri. ⁵² Ahemanoa ryvya jipe'ai. Ġahã – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe aerē omanomo – ġa okwerava'ja omanoa hugwi. ⁵³ Oho ġa gwyvya hugwi. Aerē Jesus'ga kwerava'javirē omanoa hugwi ġa oho Jerusalém me ojipiuka he'yjuhuve'ġa pe.

⁵⁴ Soldados'ġa nduvihava'ga gapavēive'ġa pavēi – kiroki ġa gwepia katu Jesus'ga tohekyjyme ti ġa Jesus'ga yva hugwi javo – ġahã gwepia yvya ġwyġwyma Jesus'ga manoa reheve. Hepiapavame ġa kyhyjihetei. A'ero ġa ei:

—Agwava'ea ko Tupana'ga ra'yrava'ea tuhē! ei ġa.

⁵⁵ Kunhangwera'ġa o'ã irupe Jesus'ga hugwi okovo hep-iaga he'yive'ġa – kiroki ġa ojikoty'a Jesus'ga pavēi. Oho ġa

Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ğa gwyra hugwi ga pokoga jipi.
⁵⁶ Ojipehëa ko Maria Madalenahëa. Ojipehëa ko Mariahëa
 – kiroki hëa Tiago'ga yhëa José'ga yhëa reheve jitehe.
 Ojipehëa ko Zebedeu'ga rembirekohëa. Ojipe'ğa ami pevo
 no kunhangwera'ğa.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁵⁷ Kwara hoğwerĩrame imbateve'ga hoi. Ga ko
 José'ga cidadepeve'ga Arimatéiapeve'ga. Ga oko Jesus'ga
 remimbo'eharamo no. ⁵⁸ Kiro ga hoi Pilatos'ga ronga pe
 ovahema javo ga pe:

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa, ei Pilatos'ga.

Osoldados'ğa pe ga ei a'ero:

—Togweroho ti José'ga Jesusva'ea ra'oa, ei ga ğa pe.

⁵⁹ A'ero José'ğa hoi ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi
 Jesus'ga ra'oa mbojyvame José'ğa gara'oa uvani
 tapy'ynhapirapyryva pyvõ linho apopyra pyvõ
 ndiky'aiva'ea pyvõ. ⁶⁰ A'ero ğa gara'oa rerohoi inoğa
 itaruvihavuhua kwaruhua pype ipyahuva'ea pype.
 José'ga ombogwambogwajukaripe itaruvihavuhua
 japovouka ikwaruhua imohinuka. “Aerë ji manorame
 po ti ğa jira'oa mondoi inoğa ipype,” ei ga japoukarame.
 Jesus'ga ra'oa noğame ipype José'ğa itauhua moanhani
 imohina ikwaruhua hovapytyma. A'ero ğa hoi jugwi
 ogwovo.

⁶¹ Maria Madalenahëa oapy pevo Jesus'ga ryvya rovai
 pyteri pe Mariahëa pavëi.

Gwepia katu ahe Jesus'ga ryvya

⁶² A'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava.
 Ko'emame ikwava'ëhara'ğa nduvihava'ğa nduri Pilatos'ga

pyri fariseus'ġa pavēi. ⁶³ Kiro ġa ei Pilatos'ga pe gwuvihava'ga pe.

—Orokwahava'ja ore akojava'ea nhi'iġa imoandyandyi-harava'ea nhi'iġa, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo tehe. Ahe e'i omanoe'ymane: “Mokōi jikirirē po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehē.” A'ea ahe ei. ⁶⁴ Nurā ti ere esoldados'ġa pe: “Pehepia katu ti aheryvya kiro pekira rupi no.” A'ea ti ere ġa pe tuhuryme ti aheremimbo'ehara'ġa ppytunimo ahera'oa mima aheryvya hugwi nehē. Po ti ġa ahera'oa mimi, a'ero po ti ġa ei gwe'yja'ġa pe nehē: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi.” A'ea po ti ġa ei o'mbero nehē, ei ġa Pilatos'ga pe. Po ti ġa ei a'ea ahera'oa mimirē, a'ero po ti ġa koji'i ojipe'ġa moandyandyi nehē. A'ereki ġa ġa moandyandyi jipe ikwehe o'erame: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġandu-vihavuhhetero javo,” ei ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa Pilatos'ga pe fariseus'ġa pavēi.

⁶⁵ A'ero Pilatos'ga ei ġa pe:

—Peroho ti soldados'ġa a'ero. Pekwaha ti hepiakatuuka ġa pe aheryvya, ei Pilatos'ga ġa pe.

⁶⁶ A'ero ġa hoi imondovo inimboa tujuga apopyra pyvō ikwaruhua rembeyvya rehe inoġa imbogwava itauhua rehe hovapytymbava rehe inoġa hehe no jukwaha a'ero ġa a'ea avykyrame javo. Ġa soldados'ġa mo'ami ipyri no tohepia katu ti ġa aheryvya javo.

28

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

¹ Judeus'ġa poravykye'yma py'rovo sábadu py'rovo iko'ē ġweri domingo. A'ea rupi Maria Madalenahēa ruri Mariahēa pavēi tihepia ti Jesusva'ea ryvya javo.

² Kotihĩ yvya iḡwyḡwyhetei. A'ereki Tupana'gapyrive'ga ogy yvaga hugwi ovahema yvya koty Jesus'ga ryvya pyri. Itauhua ga imoanhani ikwaruhua hugwi oapyga hehe. ³ Ga hendy'jandy'ja hete overava ja. Ga'apoa tapy'ynhapira itiḡuhũ hete tuhẽ!

⁴ Soldados'ḡa hyhyihetei okyhyjiavo ḡwaramo ga hugwi. Omanove'ḡa ja ḡa ndekoi a'ero omyinha'jave'yma omanoteheavo.

⁵ Tupana'gapyrive'ga ei kunhangwera'ḡa pe:

—Pehe ti tapekyhyji. Peheka pe Jesus'ga ḡanemimbovyve'ga, ei ga. ⁶ Nduvi Jesus'ga avo onongavagwera pype okwerava ḡwaramo! Ymya ga ei pe me: “Nhi-manorẽ po ti ji kwerava'javi nehẽ,” ei ga. Na tuhẽ. Ovy ga okwerava'java. Pejo ti hepiaga ganongavagwera pepojykaharete'ga nongavagwera, ei Tupana'gapyrive'ga kunhangwera'ḡa pe. ⁷ A'ero kotihĩ ti peho imombe'gwovo garemimbo'ehara'ḡa pe. Pe'ji ti ḡa pe: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi. Pehendu ti! Oho na'ẽ ti ga Galilėi-apeve'ḡa gwyri pe pe nenonde nehẽ. Pevo po ti pe ga repiaga nehẽ.” A'ea ti pe'ji ḡa pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ea ko ji amombe'u pe me, ei ga kunhangwera'ḡa pe.

⁸ Kotihĩ ḡa hoi a'ero Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo. Okyhyji ḡa novĩa. A'ereki ḡa hory hete Jesus'ga kwerava kwahava. A'ero ḡa nhani ogwovo timombe'u ti Jesus'ga kwerava garemimbo'ehara'ḡa pe javo.

⁹ Nanime Jesus'ga jipiukari ḡa pe ḡa novatiamo.

—Pejoryjory ti! ei ga ḡa pe.

Jesus'ga pyri ḡa nduri gapya pyhyga onhinoḡa nahã ga mboheteavo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Tapekyhyji ti. Peho ti imombe'gwovo nhiirũ'ḡa pe nhiremimbo'ehara'ḡa pe. Pe'ji ti ḡa pe toho ti ḡa

Galiléiapeve'ġa gwyri pe ji repiaga pevo nehẽ, ei Jesus'ga kunhangwera'ġa pe.

Soldadosva'ea remimombe'ua

¹¹ Kunhangwera'ġa horame soldados'ġa – kiroki ġa gwepia katu Jesus'ga ryvya – jararamo ġa oho cidade pe. Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa pyri ġa hoi imombe'upava Jesus'ga ryvya pe'ahava.

¹² A'ero ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa jatykai xava'eve'ġa pavẽi onhi'inhi'iġa ojohupe.

—Marã pendeaporoġita? ei ġa ojohupe.

—Nahã po ti nhande ġa nderekoi a'ero nehẽ, ei ġa.

A'ero ġa imondoi itambere'ia he'yjuhuva'ea soldados'ġa pe pe'mbe ti ojipe'ġa pe javo. ¹³ Soldados'ġa pe ġa ei:

—Oromondo ore itambere'ia pe me ko. Nurã ti pe'ji imombe'gwovo ojipe'ġa pe pe'mbero. Pe'ji ti: “Ndrohep-iakatui reki ore Jesusva'ea ryvya ypytunimo orokia. A'ero Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa nduri ahera'oa mima.” A'ea ti pe'ji pe'mbero. ¹⁴ Po ti Pilatos'ga henduvi ikwahava pekira nehẽ, a'ero po ti ore ga ma'ngoma'ngogi tonhi-monha'ngayme ti ga peporavykykatue'yma rehe nehẽ, ei ġa soldados'ġa pe ġa mbo'eavo mbehea rehe.

¹⁵ A'ero soldados'ġa ipyhygi itambere'ia okovo ikwava'ẽhara'ġa nhi'iġa rupi xava'eve'ġa nhi'iġa rupi no mbehea mombe'gwovo. A'ero ġa'mbea judeus'ġa heroviari imombe'gwombe'gwovo ojohupe jipi.

—Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa omi ahera'oa aheryvya hugwi soldados'ġa kirame ypytunimo, ei ġa.

Jesus'ga ojipiuka ġwemimbo'eharava'ea pe

(*Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8*)

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa onzeve'ġa hoi Galiléiapeve'ġa gwyri pe. Pevo ġa hoi vytyri pe. A'ereki

Jesus'ga omombe'u jipe ġa pe pevo ti peho javo. A'ero ġa hoi ovahema. ¹⁷ Ga repiagame pevo ġa ga mbohetei. Ojipe'ġa ndogweroviari. “Mara'ngu po Jesus'ga tuhē?” ei ġa oyvyteri pe. ¹⁸ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri katu javo ġa pe:

—Tupana'ga e'i ji ve: “Eko ti vyakotyve'ġa nduvihavuhetero yvagipeve'ġa nduvihavuhetero no. Ndepopoaka hete nde ġa hohe pa,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Nurã ji ei pe me: Peho ti vyakotyve'ġa gwyripeve'ġa pyri nhaporemo ġa mbo'eavo toko ti ġa Jesus'ga remimbo'eharamo javo, ei Jesus'ga. Pemobatiza ti ġa. Ġa mobatizaramo ti pe'ji ġa pe: “Kiro pe penhimboukwaha Tupana'gareheva'ero penduvete'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'yra'gareheva'ero Jesus'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'uvapyryvareheva'ero.” A'ea ti pe'ji ġa pe ġa mobatizaramo, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁰ Pembo'e ti ġa nhiremimbo'ea rehe nhaporemo tohendu katu ti ġa javo – akoja rehe ji pe mbo'ei. Pehendu katu ti! ei ga. Nane'ymi po ti ji rekoi pe pyri mbapava rurame nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

Tupana'ga nhi'iğa

New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

